T.C

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

TARİH PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1705 TAPU TAHRİR DEFTERLERİ ÇERÇEVESİNDE GİRİT'TE (AMARİ) ZEYTİN ÜRETİMİ

Aslı KELEŞ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Nuri ADIYEKE

İZMİR-2023

T.C

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1705 TAPU TAHRİR DEFTERLERİ ÇERÇEVESİNDE GİRİT'TE (AMARİ) ZEYTİN ÜRETİMİ

Aslı KELEŞ

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Nuri ADIYEKE

İZMİR-2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "1705 Tapu Tahrir Defterleri Çerçevesinde Girit'te (Amari) Zeytin Üretimi" adlı çalışmamın tarafımdan akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

…./…./2023

Aslı KELEŞ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

1705 Tapu Tahrir Defterleri Çerçevesinde Girit'te (Amari) Zeytin Üretimi

Aslı KELEŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Programı

Zeytin mahsulü Osmanlı Devleti'nin ihtiyaç duyduğu önemli bir ürün olmuştur. Osmanlı Devleti bu ürünü aydınlatma, ilaç ve sabun yapımı, bazı aletlerin ve silahların bakımı, gibi hayatın pek çok alanında kullanmıştır. Fethettiği bölgelerde iklimi zeytin yetiştirmeye elverişli olan yerleri zeytin üretimine teşvik etmiş ve zeytinin ihracatını gerçekleştirmiştir. Zeytine elverişli coğrafyalardan en önemlisi de Girit adasıdır. Girit adası çeyrek asır süren bir savaş sonucu Osmanlı hakimiyetine girdiğinde Osmanlı yönetimi adadaki zeytincilik faaliyetlerini arttırma ve düzenleme yoluna gitmiştir. Zeytin adanın en önemli ticari emtiası haline gelmiştir. Fransa gibi Avrupa ülkeleri sabun yapımında kullanmak için ihtiyaç duydukları zeytini Osmanlı'dan talep etmeye başlamıştır. Bu çalışmada Osmanlı toprağı olduktan sonra Girit'te zeytinciliği arttırma politikalarına Amari kazası ele alınarak bakılmış ve bu artış hakkında 1705 tarihli tapu tahrir defterinden edindiğimiz bilgiler istatiksel verilere başvurularak sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zeytin, Girit, Amari, Üretim, Ticaret

ABSTRACT

Master Thesis

Olive Production in Crete (Amari) Within the Framework of 1705 Land Registry Books

Aslı KELEŞ

Dokuz Eylul University

Graduate School of Social Sciences

Department of History

History Program

Olive crop had been an important product which Ottoman State needed Ottoman State used this product in many aspects of life such as lighting, medicine and soap making maintenance of some tools and guns. It encouraged the places, which it conquered and of which the climate was suitable for groming olives, to grow olive trees and it carried out olive export. Most important geography suitable for olives is Crete Island. When Crete Island fell under domination of Otoman State as a result of a war which lasted quarter century, Ottoman Administration ran increasing and regulation of olive farming activity. Olive became the most important commertial commodity. European Countries such as France started demanding the olives they needed to use for soap making from the Ottomans in this study, after becoming Ottomans land policy of increasing olive farming in Crete was approuched by embracing Amari and the information about this increase we obtained from the 1705 dated land legistry book, was tried to be submitted by consulting statistical data.

Keywords: Olive, Crete, Amari, Production, Trade

1705 TAPU TAHRİR DEFTERLERİ ÇERÇEVESİNDE GİRİT'TE (AMARİ) ZEYTİN ÜRETİMİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLAR LİSTESİ	x
GRAFİK LİSTESİ	xvi
EKLER	xx
KISALTMALAR	xxi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM
OSMANLI'DA ZEYTİN VE ZEYTİNCİLİK

1.1. OSMANLI'NIN İKTİSADİ İLKELERİ	5
1.2. OSMANLI'DA ZEYTİNCİLİĞİN ÖNEMİ VE ZEYTİNCİLİK FAALİYETLERİ	7
1.3. GİRİT ADASININ OSMANLI HAKİMİYETİNE GİRMESİ	10
1.4. GİRİT'TE ZEYTİN VE ZEYTİNCİLİK	13
1.5. 1705 TAHRİRİ	18

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI HAKİMİYETİ SONRASINDA RESMO'NUN AMARİ KAZASI'NDA ZEYTİNCİLİK

2.1. AMARİ KAZASI 21

2.1.1. Nefs-i Amari: Amari Merkezi 23

2.1.2. Karye-i Platana 25

2.1.3. Karye-i Vatyako 28

2.1.4. Karye-i Ana Meros 31

2.1.5. Karye-i Pistagi 33

2.1.6. Karye-i Hordaki (Horidaki) 36

2.1.7. Karye-i Kurutes 38

2.1.8. Karye-i Furfura 40

2.1.9. Karye-i Manastıraki 43

2.1.10. Karye-i Aposeti 46

2.1.11. Mezra'a-i Metoh-ı Labyotes Der Kurb-ı Manastıraki 47

2.1.12. Karye-i Vizari 49

2.1.13. Karye-i Ardaktos 51

2.1.14. Karye-i Apodulu 53

2.1.15. Karye-i Klima 55

2.1.16. Karye-i Sata 57

2.1.17. Karye-i İzmilya 60

2.1.18. Karye-i Kartalos 61

2.1.19. Karye-i Ayo Yani Hliyaru 64

2.1.20. Karye-i Nişavri 66

2.1.21. Karye-i Lohirya 67

2.1.22. Karye-i Vromonero 69

2.1.23. Karye-i Ayo Paraşki 71

2.1.24. Karye-i Volones 73

2.1.25. Mezra'a-i Metoh-i Agromulus 76

2.1.26. Karye-i Ayus Apostulus 78

2.1.27. Karye-i Yeni Ma'a Metoh-ı Kaloyerado ve Ma'a Metoh-ı Asekus 80

2.1.28. Karye-i Karines 82

2.1.29. Karye-i Paços 84

2.1.30. Karye-i Andanaso 87

2.1.31. Karye-i Rizika 89

2.1.32. Karye-i Sagudi 90

2.1.33. Karye-i Kardaki (Karidaki) 92

2.1.34. Karye-i İzminya 93

2.1.35. Karye-i Virişeş 95

2.1.36. Mezra'a-i Metoh-ı Diryes 97

2.1.37. Mezra'a-i Gedukla 99

2.1.38. Karye-i Torno Ma'a İklisidi 101

2.1.39. Mezra'a-i Metoh-ı İspilo 103

2.1.40. Karye-i Yerakari 105

2.1.41. Mezra'a-i Metoh-ı Mesoniso 109

2.1.42. Mezra'a-i Metoh-ı Foti 111

2.1.43. Mezra'a-i Metoh-ı Gurgutyes 113

2.1.44. Karye-i Platano 115

2.1.45. Mezra'a-i Gomara ve Taksiyarki 117

2.1.46. Karye-i Elenes 119

2.1.47. Karye-i Merona 120

2.1.48. Mezra'a-i Metoh-ı Anasuvari Mesakes ve Kardamyana 126

2.2. MANASTIRLAR 130

2.3. AMARİ KAZASINA GENEL BAKIŞ 133

SONUÇ 136

KAYNAKÇA 138

EKLER 142

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Nefs-i Amari'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 24

Tablo 2: Nefs-i Amari'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 25

Tablo 3: Karye-i Platana'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 26

Tablo 4: Karye-i Platana'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 28

Tablo 5 : Karye-i Vatyako'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 29

Tablo 6: Karye-i Vatyako'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 30

Tablo 7: Karye-i Ana Meros'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 31

Tablo 8: Karye-i Ana Meros'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 32

Tablo 9: Karye-i Pistagi'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 34

Tablo 10: Karye-i Pistagi'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 36

Tablo 11: Karye-i Hordaki'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 37

Tablo 12: Karye-i Hordaki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 38

Tablo 13: Karye-i Kurutes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 39

Tablo 14: Karye-i Kurutes'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 39

Tablo 15: Karye-i Furfura'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 41

Tablo 16: Karye-i Furfura'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 42

Tablo 17: Karye-i Manastıraki'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 43

Tablo 18: Karye-i Manastıraki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 45

Tablo 19: Karye-i Aposeti'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 46

Tablo 20: Karye-i Aposeti'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 47

Tablo 21: Labyotes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 48

Tablo 22: Labyotes'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 48

Tablo 23: Karye-i Vizari'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 49

Tablo 24: Karye-i Vizari'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 50

Tablo 25: Karye-i Ardaktos'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 52

Tablo 26: Karye-i Ardaktos'ta Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 53

Tablo 27: Karye-i Apodulu'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 54

Tablo 28: Karye-i Apodulu'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 55

Tablo 29: Karye-i Klima'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 56

Tablo 30: Karye-i Klima'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 56

Tablo 31: Karye-i Sata'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 58

Tablo 32: Karye-i Sata'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 58

Tablo 33: Karye-i İzmilya'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 60

Tablo 34: Karye-i İzmilya'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 61

Tablo 35: Karye-i Kartalos'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 62

Tablo 36: Karye-i Kartalos'ta Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 63

Tablo 37: Karye-i Ayo Yani Hliyaru'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 64

Tablo 38: Karye-i Ayo Yani Hliyaru'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 65

Tablo 39: Karye-i Nişavri'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 66

Tablo 40: Karye-i Nişavri'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 67

Tablo 41: Karye-i Lohrya'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 68

Tablo 42: Karye-i Lohrya'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 68

Tablo 43: Karye-i Vromonero'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 69

Tablo 44: Karye-i Vromonero'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 70

Tablo 45: Karye-i Ayo Paraşki'nin 1705 Tahririndeki Zeytin Eşcarı 72

Tablo 46: Karye-i Ayo Paraşki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 73

Tablo 47: Karye-i Volones'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 74

Tablo 48: Karye-i Volones'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 75

Tablo 49: Agromulus'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 77

Tablo 50: Karye-i Agromulus'ta Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 77

Tablo 51: Karye-i Ayus Apostulus'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 78

Tablo 52: Karye-i Ayus Apostulus'ta Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 79

Tablo 53: Karye-i Yeni ve Metohlarında 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 81

Tablo 54: Karye-i Yeni'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 81

Tablo 55: Karye-i Karines'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 83

Tablo 56: Karye-i Karines'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 84

Tablo 57: Karye-i Paços'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 85

Tablo 58: Karye-i Paços'ta Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 86

Tablo 59: Karye-i Andanaso'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 87

Tablo 60: Karye-i Andanaso'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 88

Tablo 61: Karye-i Rizika'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 89

Tablo 62: Karye-i Rizika'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 89

Tablo 63: Karye-i Sagudi'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 90

Tablo 64: Karye-i Sagudi'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 91

Tablo 65: Karye-i Karidaki'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 92

Tablo 66: Karye-i Karidaki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 93

Tablo 67: Karye-i İzminya'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 94

Tablo 68: Karye-i İzminya'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 94

Tablo 69: Karye-i Virişeş'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 96

Tablo 70: Karye-i Virişeş'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 97

Tablo 71: Diryes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 98

Tablo 72: Diryes'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 99

Tablo 73: Gedukla'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 99

Tablo 74: Gedukla'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 100

Tablo 75: Karye-i Torno'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 101

Tablo 76: Torno'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 103

Tablo 77: İspilo'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 104

Tablo 78: İspilo'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 104

Tablo 79: Karye-i Yerakari'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 106

Tablo 80: Karye-i Yerakari'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 108

Tablo 81: Mesoniso'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 110

Tablo 82: Mesoniso'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 111

Tablo 83: Foti'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 112

Tablo 84: Foti'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 112

Tablo 85: Gurgutyes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 114

Tablo 86: Gurgutyes'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 115

Tablo 87: Karye-i Platano'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 116

Tablo 88: Karye-i Platano'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 116

Tablo 89: Gomara ve Taksiyarki'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 118

Tablo 90: Gomara ve Taksiyarki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 118

Tablo 91: Karye-i Elenes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 119

Tablo 92: Karye-i Elenes'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 120

Tablo 93: Karye-i Merona'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 121

Tablo 94: Karye-i Merona'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 125

Tablo 95: Anasuvari, Mesakes ve Kardamyana'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı 127

Tablo 96: Anasuvari Mesakes ve Kardamyana'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı 130

Tablo 97: 1705 Tapu Tahrir Sayımlarına Göre Amari'deki Manastır Vakıflarına Ait Zeytin Ağaçları 132

Tablo 98: Tapu Tahrir Defterleri Çerçevesinde Amari Kasabası ve Kırsal Alanına Toplu bakış 134

Tablo 99: Amari Kazasının Eşcar-ı Zeytin Adedine Hane Bazında Bakış 134

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Nefs-i Amari'de Zeytin Eşcarı'nın 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 25

Grafik 2: Karye-i Platana'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 28

Grafik 3: Karye-i Vatyako'da Zeytin Eşcarı'nın 1670-1705'teki Artış-Azalış Oranı 30

Grafik 4: Karye-i Ana Meros'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 33

Grafik 5: Karye-i Pistagi'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 36

Grafik 6: Karye-i Horidaki'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 38

Grafik 7: Karye-i Kurutes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 40

Grafik 8: Karye-i Furfura'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 42

Grafik 9: Karye-i Manastıraki'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 45

Grafik 10: Karye-i Aposeti'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 47

Grafik 11: Labyotes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 49

Grafik 12: Karye-i Vizari'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 51

Grafik 13: Karye-i Ardaktos'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 53

Grafik 14: Karye-i Apodulu'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış- Azalış Oranı 55

Grafik 15: Karye-i Klima'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 57

Grafik 16: Karye-i Sata'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 59

Grafik 17: Karye-i İzmilya'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 61

Grafik 18: Karye-i Kartalos'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 64

Grafik 19: Karye-i Ayo Yani Hliyaru'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 65

Grafik 20: Karye-i Nişavri'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 67

Grafik 21: Karye-i Lohrya'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 68

Grafik 22: Karye-i Vromonero'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 70

Grafik 23: Karye-i Ayo Paraşki'de 1670 ve 1705'teki Zeytin Eşcarının Artış-Azalış Oranı 73

Grafik 24: Karye-i Volones'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 76

Grafik 25: Agromulus'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 77

Grafik 26: Karye-i Ayus Apostulus'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 80

Grafik 27: Karye-i Yeni ve Metohlarında Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 82

Grafik 28: Karye-i Karines'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 84

Grafik 29: Karye-i Paços'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 86

Grafik 30: Karye-i Andanaso'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 88

Grafik 31: Karye-i Rizika'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 90

Grafik 32: Karye-i Sagudi'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 91

Grafik 33 : Karye-i Karidaki'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 93

Grafik 34: Karye-i İzminya'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 95

Grafik 35: Karye-i Virişeş'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 97

Grafik 36: Diryes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 99

Grafik 37: Gedukla'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 100

Grafik 38: Karye-i Torno'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış Azalış Oranı 103

Grafik 39: İspilo'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 105

Grafik 40: Karye-i Yerakari'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 109

Grafik 41: Mesoniso'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 111

Grafik 42: Foti'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 113

Grafik 43: Gurgutyes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 115

Grafik 44: Karye-i Platano'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 117

Grafik 45: Gomara ve Taksiyarki'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 118

Grafik 46: Karye-i Elenes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış- Azalış Oranı 120

Grafik 47: Karye-i Merona'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 126

Grafik 48: Anasuvari, Mesakes ve Kardamyana'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı 130

EKLER LİSTESİ

EK 1- Girit'te Bulunan Nahiyelerin Listesi ve Konumları

EK 2- Kaynak: Tapu Kadastro Arşivi 1 No'lu 1705 Tarihli Girit Tapu Tahrir Defteri

KISALTMALAR

BOA. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Çev. Çeviren

Ed. Editör

TKA. Tapu Kadastro Arşivi

TTK. Türk Tarih Kurumu

Ss. Sayfa Sayısı

GİRİŞ

Zeytin, tarih boyunca hem antik dünya hem Osmanlı hem de günümüz dünyası için kıymetli bir yere sahip olmuştur. Zira bu ürün yüzyıllardır şifacılıkta, aydınlatmada, beslenmede, kozmetikte ve daha pek çok alanda insanoğlunun hayatını kolaylaştırmıştır. Hatta dünya barışının dahi sembolü haline gelmiştir çünkü zeytin Athena'nın insanlığa armağanıdır ve bu sebeple de kutsal olarak atfedilmiştir. Dolayısıyla zeytine yalnızca bir meyve olarak bakmaktansa tarihsel süreç içerisindeki önemini ve yerini incelemek tezimizin zeminini oluşturmaktadır.

Osmanlı Devleti zeytin üretimine yatkın bir coğrafyada bulunuyordu ve Akdeniz, Ege, Marmara kıyılarına ek olarak hakimiyet kurduğu adalarda da üretimi teşvik ediyordu. Zeytin üretimi devlet için önemli bir gelir kaynağı idi. Ayrıca zeytin ve zeytinyağından alınan vergiler de devlet için önemli bir kazançtı. Bu çerçevede zeytin üretimi ve vergilendirmesi ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Vergi düzenlemelerine ek olarak Osmanlı Devleti öncelikle İstanbul'un iaşesini sağlamak ve zeytin kıtlığı sonucu ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçmek için düzenlemeler yapmıştır. Ayrıca Fransa'nın talepleri üzerine ticareti geliştirmek amacıyla bir kanunname yayınlayarak ada halkını zeytin üretimine teşvik etmiştir. Bu teşvikin ispatının en net örneği kuşkusuz 1704 tarihli kanunnamedir. Adaya gönderilen emirnamede şunlar yazılıdır.

> *Cezire-i mezburede vaki asiyab tasarruf eden ve koyun ve kovan sahibi olanlar asla rüsum namına bir şey virmediklerinden anların dahi mukataat-ı miri reayasına kıyas ile cümle marifetiyle rüsumatı gereği gibi vaz olunub deftere kayd ve tahrir ve Her bir kefere cizyelerin eda edip kağıdlandıkdan sonra mikdarı malum olub her biri kendü mülklerinde olan araziye üçer aded zeytün ağacı gars eylemeleri kendilere ve imar-ı memlekete bais olmağla inşaallahu teala cizyeleri tahsili vaktinde her biri tasarruflarında olan araziye eşcar ve zeytun gars eylemek üzere muhkem tenbih ve gars itdirülüb ve mütenebbih olmayanlar tedib olunub ve gars eyledikleri eşcara kimesne müdahale eylememek üzere ihtimam*

ve be-tevfikullahı Teala cezire-i mezburenin her vechile nizam ve intizamı hususunda nakid tam olunmak üzere ferman-ı alileri buyurur.[1]

Buradan anlaşılacağı üzere herkesin kendine ait olan mülklerde üçer adet zeytin ağacı dikmesi emredilmiştir. 1704 tarihli bu fermanın hemen akabinde Girit'in son tahrir sayımı yapılmıştır. 1705 tahriri Girit'in en kapsamlı sayımı olmakla birlikte 1670 sayımından bu yana adada yaşanan değişimi gözler önüne sermiştir. Biz bu bağlamda Amari nahiyesine 1705 tahriri çerçevesinden bakarak 1670 sayımlarıyla bir karşılaştırma yapmayı hedefledik.

Köylerin hepsinde 35 yıl içerisinde artışlar olduğunu gözlemledik. Zira tezimizin sonuna eklediğimiz genel köy tablosunda 1670-1705 yılları arasındaki 35 yıllık dönemde yalnızca 5 köyde zeytin ağaçlarında düşüş yaşandığını saptadık. Bu bağlamda Osmanlı Devleti, Girit adasını Venedik'ten aldığında Akdeniz'de büyük bir güç elde etmiştir. Çeyrek asır süren savaş sonucunda adanın Osmanlı egemenliğine geçmesiyle birlikte zeytincilik faaliyetleri başlamış ve ada adeta bir zeytin cennetine dönüştürülmüştür. Yerli halk ise, üretim faaliyetlerini belirleme konusunda Venedik yönetimine kıyasla daha özgür bırakılmıştır. Bu sebeple ürün çeşitliliğinde ciddi anlamda bir artış yaşandığı bilinmektedir.

Tapu Tahrir Defterleri Çerçevesinde Girit'te (Amari) Zeytin Üretimi adlı tez konusunu seçmemizdeki amaç, Osmanlı'nın hayatın her alanında kullanmış olduğu bu zirai ürünü yeni fethettiği bir bölgede yaşamın içine entegre edişini ve bölge halkına yeni bir uğraş ve iş alanı yaratışını gözler önüne sermektir. Tezimizin çerçevesini sınırlandırarak bu etkiyi Girit'in küçük bir bölgesinden gözlemlemek istedik bu sebeple Resmo'nun Amari birimini tezimizin araştırma konusu olarak incelemeye karar verdik. Tezimiz bu bağlamda ilk defa tek bir kaza bazında zeytin üretimini incelemiş, istatiksel ve tarihsel yöntemlerden yararlanarak literatüre karşılaştırmalı bir çalışma sunmuştur. 1670 ile 1705 tahrirleri çerçevesinde yaptığımız karşılaştırmalı yöntem bir süreç içerisinde zeytinciliğin adadaki gelişimini, Osmanlı'nın Girit adası için uyguladığı vergilendirme sistemini ve adanın Osmanlı'nın diğer bölgelerinden

[1] BOA. C. ML. 00612-25248-001. Bu belgeyi kullanmam için bana veren Prof. Dr. Ayşe Nükhet Adıyeke'ye teşekkür ederim.

ayrıldığı yönleri gözler önüne sermeyi amaçlamıştır. Zeytinciliğin hem ticari hem ekonomik hem de sosyo-kültürel alanda etkileri olduğu aşikardır.

Sunduğumuz tez çalışması bu etkiyi bir kaza üzerinden ispat etmeye çalışmıştır. Araştırmamızı tablo ve grafiklerle zenginleştirdik ve görsel-analitik bir sunum yapmayı hedefledik. Okuduğumuz köylerin hepsi için ayrı tablolar hazırlayarak köylerin Müslüman ve Gayr-i Müslim nüfusuna da tablolarımızda yer verdik. Hazırladığımız bar grafikler ile 1670-1705 Tahrirlerine göre köylerdeki zeytin ağacı (eşcar-ı zeytin) iniş-çıkışına grafiksel bir yaklaşımda bulunduk. Buna ek olarak her köyün zeytinden ne kadar gelir elde ettiğini, hane başına düşen ağaç sayısını ve toplam gelir içindeki yüzde oranını hesaplayarak çalışmamızın içine dahil ettik.

Tezimizde tarihsel yöntem kullandık. Başta 1705 tarihli tapu tahrir defteri olmak üzere tarihsel verileri tablolara ve grafiklere aktardık. Tabloları kimi zaman sadece veri olarak sunduk kimi zaman da değerlendirmeye tabi tuttuk.

Tez çalışmamızın temel kaynağını 1705 tarihli Tapu tahrir defteri oluşturdu. Karşılaştırmalarımızı ise Evangelia Balta ve Mustafa Oğuz'un ortak olarak yayınladıkları 1670 tarihli tapu tahrir defteri ile yaptık.[2] Girit'e ait literatürü de inceledik. Çalışmamız sırasında Ayşe Nükhet Adıyeke ve Nuri Adıyeke'nin birçok araştırma makalesi ve çalışmasını tezimizde kaynak olarak kullandık. Bunlara ek olarak Molly Greene, Zeki Arıkan, Ersin Gülsoy gibi tarihçilerin Girit'e ve bölge zeytin üretimine ait çalışmalarından faydalandık. Zeytincilik çerçevesinde bağımsız olarak Amari kazasına dair bir çalışma yoktu ve bu tez bu boşluğu doldurmuştur.

Tezimiz iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Osmanlı'nın ekonomik tutumu, devletin zeytinciliğe verdiği önem ve bu bağlamda yaptığı faaliyetler, Girit'in Osmanlı'ya katılması akabinde adadaki zeytincilik faaliyetleri ve tezimizde kaynak olarak kullandığımız 1705 tarihli Tapu Tahrir Defterinden bahsedilmiştir.

Tezimizin ikinci bölümünde ise araştırma konusu olarak ele aldığımız Resmo'nun Amari birimi ve Amari'ye bağlı köylerin zeytin potansiyeli üzerine çalışılmıştır. Köyler tek tek incelenmiş ve zeytin üretim potansiyelleri ve 17. yüzyıl sonlarından itibaren zeytin üretimindeki farklılaşmalar tespit edilmiştir. Böylece

[2] Evangelia Balta, Mustafa Oğuz, **Liva-i Resmo Tahrir Defteri,** Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2009.

Amari kazasının 1670-1705 yılları arasındaki değişimini ve gelişimini karşılaştırmalı olarak ele aldık.

Çalışmamızı yürütürken bazı problemlerle karşılaştık. Bunlardan ilki şüphesiz Osmanlı katibinin yaptığı hesaplama hataları oldu. Bu hataları deftere kaydedildiği gibi almak yerine dört işlem ve sayım hatalarını düzelterek olması gerektiği haliyle tezimizde kullandık. Defterdeki kayıtlara sadık kalmakla beraber yapılan hataları değil sağlamalarımız ve hesaplamalarımız sonucu ulaştığımız sonuçları baz aldık.

Bir diğer pürüz kâtibin birbirine çok benzeyen köy adlarını kaydederken (İzmilya-İzminya ve Platano-Platana gibi) bunları ayırt edebilecek herhangi bir işaret kullanmaması oldu. Zira köy isimlerini ayırt etmek ve dağılan mürekkebin yarattığı karışıklığı çözmek çalışmamızı yürütürken karşılaştığımız zorluklardandı. Bu zorluğu çözmemize Evangelia Balta ve Mustafa Oğuz'un yayımladıkları, yukarıda andığımız tapu tahrir defteri ile Francesco Barozzi'nin[3] eserindeki köyler listesi çok yardımcı oldu. Bunu ek olarak Hasancan Eralaca'nın Tahrir Defterlerine Göre Girit Eyaleti (1645-1704)[4] başlıklı yüksek lisans tezini tarama imkânı bulduk ancak Nefs-i Amari bölümünde kullanmış olduğu köy isimleri hem 1705 tarihli tapu tahrir defteri ile hem de yukarıda söz ettiğimiz Liva-i Resmo Tapu Tahrir Defteri ile tutarlılık göstermediğinden tezimizde kaynak olarak kullanamadık. 1705 tahriri oldukça zor ve karmaşık bir siyakat yazısıyla yazıldığından çalışmamızın çeviri kısmında oldukça fazla mesai harcamak durumunda kaldık.

[3] Francesco Barozzi, "**Descrittione Dell' Isola Dı Creta",** Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2004.
[4] Hasancan Eralaca, **Tahrir Defterlerine Göre Girit Eyaleti (1645-1704),** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2021, s.198.

BİRİNCİ BÖLÜM
OSMANLI'DA ZEYTİN VE ZEYTİNCİLİK

1.1.Osmanlı'nın İktisadi İlkeleri

Osmanlı Devleti, ekonomik faaliyetlerini haneler vasıtasıyla yürütüyordu. Ziraî üretimini denetimi ve idaresi zor, büyük işletmeler ile yapmayı tercih etmiyor, bunun yerine reayaya ürün elde edebilmesi için toprak parçaları ödünç veriyordu. Reaya'nın devlete ait olan bu topraklar üzerinde herhangi bir hak iddia etmesi, toprağı satması, kiraya vermesi ve devretmesi yasaktı. Böylece devlet, hem toprak mülkiyetini kendi elinde tutuyor hem de üretimin devamlılığını sağlamanın bir yolunu buluyordu. Osmanlı Devleti'nin bu müdahaleci ve denetimci tavrı iktisadi tutumunun belirlemesinde rol oynuyordu.

Devletin iktisadi görüşü başlıca üç ilke üzerine oturmaktaydı. Yani, "*Osmanlı iktisadi ve ticari hayatı bir nevi üçlü koordinat sistemi içinde vücut bulmuştur."*[5] Bu ilkelerin hepsi belli bir amaca hizmet etmesi için oluşturulmuştu. İlk ve en önemli ilke provizyonizm (İaşe)'dir. Provizyonizm'e göre, üreticinin amacı elde edilen üründen maksimum fayda sağlamak iken tüketicinin amacı bu ürünleri minimum zararla elde etmektir. *"Üretici için mal ve hizmetin bolluğu ve kalitesi, birinci derecede önem taşımaz; onun için önemli olan, pahalı satmak ve çok kar etmektir."*[6] Hatta aksine üretenin elindeki ürünün bolluğu fiyatlarda doğru orantılı bir düşüşe sebebiyet verecektir. Çünkü bu ürünler artık marjinal faydası düşük ürünler kategorisine girecektir. "*Tüketici için ise, bolluk ve ucuzluk hemen daima arzulanan bir hedeftir*."[7]

Buradan anlaşılacağı üzere üreten ile tüketenin amaçları ters düşmektedir. İşte tam bu esnada provizyonizm ilkesi tüketicinin yanında bir tutum sergiler. Üreticinin faaliyetleri de daima gözetim altında tutulur ve hatta zaman zaman kısıtlama ve sınırlamalara maruz bırakılır. Osmanlı, stokçu bir devlettir. Her bölgenin, özellikle başkentin ihtiyaçlarının karşılanması konusunda da son derece titizdir bu sebeple

[5] Mehmet Genç, "Klâsik Osmanlı Sosyal-İktisadî Sistemi ve Vakıflar", **Vakıflar Dergisi**, Sayı:42, 2014, s.11.
[6] Mehmet Genç, **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2014, (Devlet ve Ekonomi) s. 41.
[7] Genç, Devlet ve Ekonomi, s.41.

daima bolluk ve bereket içinde yaşamak en temel arzusudur. Üretilen ürünler ilk etapta içerideki talepleri karşılamalıdır. Bu durum Osmanlı Devleti'nde ihracatın birinci derecede önem arz etmediğinin bir göstergesidir. Bunun aksine ithalata bir sınırlama getirilmesine gerek olmadığı düşünülüyordu. *"Çünkü, ithalat, yurt içinde ihtiyaç duyulan, ama ya hiç üretilmeyen veya az miktarda üretilen malların getirilmesi anlamında, iaşe ilkesine göre arzu edilen bir faaliyetti."*[8] İşte bu iaşe ilkesi, bahsini geçirdiğimiz müdahaleci içgüdüden meydana gelen en önemli ilke olarak karşımıza çıkıyordu. Bu ilkenin varlığı yeni bir ilkenin doğmasına sebebiyet veriyordu.

Devletin benimsediği ikinci ilke gelenekçilik (tradisyonalizm)'dir. Bu ilkeyi, *"Dengeleri mümkün olduğu ölçüde muhafaza etme, değişme eğilimlerini engelleme ve herhangi bir değişme ortaya çıktığı takdirde, tekrar eski dengeye dönmek üzere değişmeyi ortadan kaldırmak olarak tanımlayabiliriz*."[9] Değişimin getirilerinden tedirgin olma durumu devleti eski düzene bağlı kalmaya itiyor ve dengelerin ancak bu şekilde sağlanabileceği sonucunu ortaya çıkarıyordu. Bu dengelerin sağlanması için devlet üretimi de tüketimi de kontrol altında tutmaya özen gösteriyordu. İhracatı kısıtlıyor bazı ürünlerin ihracatını ise tamamen yasaklıyor, köylünün toprağını boş bırakarak kentlerdeki nüfusu arttırmasını engelliyor ve meslek sahibi esnafların dükkân açabilme yetkisine sınırlamalar getiriyordu. Tam anlamıyla eski düzene ve geleneklere bağlı kalma durumu söz konusuydu. Aslında bu durum sadece iktisadi hayatta değil sosyal hayatta da oldukça sık karşılaşılan bir durumdu. Buradan yola çıkarak hayatın içindeki gelenekçi tavrın ekonomiye eklemlenmesinin büyük bir endişenin getirisi olduğunu söyleyebiliriz.

İktisadi tutumun son ayağı da fiskalizm (gelircilik) ilkesidir. Bu ilkeye göre, devlet hazinesi daima maksimum dolulukta tutulmaya çalışılıyordu. Burada da bir denge söz konusuydu. Hazine gelirlerinin minimum seviyeye düşmesi büyük tehlikelerin habercisi olduğundan Osmanlı bu meseleye son derece ihtiyatlı yaklaşıyordu. Hazine gelir giderleri denetim altında tutularak fuzuli harcamaların önüne geçilmesi sağlanmaya çalışılıyordu. Hazinenin gelir gider dengesinde

[8] Genç, Devlet ve Ekonomi, s.43.
[9]Mehmet Genç, "19. Yüzyılda Osmanlı İktisadi Dünya Görüşünün Klasik Prensiplerindeki Değişmeler" **Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi,** Cilt:4, Sayı:6, 1999, s.3.

bozulmalar meydana geldiğinde yapılan harcamalar olabildiği ölçüde azaltılmaya çalışılmaktaydı.

Bahsettiğimiz bu üç ilke Osmanlı iktisadi hayatının temel taşlarıdır. Tarımsal ekonominin ve ticaretin yönünü belirler dolayısıyla her ilke Osmanlı ekonomisi için hayati öneme sahiptir. Osmanlı'nın iktisadi alandaki müdahaleci ve tutucu tavrının en güzel örneği bu üç ilkenin varlığıdır. İlkeler bir arada kullanıldıklarında işlevsellikleri artmaktadır. Zira üçü de belli bir denge ve düzene tabidir. Bu üç ilke uzun yıllar boyunca devletin ekonomik alandaki yapı taşları olmaya devam etti.

1.2. Osmanlı'da Zeytinciliğin Önemi ve Zeytincilik Faaliyetleri

Osmanlı Devleti, iklim şartları ve coğrafyası dolayısıyla zeytin üretimine elverişli bir konuma sahipti. Zeytin meyvesi, ılıman iklimlerde yetişir, soğuk ve sert iklimleri sevmez. Osmanlı'nın kıyı kesimleri ve genişleyen sınırlarıyla birlikte egemen olduğu pek çok bölge zeytin üretimi için elverişli bölgelerdir. *"Osmanlılarda zeytin ve zeytinyağının en çok üretildiği yerlere bakıldığında Midilli, Ayvalık, Marmara kıyıları, Ege adaları, Batı Anadolu, Girit ve Kıbrıs'ın zeytin üretiminde önemli merkezler olduğu görülmektedir.*"[10]Ancak toplanan zeytinin cinsi ve miktarı bölgeden bölgeye değişkenlik gösterir. Bu sebeple her zeytin cinsi aynı talebi karşılamak üzere üretilmiyordu. Zeytinden elde edilen zeytinyağı Osmanlı'nın pek çok alanda kullandığı bir üründü.

> *Zeytinyağının aydınlatma için kandillerde, sarayın, zengin evlerinin ve camilerin aydınlatılmasında kullanılmasının yanı sıra; sabun imali, ilaç yapımı, deri eşyalar ve atlarının koşumlarının yağlanması, tersanenin ihtiyacının karşılanması ve makinelerin yağlanması gibi farklı alanlarda kullanıldığı bilinmektedir. Öyle ki 17. yüzyıl saray ziyafetlerinde sadece balık çorbası ve balık için kullanıldığı kaydedilmiştir*.[11]

[10] Rıza Peker, **Tarihsel Süreçte Aydın'da Zeytin ve Zeytincilik,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2019, s.53.
[11] Aytaç Eryılmaz, **"Geçmişten Günümüze Zeytin ve Zeytinyağı Dünya-Akdeniz-Türkiye"** Mart Yayınları, İstanbul, 2020, s.42.

Görüldüğü üzere zeytin ve zeytinyağı bir gıda maddesi olmasının dışında hayatın her alanında ihtiyaç duyulan bir ürün olma özelliğine sahipti. Bu durum zeytine duyulan talebin artmasına sebep oluyor ve gayet kontrollü bir şekilde üretiminin yapılmasına özen gösteriliyordu.

> *Kanuni Sultan Süleyman'ın hükümdarlığının son yılında hazırlanmış bir belge, Mescid-i Haram'ın idarecilerinden İbrahim'in camii ambarlarında zeytinyağının kalmadığından şikâyet ettiğini okuruz. İbrahim'in şikâyetine bakılırsa, avluyu aydınlatması gereken üç yüz seksen yedi kandil olmalıydı; ama zeytinyağı kalmadığı için bunlardan, iki yüz seksen beşi yakılmıyordu. Kalan küçük kandillerin de aydınlatması yetersiz olduğundan, avlunun büyük bölümü karanlıkta kalmış olmalıydı.*[12]

Sosyal hayatta kullanımı son derece yaygın olan zeytinyağı Osmanlı'da sağlık sektöründe de bol miktarda kullanılıyordu. Dezenfeksiyon işlemlerinde ve yara tedavilerinde ihtiyaç duyulan bir üründü. Osmanlı mutfağında daha çok hayvansal yağlar tercih edildiğinden zeytinyağı bazı soslarda ve marine işlemlerinde nadiren karşımıza çıkmaktadır. Askeri alanda ise, bazı aletlerin ve silahların bakımında bu yağ kullanılıyor ve Osmanlı askerinin tedavi ihtiyaçlarını da karşılıyordu. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda zeytinin rağbet gören bir ürün olduğunu söyleyebiliriz. Bu sebeple devlet, bu ürünün ihracına da karışıyor hatta kısıtlamalar getiriyor zaman zaman da serbest bırakıyordu. Devlet, kaliteli ve bol miktarda zeytin elde edebilmek için faaliyetlerde bulunuyordu. Bu konuyla ilgili zeytin üretilen bölgelere merkezden sık sık uyarılar ve emirler gönderiliyordu. *"1570 tarihli bir kanunnamede, tımar sipahilerinin zeytin ağaçlarının bakımını denetlemesi, zeytinlerin hasadı için halktan bu işin uzmanı kişilerin tespit edilmesi, ağaçlara zarar vermeden zeytinlerin toplanması emredilmiştir."*[13]

Zeytin, öncelikle payitahtın ihtiyaçlarını karşılamak durumunda olduğundan provizyonist tutumun da etkisiyle İstanbul'a akmaktaydı. En hasarsız zeytinler İstanbul'un iaşesi için ayrılıyordu. İstanbul'da meydana gelecek herhangi bir kıtlık ve eksiklik büyük bir nüfusun sıkıntıya düşmesine sebep olacağından şehrin ihtiyaçlarına

[12] Suraiya Faroqhi, "Erken Modern Osmanlı İmparatorluğu'nda Zeytin ve Zeytinyağı Tüketimi" Çev. Ali Çakıroğlu, **Zeytinin Akdeniz'deki Yolculuğu Konferans Bildirileri,** İzmir Akdeniz Akademisi, İzmir, 2018, s.114.
[13] Peker, s.53.

maksimum önem verilmekteydi. Tüccarlar sıkı bir denetime maruz bırakılıyordu. Örneğin "*Tüccarların zeytinyağını gerçekten Osmanlı başkentine getireceklerini güvence altına alacak kefil göstermeleri zorunlu kılınmıştır."* [14] Ayrıca ürününü payitahta göndermeyip ihraç maddesi olarak satmaya çalışan üretici devletin bu dönemde baş etmeye çalıştığı problemlerden bir tanesiydi. Bununla beraber İstanbul'un zeytin ve zeytinyağı ihtiyaçları sadece bir bölgeden karşılanmıyor Osmanlı'nın zeytin üretimi yapılan hemen hemen her şehrinden temin ediliyordu. Ayvalık, Edremit, Milas, Aydın, gibi birçok bölge zeytincilikte ustaydı. Bazı bölgelerden elde edilen ürünler ise yalnızca başkent için ayrılıyordu. Mesela, *"1790'lı yıllarda Midilli'yi gezen Olivier, adanın nüfusunu 40.000 olarak vermekte bunun eşit şekilde Türklerle Rumlardan oluştuğunu yazmakta, burada üretilen 40.000 kental zeytinyağının tamamen İstanbul'a gittiğini belirtmektedir."* [15] Osmanlı egemenliği altındaki bu gibi bölgeleri tamamen payitahtın ihtiyaçları için görevlendirebiliyordu. İstanbul'un ihtiyaç duyduğu bir diğer ürün kuşkusuz sabundu. Saray hamamları dahil, hayatın birçok alanında sabun kullanılıyordu. Sabunun en önemli kaynağı da zeytindir zira bu sabun çeşidi sadece yurtiçinde değil yurtdışında da talep edilmektedir. Örneğin: "*Girit'te zeytinyağı ve sabun ticaretinin ilk ve öncelikli alıcısı saraydır. Özellikle sabun maddesinde İstanbul'un ihtiyacını karşılamadan başka mahallere sabun satılması ve ihraç edilmesi kesinlikle yasaklanmıştır."*[16] Tabi, Girit'in ticari alanda Osmanlı adına sahneye çıkışı ancak fethedildikten sonra mümkün oldu ve ada zeytin üretiminde demirbaş hale geldi. İstanbul'un iaşesinin sağlanmasının ardından elde kalan ürünler yurtiçindeki diğer eksik kalan bölgelerin de ihtiyacını karşıladıysa ihraç edilebiliyordu. Yani ihracat ithalata göre daha zor ve kontrollüydü.

Genel olarak baktığımızda Osmanlı zeytin üretimini gayet ciddiye alarak yürütüyor ve bu ürün ile ilgili herhangi bir kıtlık yaşanmasını istemiyordu. Zeytin bir gıda maddesi olarak Osmanlı mutfağında nadir kullanılmasına rağmen yaşamın birçok alanında ihtiyaç duyulan bir ürün olması sebebiyle son derece önemlidir. İstanbul'un

[14] Zeki Arıkan, "İstanbul-Midilli Arasında Zeytinyağı Ticareti" **Tarih Araştırmaları Dergisi,** Cilt:25, Sayı:40, 2006, s.5.
[15] Arıkan, s.11.
[16] Ayşe Nükhet Adıyeke, "18. Yüzyılda Girit Mukataaları", **Üçüncü İktisat Tarihi Kongresi Bildirileri,** Cilt:2, (Ed. Mustafa Öztürk ve Ayşe Değerli), İzmir Demokrasi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, İzmir, 25-27 Nisan 2019, s.21.

ve yurt genelinin ihtiyaçlarını karşılayan zeytin dış ticarete açıldığında yine kontrollü bir ihracata tabi tutuluyor ve vergilendirmesi de buna göre yapılıyordu.

1.3. Girit Adası'nın Osmanlı Hakimiyetine Girmesi

Girit hem stratejik hem de jeopolitik konumu gerekçesiyle her devletin sahip olmak isteyeceği bir adaydı. Önemli bir limandı ve işlek bir ticaret ağına sahipti. Girit'e egemen olan devlet önemli bir ticari gelire de sahip oluyor ve ciddi bir avantaj elde ediyordu. Osmanlı Devleti, Akdeniz'de üstünlük kurmak ve olası tehditlere karşı önlem almak için Girit'in fethini gerekli görmekteydi. Devlet, yurtiçinde ve yurtdışında verdiği siyasi, mali, askeri, sosyal mücadeleler dolayısıyla adanın fethini epey geciktirmişti. Fetih sürecinin başlayacağı esnada adada Venedik egemenliği sürüyordu ve Osmanlı bir süredir Venedik ile dostane ticari ilişkiler yürütüyordu. Ancak, *"Gerçekte Osmanlılar Girit'e sefer düzenlemek için bir fırsat ve uygun zamanı bekliyorlardı. Çünkü, Mısır, Tunus, Cezayir ve Trablus deniz yolları üzerinde bulunan ada, Osmanlılar'ın Doğu Akdeniz'deki hakimiyetlerini tehdit ediyordu.[17]"* Bu arada Osmanlı tahtında I. İbrahim oturuyordu ve sarayda da işler iyi gitmiyordu. O dönemde sarayda Darüssaade ağası olarak görevini icra eden Sümbül Ağa padişahın gözüne batmaktaydı. Bu sebeple Sultan İbrahim Sümbül Ağa'yı görevinden azlederek Mısır'a göndermeye karar vermişti.

> *Sümbül Ağa'yı Mısır'a götürecek İbrahim Reis kalyonu, Sümbül Ağa'nın malları, cariyeleri ve seçkin atları ile Mekke-i Mükerreme'ye kadı tayin edilen Bursevî Mehmed Efendi ve o sene hacca gidecek olan üç bin kadar hacı adayını da alarak yola çıktı. Bu kalyonun sadece dört top ile yola çıktığını öğrenen Malta korsanları kalyona saldırdı. Malta korsanları ile girilen savaşta Sümbül Ağa, İbrahim Çelebi ve pek çok insan öldü. Bu geminin mallarına el koyan korsanlar, gemiyi Girit'in Hanya Limanı'na götürdüler. Korsanlar tarafından gasp edilen geminin malların bir kısmı Girit valisine hediye edildiği gibi bir kısım da Girit'te satıldı.*[18]

[17] Ersin Gülsoy, **Girit'in Fethi ve Osmanlı İdaresinin Kurulması (1645-1670)**, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 24.
[18] Hasan Ali Cengiz, "Osmanlı Kaynaklarında Girit Seferi" **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,** Cilt:9, Sayı: 17, 2019, s.107.

Beklenen ortamın oluşmasıyla birlikte Girit Seferinin hazırlıkları başlamıştı. Ancak ada zaptı kolay bir ada değildi. Ayrıca Osmanlı da ekonomik açıdan güçlük çekiyordu. Hazırlıklar son sürat devam etti ve sonunda Osmanlı donanması payitahttan yola çıktı. Hanya, nispeten daha kolay alındı ve Venedik güçleri büyük bir zarara uğratıldı. Hanya'nın fethi esnasında yerli halka hiçbir zarar verilmedi ve onlara hoşgörülü davranıldı.

> *Kolay başlayan Girit Seferi Osmanlı Devleti'ni 24 yıl uğraştıracaktır. Bu zaman içinde Venedikliler deniz egemenliğini sağladılar; güçlü donanmalarıyla Ege Denizi'nde kontrollerini kurdular, Çanakkale Boğazı'nı abluka altına alarak İstanbul'dan Girit'e yardım gitmesini önlediler, hatta Osmanlı payitahtını tehdit ettiler.*[19]

Zaten maddi olarak sıkıntı içinde olan Osmanlı bir de savaş ekonomisi şartlarında mali dengesini iyice bozdu ve savaş devleti ciddi bir ekonomik yükün altına sokmuş oldu. Savaşın adeta çeyrek asır sürmesinin sebebi de hem parasal sıkıntılardan hem de lojistik kaynaklı problemlerden kaynaklanıyordu. Hanya'dan sonra sıra Resmo'yu almaya gelmişti. *"Deli Hüseyin Paşa, askerleri bu lüzumsuz ve yersiz kuşatmadan çekerek ilk önce 10.000 kâgir ev, 50 kilise ve 150'den fazla saray ve konak ile bezenmiş Resmo'yu daha sonra Milopotamo'yu zapt etmişti."*[20] Zafer, payitahtta neşe ve sevinçle kutlandı. Hanya ve Resmo alınıp sıra Kandiye'ye geldiğinde en zor etap Osmanlı'yı bekliyordu. Çünkü maddi sıkıntılar huzursuz bir ortamın oluşmasına sebep oluyor bu da askerlerin performansında ciddi bir düşüşe ortam hazırlıyordu. Hanya ve Resmo'nun zapt edilmesi Venediklilerde tedirginliğe sebep olduğundan *"Kandiye surları Venedik komutanı Thomas Morosini tarafından daha da sağlamlaştırıldı."*[21] Savaş gerginliği Sultan İbrahim'e olan tahammül seviyesini epey düşürmüştü. Devlet, savaşın yanı sıra iç isyanlar, saray entrikaları ve Sultan İbrahim'in niteliksiz yönetimi ile resmen imtihan ediliyordu. Savaş gerginliği padişaha olan

[19] Halil İnalcık**, Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar –II Tagayyür ve Fesad (1603-1656) Bozuluş ve Kargaşa Dönemi,** 9. Baskı**,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, (Tagayyür ve Fesad), s.321.
[20] Niyazi Ahmet Banoğlu, **Tarihte Girit ve Osmanlılar Dönemi,** Kırmızı Beyaz Yayınları, İstanbul, 2005, s.42.
[21] Ayşe Nükhet Adıyeke, Nuri Adıyeke**, "Osmanlı Dönemi Kısa Girit Tarihi",** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, (Kısa Girit) s.52.

tahammül seviyesini bir hayli düşürüyordu Vaziyet böyleyken *"Batılı kaynaklar devletin güç koşullarda böyle büyük bir donanmayı denize indirmesini hayretle karşılamaktadır."*[22]

Kandiye'nin fethinin zor olduğu bilindiğinden tüm ihtiyaçların eksiksiz olduğundan emin olmak gerekiyordu. Bu yüzden uzunca bir süre adaya sevkiyat yetiştirilmeye çalışıldı. Ancak bu durum sanıldığı kadar kolay değildi sevkiyatta sorunlarla karşılaşılıyordu. Osmanlı ekonomisi savaş masraflarını karşılamakta zorlansa da Girit'in ele geçirilen bölgelerinden en azından Osmanlı ordusuna destek oluşturuluyordu. Ayrıca Venedik kuvvetleri kaleyi sonuna kadar savunurken dışarıdan herhangi bir destek alamıyor, kapana kısılıyordu. Buna rağmen ellerinde kalan tek bölgeyi sonuna kadar savunmaktan da geri kalmamışlardı. *"Girit savaşları son tahlilde Venedikliler için bir ölüm kalım mücadelesi, Osmanlılar için de bir namus meselesi haline geldi*."[23]

Kandiye'nin düşmesiyle çeyrek asırlık mücadele Osmanlı lehine sonuçlandı. Osmanlı'nın Akdeniz'deki varlığına altından bir halka eklenmiş oldu bu fetih tüm ülke genelinde Osmanlı Devleti'nin akıbetine dair umutların yeniden yeşermesine sebep oldu. Ayrıca adanın fethi tarımsal ve ticari açıdan devlete yepyeni imkanlar sağladı. Savaşın sonucu Avrupa'da da ciddi bir yankı uyandırdı ve büyük bir tedirginliğe neden oldu. Osmanlı, bölge halkına her konuda hoşgörülü davrandı, savaşın yarattığı yıkımı telafi etmek adına vergi muafiyetine gitti. Öyle ki ada, Osmanlı hakimiyetine girdiği andan itibaren Girit halkı adil ve hoşgörülü bir dönem yaşadı. "Türkler daha Girit'e ayak bastıkları günde yerli ahalinin din ve mezhep işlerine karışmayarak onları dini merasimlerini ve ruhani müesseselerini ifada tamamen serbest bıraktılar."[24]

> Buna ek olarak: *Memleketin zirâî ve iktisadî kalkınmasını ve dolayısıyla müslim, gayr-ı müslim halkın refahını göz önünde bulunduran Osmanlı Devleti, yürürlüğe koyduğu âdilâne vergi usulü ile daha önce yapılan zulümlere son vererek, ahâlinin insanî şartlar içinde yaşamasını sağlamıştır.*[25]

---

[22] İnalcık, Tagayyür ve Fesad s.327.

[23] Nuri Adıyeke, "Girit Seferine Konulan Nokta: Kandiye'nin Fethi ve Psikolojik Sonuçları" **XIII. Uluslararası Türk Tarih Kongresi,** 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt:3, Kısım:1**,** Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2002, s.153.

[24] Cemal Tukin, "Osmanlı İmparatorluğunda Girit İsyanları 1821 Yılına Kadar Girit" **Belleten-TTK**, Cilt:9, Sayı.34, 1945, s.196.

[25] Tahmisci-zade Mehmed Macid, **Girit Hatıralarım,** Tercüman Yayınları, İstanbul, 1977, s.15.

1.4. Girit'te Zeytin ve Zeytincilik

Girit adası, iklimi ve coğrafyası dolayısıyla zeytin üretimine elverişli bir adaydı. Ancak ada, Venedik hakimiyetinde iken zeytinden ziyade şarapçılık ve bağcılık faaliyetlerinde dünya ticaretinin neredeyse zirvesine oturmuştu. Çoğu Avrupa ülkesi bu Girit şaraplarına büyük bir istek duyuyordu. *"Girit üzerine yapılan çalışmalarda genellikle Ada'nın, Osmanlı egemenliği altında bir vardiya değişimi olduğu, üzümün yerini zeytinin; şarabın yerini zeytinyağının ve sabunun aldığı dillendirilmektedir."*[26] Fakat daha Venedik idaresindeyken bağcılık ile uğraşan yerli kesim tahıl ve hububat üretimine uygun verimli arazileri de üzüm yetiştiriciliğine adayarak adanın gıda üretimi açısından geriye düşmesine sebep oluyordu. *''Venedik, adada bağcılığa olan hırslı bağlılıktan gitgide tedirgin oluyordu. Osmanlılarla savaş halinde adanın kendi kendine beslenemeyeceğinden endişe ediyordu."*[27] Bu sebeple durumun çığırından çıkmış gidişatını durdurmak için üzüm üretimini kısıtlayacak önlemler alınmaktaydı. Buna ek olarak adadaki zeytin üretimi de Venedik idaresindeyken oluşturulmaya başlanmıştı. "*Serenissima'nın diğer ülkelere bağımlılığını önlemek için, zeytin ağacının yayılması ve çoğalması için sahip olduğu toprakların uygunluğundan faydalanması gerektiğini vurgulayan 1623 tarihli Venedik Kararnamesi iyi bilinmektedir."*[28]

Aslında zeytin üretimi Osmanlı idaresindeyken artış göstermişti ama sıfırdan oluşmamıştı. Ayrıca Venedik yönetimini endişelendiren diğer sebepler, mevsim ve iklim değişiklerinin üzümün yetiştiği iklim şartlarına elverişli olmaktan çıkması ve savaş ekonomisinin getirdiği önlemler çerçevesinde Osmanlı'nın ithalatını durdurduğu tahıl ticaretiydi. Savaş esnasında meydana gelebilecek herhangi bir kıtlık Girit'in kaybına sebep olacağından Venedik yönetimi, çareyi asma bahçelerine dönüştürülen arazilerin yeniden tarımsal üretime elverişli arazilere dönüştürülmesinde bulmuştu. Buna rağmen Venedik hakimiyeti boyunca şarapçılık yine de adanın en önemli ürünü

[26] Ayşe Nükhet Adıyeke, "Üzümün ve Zeytinin Kesişen Yolları: Girit'te Osmanlı Egemenliğinin Kurulmasıyla Üzümün Yerini Zeytine Bırakması" **Üzümün Akdeniz'deki Yolculuğu Konferans Bildirileri,** İzmir Akdeniz Akademisi, İzmir, 2017, (Üzümün Akdeniz'deki Yolculuğu) s.156.
[27] Molly Greene, **A Shared World: Christians and Muslims in the Early Modern Mediterranean,** Princeton University, Press, 2000, s.114.
[28] Evangelia Balta, "Olive Cultivation In Crete At The Time of The Ottoman Conquest", **The Journal of Ottoman Studies,** Sayı:20, İstanbul 2000, (Olive Cultivation), s. 148.

olmaya devam ediyordu. Uzun zamandır birinciliğini muhafaza eden şarapçılığın geri plana atılması adanın Osmanlı hakimiyetine girmesiyle gerçekleşmişti. Osmanlı, adaya hâkim olduktan sonra bu bölgenin tam da ihtiyaçlarını karşılayacak bir zeytin cenneti olduğunu fark etti. *"Girit'te bağcılık ve şarap üretimi, Osmanlı egemenliğinde de devam etti. Ancak Ada'nın ekonomik verilerine ve ticaret hacmine girmeyecek kadar yerel ve bölgesel kaldı*."[29]

Venedik, adayı terk edince bıraktıkları bağlar ve bahçelerin bir kısmı manastır vakıflarına devredilmişti. Ayrıca bu manastırların çok sayıda zeytin ağacına sahip olduğunu da biliyoruz. Adadaki zeytincilik faaliyetlerinin artmasının en önemli sebepleri zeytinin bağcılığa göre daha az emek istediğinin düşünülmesi, adanın zeytin meyvesinin olgunlaşabildiği bir iklime sahip olması, güçlü yapısı sayesinde rüzgârlı ve sert iklimlere üzüme nazaran daha çok direnebilmesi, Avrupa'nın özellikle Fransa'nın sabun imalatı konusunda bol miktarda zeytine ihtiyaç duyması ve Osmanlı'nın neredeyse hayatın her alanında zeytine duyduğu gereksinimdi. *"Zeytinyağı üretimi toprağın ve işgücü kaynaklarının yoğun kullanılmaması demek olduğundan Osmanlı döneminin toplumsal koşullarına uyuyordu."*[30]

Önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi aydınlatma, temizlik sağlık, silah bakımları ve nadiren mutfakta kullanılan zeytin ve zeytinden elde edilen yağ Osmanlı için büyük bir değere sahip olduğundan zeytin yetiştirmeye elverişli coğrafyalar değerlendirilmişti. Ayrıca, Osmanlı'nın adayı fethetmesi üzerine ada halkı ticari amaçlar güden büyük bir tarımsal zorunluluktan kurtulmuştu ve Osmanlı hakimiyetindeyken ürün çeşitliliğinde ciddi anlamda bir artış yaşanmıştı. Osmanlı'nın birinci amacı her şeyden önce İstanbul'un ve yurtiçinin ihtiyaçlarının karşılanması olduğundan ada halkı da fetih sonrası bu provizyonist yaklaşıma göre konumlandırılıyordu.

Osmanlı, adaya hâkim olduğunda kapsamlı bir sayım yaparak bunları defterlere kaydetti ve bu verilere göre bir vergilendirme usulü benimsedi. 1670 Tahrir Defterlerine göre, her bir ağaç için 10 kıyye uygun görülürken üründen alınacak

[29] Ayşe Nükhet Adıyeke, Üzümün Akdeniz'deki Yolculuğu, s.154.
[30] Allaire Brumfield, "Osmanlı Girit'inde Tarım ve Kırsal Yerleşme 1669-1898 Modern Bir Kazı Alanının Yüzey Araştırması", **Osmanlı Arkeolojisi,** (Ed. Uzı Baram-Lynda Carroll), Çev. Bilgi Altınok, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004, s.56.

yüzdelik (harac-ı mukaseme) mine'l-hums (1/5) olarak belirlendi. Ancak bu oranın 1705 tahrirlerinde mine'ssub (1/7) olduğunu görüyoruz. Çünkü, mine'l-hums "*ada toprağının büyük bir kısmının dağlık olması çerçevesinde bu vergi reayaya fazla gelmiştir*."[31] Zaten Osmanlı yönetimiyle birlikte vergiler artık üründen değil topraktan yani araziden alınmaya başlanacaktı. Ağaçlar ise değerine göre farklı kategorizasyonlara uğramaktaydı. Eşcar-ı zeytun olarak kayıtlara geçen zeytin ağaçları adanın en önemli gelir kaynaklarından biri olduğundan vergilendirmesi diğer ağaçlardan daha farklı yapılıyordu. Yerliler için önemli bir kaynak olan zeytincilik faaliyetleri yapılan ilk tahrir sayımında *"666 bin adet olarak kaydedilmiş 240 yıl içinde ağaç sayısında on kat artış gözlemlenmiştir."*[32]Ağaç sayısının bu kadar çok artmasının en önemli sebebi zeytinin her alanda ihtiyaç duyulan bir ürün olmasıydı. Öyle ki *"Adını toplumdaki bu tür işlevlerden alan zeytin ağacına "Kutsal Ağaç" şecr-i mübarek) denilmişti."*[33] Buna ek olarak Osmanlı yönetimi adada hakimiyet kurduğu andan itibaren zeytinciliği teşvik edici politikalar seyretti.

Ada, zeytinyağı ve sabun üretiminde dünyanın en önemli üreticilerinden biri haline gelmişti. *"Ziyaretçiler adayı daha önce bağlar için yaptıkları gibi "zeytin ağacı ormanlarıyla kaplı" olarak tanımlıyordu."*[34] Bu durum adanın zeytinlerine, yağlarına ve sabunlarına gösterilen talebi arttırmaktaydı. Zeytin yapısı gereği her sene aynı bollukta hasat vermez iki senede bir daha bol miktarda zeytin hasadı meydana gelir. *"Girit yerlileri zeytin hasadının verimsiz geçtiği bu dönemleri "Kızsız" olarak adlandırmıştır."*[35] Buna rağmen halk zeytin üretmekten vazgeçmiyor hatta üretimi arttırmaya yönelik faaliyetlerde bulunuyordu. Girit'in zeytinden elde edilen ürünlerinin birincil alıcısı payitahttır. Buraya gönderilen ürünler yapılan hasadın en verimlisi olduğundan ve ihracat hep ikinci hatta üçüncü planda kaldığından diğer devletler Girit'ten aldıkları yağların kalitesizliğinden dert yanmaktaydı. Tabi bu durum sadece tüm kaliteli ürünlerin ilk önce İstanbul'a gönderilmesinden

[31] Nuri Adıyeke, Ayşe Nükhet Adıyeke, "Girit'in "Hakk ve Adl ile Cediden Tahriri": 1705 Yılında Girit'te Yapılan Tahrir ve Düzenlemeler", **Belleten**, Cilt:84, Sayı:299, 2020, (Tahrir ve Düzenleme) s.212.
[32] Ayşe Nükhet Adıyeke, N. Adıyeke**,** Kısa Girit s.152.
[33] Nükhet Adıyeke, Nuri Adıyeke, "Olive Production in Crete in 19th Century" **Bulgarian Historical Review-Revue Bulgare d'Histoire,** Cilt:34, Sayı3-4, 2006, s.155.
[34] Brumfield, s.56.
[35] Arzu Baykara Taşkaya, "Olive and Its Trade On The Crete Island" **Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 2022, s.5.

kaynaklanmıyordu. Zeytinleri presleyen üreticiler bu işi aceleye getirdiğinden ve dik bölgelerden elde edilen zeytinleri sağlam bir şekilde merkeze indiremediğinden elde edilen zeytinlerin birçoğu deforme oluyordu. Buna rağmen Avrupa'dan gelen taleplerde azalma meydana gelmemişti. Hatta *"Fransa'ya zeytinyağı ihracatı 1720 ile 1740 arasında yüzde 50 arttı."*[36]

> *Girit, gerek meşru ihracat yoluyla, isterse kaçak yollarla, Marsilya sanayii için İtalyan Riviera'sıyla birlikte başlıca tedarik kaynağıydı: 1726 yılında, toplam ithalat 144.021 birim zeytinyağıyken, bunun kabaca 80.189'u [%55'ten çoğu] Osmanlı topraklarından geliyordu. Ayrıca o zamana kadar 32.800 birimle, Girit'teki Hanya kazası Marsilya'da kullanılan zeytinyağının en önemli tekil kaynağıydı.*[37]

Hanya limanı Osmanlı hakimiyeti başladıktan sonra zeytin ve zeytinyağı ihracatının başlıca limanı haline geldi. Öyle ki bu ihracat zaman zaman yasaklanarak tamamen durdurulur bu da genelde zeytinin az üretildiği ve yeterli verim alınamadığı senelerde meydana gelir. Ancak çoğu zaman Girit zeytinyağına duyulan rağbet dolayısıyla İstanbul'un iaşesi devletin zeytin üretimine elverişli diğer bölgelerinden karşılanmış ve Girit zeytinyağı dış ticarette serbest bırakılmıştır. Fakat iç ticarette de dış ticarette de Zeytinyağı ve sabun ihracatı konusunda en büyük problem kuşkusuz kaçakçılıktı. İstanbul'a gönderilen gemilerde tüccarların belli bir miktar yağı dış ticarete ayırdıkları bazen de bu yöntemi sabunlar için uyguladıkları biliniyordu. Osmanlı bu durumun önüne geçmek adına yola çıkacak olan gemiler için kefil onayı şartı getirmişti. Ek olarak hatalı tartım, vergi ödemeden ticaret yapma, resmi limanlar haricinde gemiye ürün yükleme gibi sorunlarla da sık sık karşılaşılıyordu. Bu gibi durumlarda gemi yakalandığı anda ürünlere ve gemiye el koyularak cezai yaptırım uygulanması kararlaştırıldı. Hazine gelirlerinin önemli bir kısmını zeytinyağı ve sabundan elde edilen vergiler ve ihracat için ödenen gümrük vergileri oluşturmaktaydı. *"Zeytinyağından ve benzeri tüm mallardan Müslüman tüccardan yüzde 2, zımmilerden yüzde 4 ve harbi kefereden yüzde 5 gümrük alınacağı ikinci maddede tüccarın iskeleye bırakıp satamadan geri götürdüğü maldan gümrük alınmayacağı belirtilmiştir."*[38] İhraç edilen zeytinyağı miktarı düşünüldüğünde zeytin meyvesinin hazineye

[36] Greene, s.137.
[37] Faroqhi, s.118.
[38] Nükhet Adıyeke, N. Adıyeke, Kısa Girit, s.176.

getirisinin oldukça büyük olduğunu görüyoruz. Hele ki üretimi yapılırken maddi açıdan büyük bir götürüsü olmadığı düşünülürse Osmanlı'nın adayı ele geçirdikten sonra zeytin üretimini başlatmasının gayet yerinde bir tercih olduğunu görüyoruz.

Osmanlı'nın hem ihtiyaç duyduğu hem de ihracatını yaptığı bir diğer ürün sabundu. Sabun İstanbul'a en çok gönderilen, saray hamamlarında da en çok tercih edilen üründü. Bu sebeple İstanbul'dan bol miktarda sabun talep ediliyordu. Sadece saray değil İstanbul halkı da Girit'te üretilen zeytinyağlı sabunlara ihtiyaç duyuyordu. Zeytinler cinsine göre ayrılıyor ve ne için kullanılacağı buna göre belirleniyordu. Zeytinin ilk preslemesi sonrasında elde edilen yağ en saf ve en lezzetli aynı zamanda da en kullanışlı olan yağ türüydü. Zeytinin geri kalan kısmı sabun için tamamen atık haline gelen kısmı da pirina (posa) olmak üzere kullanıma sürülüyordu. Buradan anlaşılacağı üzere bir zeytin sıkımı birçok alandaki açığı kapatmaya yetiyordu. Bu açıdan zeytin üretiminin gayet karlı olduğu bir kere daha açığa çıkmaktadır.

> *11 Muharrem 1179 (20 Haziran 1765) tarihli Hanya muhafızı vezir Mehmet Paşa'ya yazılan bir hüküm dikkat çekicidir. Bundan anlaşıldığına göre: Hanya iskelesinden öteden beri her yıl İstanbul' a bol miktarda sabun nakledilliyor ve halk da sabun konusunda herhangi bir sıkıntı çekmiyordu. Fakat yakın bir zamanda "efrenç taifesine" buradan sabun ihraç etmek izni verilmiştir. Oysa Hanya'dan "zeyt yağının ve gerek sabunun bir vukiyyesimahall-i ahara nakl ve füruht olunmasına izin ve ruhsat veri/meyüb cümlesinin İslambol'anakl ve sevk olunmasına kemal-i ihtimam ve dikkat" edilmesi gerekiyordu. Çünkü sabun ve zeytinyağına İstanbul'da daha ziyade lüzum vardı*.[39]

Sabunun ihracına izin verilmesi Avrupa'dan özellikle de Fransa'dan Girit zeytinyağlarına duyulan ihtiyaçtan kaynaklıydı. Ayrıca diğer devletler de burada üretilen Kandiye sabunlarına erişebilmek istiyordu. Ancak sabun ve yağa olan ihtiyaç tam bir tüketim kenti olan İstanbul'da hiç bitmeyeceğinden böyle bir hüküm yazıldığını söyleyebiliriz. Sabuna duyulan arzu bu kadar artınca sabun üretimi yerli halk tarafından arttırılarak devam ediyordu. Kısa bir sürede sabun imalathanelerinde de büyük bir yükseliş meydana geldi. Özellikle Kandiye'de sabun üretimi için ekstra mesai harcanmaktaydı. Öyle ki sabunun getirisi de bir hayli fazlaydı. *"Tüccara satılan*

[39] Arıkan, s. 15.

sabun iskele başında miri terazi ile tartılıyor ve her kantar sabundan 90 akçe vergi olarak ve bir akçe de valinin ihtiyacı için alınıyordu."[40] Kandiye'de üretilen sabunlar diğer sabunlara göre daha kaliteli olduğundan burada gerçek anlamda bir sabun sektörü oluşmuştu. Burada üretilen sabunların önce yurtiçi ihtiyaçları karşılaması konusunda sıkı bir denetim ağı oluşturulmuştu. Buna rağmen üretilen sabunlardan daha çok kazanç elde etmeye çalışan kaçakçılar sabunları tartma, İstanbul'a eksiksiz götürme ve sabunları saklama konusunda yasadışı faaliyetler yürütüyordu.

Sonuç olarak, Girit'in Osmanlı hakimiyetine girmesi adadaki üretim işleyişi üzerinde büyük farklar yarattı. Osmanlı Devleti adeta Akdeniz'deki zeytin üretimini tırmandıran devlet oldu. Bunun yanı sıra Venedik yönetimine nazaran daha çeşitli bir ürün yelpazesi ortaya çıkardı. Halka üretim konusunda daha özgür davranmakla beraber kontrolü de elden bırakmıyordu. Zeytin için devletin provizyonist tavrı sebebiyle kısıtlayıcı ve engelleyici tedbirler alınıyor ancak çoğu zaman adanın ihraç ettiği ürünlerde demirbaş oluyordu. Zeytinyağı ve sabun üretiminde kendini fazlasıyla geliştiren ada Osmanlı hakimiyetinde kaldığı süre boyunca en azından yurtiçi ihtiyaçların karşılanmasında büyük bir rol oynadı. Kısa sürede ününü diğer devletlere de duyurarak ihracat hacmini genişletti ve hazineye büyük oranda katkı sağlamayı başardı. Bu bağlamda Osmanlı bir zeytin cenneti yaratma konusunda bir hayli verimli oldu ve adanın zeytin hacmini yıllar içerisinde arttırdı. Öyle ki Hanya, Resmo ve Kandiye'nin hemen hemen her köyünde neredeyse her hane en az bir zeytin ağacına sahipti. İklim şartları ve zeytin ağaçlarının yapısı gereği zeytin üretiminde hatırı sayılır düşüşler meydana gelmesine rağmen ada halkı zeytinciliği terk etmeyerek etkinliğini sürdürdü. Üretilen sabunlar kısa sürede Girit'in özellikle de Kandiye'nin imzası haline gelmeyi başardı.

1.5. 1705 Tahriri

Tahrir geleneği Osmanlı'nın hangi bölgeden ne kadar gelir sağlayabileceğini hesaplamak ve buna göre bir vergilendirme sistemi oluşturmak için başvurduğu bir yöntemdi. İhtiyaç duyuldukça reayanın ne kadar bağı, bahçesi, ağacı, bostanı kaç cerib tarlası olduğunu ve bunlardan ne kadar gelir elde edilebileceğini analiz edebilmek

[40] Nükhet Adıyeke, N. Adıyeke**,** Kısa Girit, s.185.

adına sayımlar yapılır ve yapılan bu sayımlar Tapu Tahrir Defteri dediğimiz defterlere kaydedilirdi. Bu defterlerden biri merkeze yani İstanbul'a gönderilmek üzere biri de sayımı yapılan bölgede bırakılmak üzere iki adet tutulurdu. Padişah değişimlerinde, yeni bir bölge fethedildiğinde ve para değerinde hareketlenmeler olduğunda, ani nüfus fırlamalarında veya düşüşlerinde devlet tahrir sayımına ihtiyaç duyabiliyordu. Bu defterler düzenli olarak tutulduğunda yıllar ve bölgeler arası kıyaslama yapmak daha imkanlı bir hale gelmektedir. Tahririn düzenli tutulması ve hepsine ulaşabiliyor olmak özellikle iktisat tarihi çalışmalarının daha güvenilir bir temele oturmasına olanak sağlamaktadır.

Girit'te Osmanlı hakimiyeti boyunca üç adet sayım yapıldı. Bunlardan ilki 1650 yılında henüz Girit Savaşı sona ermeden ele geçirilen bölgelerin sayımının yapılmasıyla elde edildi. Bu bölgeler Resmo ve Hanya'ydı. Tüm Girit'in bir bütün olarak sayıldığı tarih ise 1670 yılına denk gelmektedir. Fetih biter bitmez Osmanlı adadan ne kadar kazanç sağlayacağını hesaplamak için tahrir sayımına başvurdu. 1650 tahriri ile 1670 ve 1705 tahririleri arasında bariz farklar vardı. "*Daha önce vergiler ürün üzerinden alınırken, artık toprak üzerinden bir vergi düzenlemesi yapılmıştır. Dolayısıyla tahrire esas unsur artık ürün değil, topraktır. Tahrirde de servet ve vergi unsurunun temeli olan toprak esas alınmıştır.*"[41] 1705 tarihli tahrir defterlerinde köy isimleri karye olarak yazılmış ardından da tabi olduğu yer bildirilmiştir. Hass-ı Hümayunlar sonradan padişaha ait olan yeni haslar (Cedid Hass-ı Hümayunları) vakıf mülkleri ve manastırların özellikle belirtildiği ve belgelerde önce der tasarruf (Müslüman) daha sonra da der yed'e (gayr-i Müslim) yer verildiği görülmektedir. Hanelerin varlıkları yazılırken Eşcar-ı zeytin daima Eşcar-ı müsmire'den ayrı tutularak yazılmıştır. Tarla ceribi, eşcar-ı zeytin ve diğer ağaçların adedi ile bağ ve bostan var ise bunların da dönümüne yer verilmiştir. En sonda köyün toplam geliri verilerek teker teker o yerleşim bölgesinde kaç dönüm tarla olduğu kaç adet ağaç olduğu kategorilere ayrılarak yazılmıştır. *"1670 ve 1705 tahrirlerinde ilk tahririn aksine toprak miktarı detaylı olarak yazılmıştır. Tarlalar ala ve muvassat (vasat)olarak cerib miktarıyla ayrı*

[41] A.N Adıyeke, N. Adıyeke, Tahrir ve Düzenleme, s. 208.

ayrı yazılmıştır. Bağlar da ala, evsat ve edna olarak üç grupta belirtildikten sonra bunların vergilendirilmesinden elde edilecek gelirler de belirtilmiştir."[42]

Ek olarak köyde ne kadar boş arazi olduğu da her sayım sonunda hesaba eklenmiştir. Bu boş araziler toprak verimliliğine göre ihtiyaç hasıl oldukça üretime açılıyordu. Tahrir tutmanın önemi burada bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Örneğin daha önce tutulan tahrirlerdeki boş arazilerin yeni sayımda yüzde kaçının üretime dahil edildiğini bu yöntemle hesaplama imkânı bulabiliyoruz. "*Gerek 1705 Girit tahrir defterleri, gerekse önceki tahrir defterleri klasik Osmanlı tahrirlerinden bazı farklılıklar göstermektedir. Bu defterlerde çift resmi geçmediği gibi kayıtlarda geleneksel defterlerde olan evli, mücerret gibi terimlere de rastlanmamaktadır."*[43] Defterler direkt olarak haneyi ve hane sakinlerinin etnisitesiyle ilgilenir.1705 tahriri tüm Girit'i içine alan kapsamlı bir sayımdır. 1670 düzenlemelerine uygun tutulmuştur. Osmanlı hakimiyetindeki diğer adalarda da burada yapılan tahrirlerden örnek alındığı bilinmektedir. Ayrıca yapılan son sayımdır. Osmanlı adaya hâkim olduğu süre boyunca bir daha tahrir tutmayacaktır.

[42] Nuri Adıyeke, "Fatih Paşalar'in Kendilerine Armağanı Osmanlı Girit'inde Temlik/Mülk Köyler", **Hilal 6 Studi Turchi e Ottomani, Venetians and Ottomans in the Early Modern Age Essays on Economic and Social Connected History** (Ed. Anna Valerio) 2018, s.105.
[43] Nuri Adıyeke, Ayşe Nükhet Adıyeke, Tahrir ve Düzenleme, s. 228.

İKİNCİ BÖLÜM
OSMANLI HAKİMİYETİ SONRASINDA RESMO'NUN AMARİ KAZASI'NDA ZEYTİNCİLİK

2.1. AMARİ KAZASI

Girit Adası'nda Hanya, Resmo, Kandiye bazen de Sitia'nın sayıldığı üç-dört kimi zaman da beş sancak bulunuyordu. Sancak sayısı yıldan yıla, tahrirden tahrire değişiklik gösterebiliyordu ancak bu sancaklara bağlı olan kazaların sayısı hep yirmiydi. Bu kazalar içinden bizim çalışmamıza konu olan yerleşim birimi Resmo'nun Amari kazasıdır.

> *Amari bölgesi, Rethymnon'un güneydoğusunda Kentros, Samitos ve Psiloritis dağlarıyla çevrili yeşil ve verimli bir vadide uzanır. Geleneksel renklerini koruyan birçok küçük ve pitoresk köyle dolu olağanüstü doğal güzelliğe sahip bir alandır. Daha geniş alanda, çok yıllık zeytin ağaçlarına sahip geleneksel zeytinlikler hakimdir. Bol su kaynakları sayesinde il, portakal, kiraz, elma vb. meyve ağaçlarıyla doludur. Aynı zamanda, Monastiraki'nin Minos yerleşimi, Antik Syvritos ve sayısız gibi önemli kültürel mekanlara ve uzun bir tarihe sahip bir bölgedir.*[44]

1670 Tahrir defterlerine göre, Amari nahiyesinde manastırlar hariç 54 köy vardı. Bunlardan 19 tanesi Metoh olarak kaydedilmiştir. Buna ek olarak 6 tane de manastır mülkü olduğu Evangelia Balta ve Mustafa Oğuz'un Liva-i Resmo Tahrir Defteri adlı eserinde kaydedilmiştir. Ayrıca 1670 tarihli tahrirde bu köye ait toplam zeytin ağacı adedi 1.409,5 olarak kaydedilmiştir.[45] Mezra'a-i metoh olarak kaydedilen bölgeler dikkat çekicidir. *"Mezraalar hakkında genellikle evvelden köy olup şimdi nüfusu dağılmış ve tarlaları boz bırakılmıştır türü kayıtlar düşülmekteydi."*[46] 1670 Tahrirleri çerçevesinde Nahiye-i Resmo, Nahiye-i Milopotama, Nahiye-i Amari ve

[44] Δημος αμαριου, Municipality of Amari, Agia Paraskevi, www.amariguide.gr/en/project/αγία-παρασκευή/, (21/04/2022).
[45] Evangelia Balta, Mustafa Oğuz, **Liva-i Resmo Tahrir Defteri**, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2009, ss.32-33.
[46] Halil İnalcık, **"Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi – I 1300-1600"** Çev. Halil Berktay, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, s.193.

Nahiye-i Ayo Vasil arasında zeytin ağacı adedinin en az olduğu birim Amari olarak belgelenmiştir. Fakat Resmo geneline baktığımızda Resmo'nun diğer sancaklardan daha verimli arazilere sahip olduğu bilinmektedir. "Eyaletin en verimli bağlarının bu sancakta yer aldığı gibi, alınan mahsulün en fazla olduğu zeytin ağaçları da Resmo'daydı."[47] 1670 kayıtlarına göre, Amari nahiyesinde Gurgutyes hariç her köyde az da olsa mutlaka zeytin ağacına rastlanmaktadır. Köylerin büyük bir kısmı Hass-ı Hümayun olarak kaydedilmiş olup Amari merkez ise Hass-ı Mirliva olarak yazılmıştır. Ek olarak Amari'de Sultan İbrahim adına vakfedilmiş 6 köy vardır. Cedid hassı ise kaydedilmemiştir. 1670 tarihli defterde Milopotama nahiyesinde diğer nahiyelere ek olarak Revgan-ı Zeyt gelirlerinin de yazıldığını görüyoruz.

"1705 tarihli Tahrir defterlerinde 49 köye ek olarak 6 adet manastır varlığını sürdürmeye devam ediyordu." [48] Bu manastırlar köyün dik bölgelerinde konumlanıyordu. 1670 defterlerindeki bazı köylerin 1705 defterlerinde bir başka köye eklemlenerek birlikte sayıldığını görüyoruz. Yine vakıf toprakları da varlığını sürdürmeye devam ediyordu. Genel olarak baktığımızda Amari'de zeytin üretiminin 1705 yılı itibariyle büyük bir düşüş yaşamadığını hatta arttığını gözlemledik. 1670 kayıtlarında her bir ağaç yani be her draht fi 10 kıyyeden hesap edilirken 1705 defteri Amari nahiyesi için bu oran 5 kıyyeden hesap edilmiştir. 1670 defterlerinde devletin mine'l hums oranından vergilendirdiğini görüyoruz. Ancak bu oran 1705 defterinde mine's sub olarak ele alınmıştır. Kıyye fi 3 bandında sabit kalmıştır. Girit'te manastırlara ait ağaçlara el koyulmamış bunun yerine üretim yapmaya devam etmeleri kararlaştırılmıştır. Defterlerde ise kayıtları mutlaka tutulmuş ve tahrir sayımı dışında bırakılmamışlardır.

Sonuç olarak Amari, sahip olduğu topografik özellikler dolayısıyla meyve ağacı yetiştiriciliğine son derece uygun bir nahiyedir. Biz de zeytin üretimine elverişli iklimi dolayısıyla 1705 Tahrirlerini kaynak alarak bu bölgeyi çalışmaya karar verdik.

[47] Gülsoy, s. 296.
[48] TKA. d.No.1, ss.

2.1.1. Nefs-i Amari: Amari Merkezi

Nefs-i Amari 1670 ve 1705 defterlerinde Mirliva hassı olarak kaydedilmiştir. 1670 defterlerine göre, *"Mükellefler, Resmo mirlivası Musa Bey'e 1671/2'de, 25 hanelik cizye ödüyordu."*[49]1670 yılında Amari'nin merkezinde 36 hane ve toplamda 244 adet Eşcar-ı Zeytin vardı. Zeytinden elde edilen vergi yekunu 1464 akçe idi. Merkezin %16,11'ini zeytinden elde edilen gelir oluşturuyordu. Buna ek olarak 37 hanenin tümü der yed yani gayr-i müslim olarak kaydedilmiştir. Ancak bazı hanelerin müslüman olmaya başladığını görüyoruz. 1705 tahrirlerinde Amari merkezinde 38 haneden 11 tanesinin Müslüman olması dikkat çekicidir. Bunlar defterde der tasarruf yani müslüman olarak kaydedilmiştir. *"Adanın Müslüman sakinleri (nüfusu) Osmanlı'nın 15. ve 16. yüzyıllarda Balkanlar'da yeni alınan topraklarda uyguladığı şenlendirme (sürgün, göç ettirme) yöntemiyle değil, farklı bir biçimde, kitlesel ihtida yöntemiyle oluşturulur."*[50] Dolayısıyla bunlar büyük bir ihtimalle mühtediydi. Ya da Müslüman erkekler adadaki kadınlarla evlenerek müslüman aileler kuruyorlardı. Çünkü müslüman bir babadan doğan bir çocuk direkt olarak müslüman sayılıyor, bu da köy nüfusuna etki ediyordu. "*1705 Resmo kayıtlarında Nefs-i Amari'nin toplam ağaç sayısı 318'di*."[51] Fakat tahrir yazıcısı muhtemelen bir ağacı eksik yazmış ve belgeye 317 ağaç kaydetmiştir.

1670 yılıyla kıyasladığımızda 1705 sayımına 74 ağaç eklendiğini görüyoruz. 1705'te Nefs-i Amari zeytinden 681 akçelik hasıl elde etmiştir. Bu hesaba göre nahiyenin %5,96'sı zeytinden gelir elde eder. Ancak yazıcının hatasına göre hesap ettiğimizde hasıl 678 akçe olurken elde edilen yüzde %5,93'e düşmelidir. Merkezde ağaç sahibi hanelere toplamda 8,7 ağaç düşmektedir. Bu veriyi standart sapma yaparak buluyoruz. Ağacı olmayan haneleri ciddiye almıyoruz ve sadece ağaç sahibi hanelerin ortalamasını buluyoruz. Bu hesaplar yapılırken 1670'te zeytin ağaçlarının vergilendirme türünün mine'l-hums usulüne göre 1705 sayımlarının ise mine's-sub usulüne göre belirlendiğini dikkate almakta yarar var.

[49] Balta-Oğuz, s.365.
[50]Ayşe Nükhet Adıyeke, **"**XVII. Yüzyıl Girit (Resmo) Şeriye Sicillerine Göre İhtida Hareketleri ve Girit'te Etnik Dönüşüm*"*, **XIV. Türk Tarih Kongresi**, 9-13 Eylül, 2002, TTK, Ankara,2006, s. 558.
[51] Nefs-i Amari 1705 Tarihli Tapu Tahrir Defterinde 264. sayfada yer almaktadır.

Tablo 1: Nefs-i Amari'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

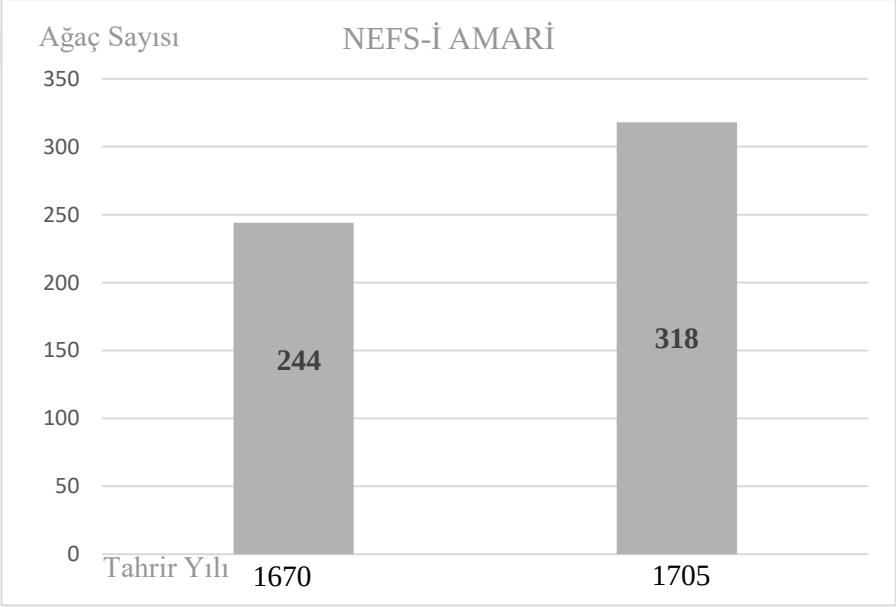
Hâss-ı Mirlivâ-i Resmo Nefs-i Amari Tâbi-i Resmo		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	54
2	Müslüman	2
3	Müslüman	
4	Müslüman	3
5	Müslüman	3
6	Müslüman	17
7	Müslüman	
8	Müslüman	12
9	Müslüman	4
10	Müslüman	3
11	Müslüman	6
12	Gayr-i Müslim	4
13	Gayr-i Müslim	4
14	Gayr-i Müslim	12
15	Gayr-i Müslim	21
16	Gayr-i Müslim	8
17	Gayr-i Müslim	10
18	Gayr-i Müslim	22
19	Gayr-i Müslim	2
20	Gayr-i Müslim	29
21	Gayr-i Müslim	
22	Gayr-i Müslim	1
23	Gayr-i Müslim	9
24	Gayr-i Müslim	1
25	Gayr-i Müslim	7
26	Gayr-i Müslim	10
27	Gayr-i Müslim	10
28	Gayr-i Müslim	13
29	Gayr-i Müslim	9
30	Gayr-i Müslim	5
31	Gayr-i Müslim	2
32	Gayr-i Müslim	20
33	Gayr-i Müslim	3
34	Gayr-i Müslim	6
35	Gayr-i Müslim	
36	Gayr-i Müslim	
37	Gayr-i Müslim	
38	Gayr-i Müslim	6

Yekun	318

Tablo 2: Nefs-i Amari'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Nefs-i Amari	
En Çok Ağaç	54
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	6
Hane başına toplam	8,7

Grafik 1: Nefs-i Amari'de Zeytin Eşcarı'nın 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.2. Karye-i Platana

Platana karyesinin geliri padişah hassı olarak ayrılıyordu. 1670'te köyde 29 hane vardı. Bir de Ayo İstefani Manastırı'na ait 1,5 dönüm tarlanın varlığı dikkat çekiyordu. Manastırın Platana'da bulunan bir zeytin ağacı yoktu.[52] 1705 sayımlarına baktığımızda köydeki hane sayısında artış görülmektedir. 1670'te 29 olan hane sayısı 58'e yükselmiştir. Bunun 36 hanesini Müslümanlar oluşturmaktadır. Buradan yola çıkarak köyde büyük bir nüfus artışı yaşandığını ve nüfus çoğunluğunu Müslümanların oluşturmaya başladığını söyleyebiliriz. Bu Müslüman hanelerinin üçü hariç hepsinin

[52] Balta-Oğuz, ss. 366-367.

zeytin ağacı bulunmaktadır. Genele vurduğumuzda ise 58 hanelik köyde sadece dört hanenin hiç ağacı yoktur. 1670 tarihli sayımda adada 262 zeytin ağacı sayılırken 1705'te köydeki toplam zeytin ağacı sayısı 922'ye çıkmıştır.[53] Ancak tahrir yazıcısı deftere 846 ağaç kaydetmiştir. Tutulan kayıtlara göre zeytin hasılı 1812 çıkarken biz defalarca sağlamasını yaparak hasılı 1974 akçe bulduk ve köyde %17,47'lik bir zeytin yüzdesi olduğunu hesapladık. Kâtibin hesabına göre bu oran %16,04'tür. Hesaplarımıza göre 1705 tarihli kayıtlara göre hane başına düşen zeytin ağacı sayısı %17,24 olarak ortaya çıkmaktadır. Mine'l hums cinsinden vergilendirmeye göre 1670'te ise köydeki toplam gelirin %27,23'ünü zeytin oluşturmaktadır. Bu yüzde tüm yekunun yani bağ, bahçe bostan ve tarlaların toplam sayısına ve dönümüne göre hesaplandığından zeytin yüzdesinde de iniş-çıkış olması normaldir.

Tablo 3: Karye-i Platana'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Platana Hass-ı Hümayun Tabi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	25
2	Müslüman	3
3	Müslüman	45
4	Müslüman	24
5	Müslüman	10
6	Müslüman	34
7	Müslüman	16
8	Müslüman	4
9	Müslüman	8
10	Müslüman	53
11	Müslüman	24
12	Müslüman	6
13	Müslüman	9
14	Müslüman	16
15	Müslüman	40
16	Müslüman	10
17	Müslüman	26
18	Müslüman	23
19	Müslüman	13
20	Müslüman	6
21	Müslüman	5

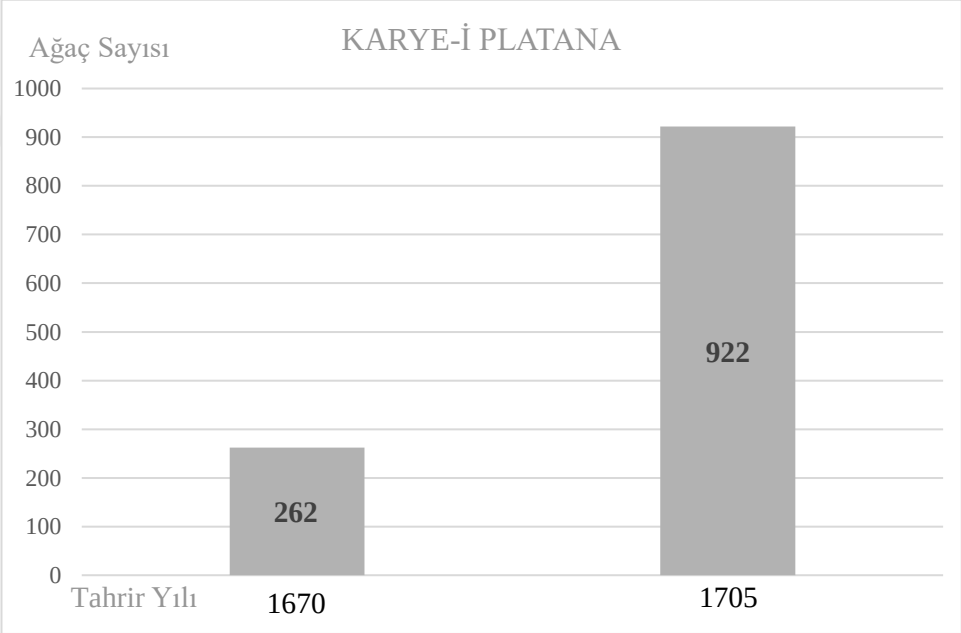
[53]TKA. d. No1, ss. 264-265.

22	Müslüman	
23	Müslüman	31
24	Müslüman	
25	Müslüman	9
26	Müslüman	4
27	Müslüman	
28	Müslüman	1
29	Müslüman	8
30	Müslüman	5
31	Müslüman	15
32	Müslüman	12
33	Müslüman	5
34	Müslüman	10
35	Müslüman	10
36	Müslüman	40
37	Gayr-i Müslim	20
38	Gayr-i Müslim	6
39	Gayr-i Müslim	10
40	Gayr-i Müslim	59
41	Gayr-i Müslim	43
42	Gayr-i Müslim	2
43	Gayr-i Müslim	57
44	Gayr-i Müslim	13
45	Gayr-i Müslim	17
46	Gayr-i Müslim	49
47	Gayr-i Müslim	13
48	Gayr-i Müslim	13
49	Gayr-i Müslim	12
50	Gayr-i Müslim	3
51	Gayr-i Müslim	3
52	Gayr-i Müslim	11
53	Gayr-i Müslim	
54	Gayr-i Müslim	
55	Gayr-i Müslim	20
56	Gayr-i Müslim	15
57	Gayr-i Müslim	6
Yekun		922

Tablo 4: Karye-i Platana'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Platana	
En Çok Ağaç	59
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	5
Hane başına Toplam	17,24

Grafik 2: Karye-i Platana'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.3. Karye-i Vatyako

Vatyako, Ambadia köylerindendi ve 1671-2'de 23 hanelik cizye ödüyordu.[54] Köyün 1670 sayımında toplam 36 hanesi vardı. Bu hanelerin tümü gayr-i müslimdi. Ancak aralarında birçok mühtedi vardı. İşin ilginç yanı bu köyün 1705 sayımlarında hane sayısı 37 kaydedilmişti. Ancak bu sefer bunların tam 26 hanesi Müslüman olarak kayda geçirilmişti. Köy, iki defterde de Hass-ı Hümayun olarak kaydedilmişti. 1670 sayımında köyde bulunan 36 haneden 18'inin hiç zeytin ağacı yokken 1705 sayımında 37 hanenin 17 tanesinin hiç ağacı yoktu.[55] Köy için büyük bir zeytin ağacı artışından

[54] Balta-Oğuz, s.367.
[55]TKA. d. No1, s.265.

bahsetmek mümkün görünmüyor. 1670 yılında köydeki toplam ağaç sayısı 77 iken bu miktar 1705'te 146 olarak kaydedilmişti. Zeytin geliri 1670 yılında köyün %5,54'ünü karşılarken 1705'te ise %4,50'sini karşılıyordu. Ayrıca hesaplarımıza göre zeytin sahibi hane başına düşen ortalama ağaç sayısı bu köyde 6,47 olarak hesaplanmıştır. 1670 sayımlarında köy sakinlerinin mine'l-hums usulüyle 1705 sayımlarında ise mine's-sub usulüyle vergilendirildiğini artık söylemeye gerek olmadığını düşünüyorum, zira tüm veriler bize vergilendirmenin bu şekilde tercih edildiğini gösteriyor.

Tablo 5: Karye-i Vatyako'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

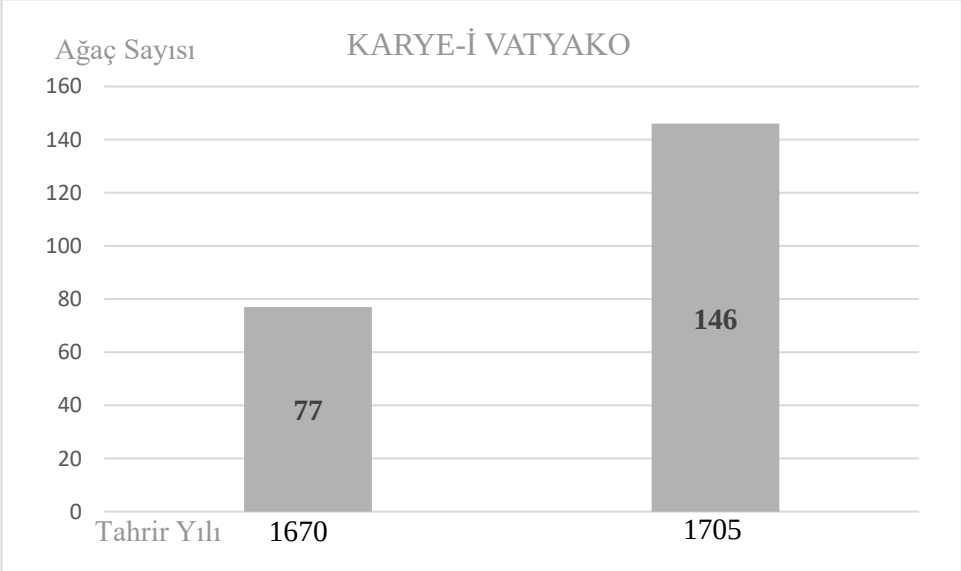
Karye-i Vatyako Hass-ı Hümayun Tabi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	10
2	Müslüman	14
3	Müslüman	3
4	Müslüman	8
5	Müslüman	17
6	Müslüman	2
7	Müslüman	35
8	Müslüman	8
9	Müslüman	3
10	Müslüman	1
11	Müslüman	
12	Müslüman	5
13	Müslüman	
14	Müslüman	1
15	Müslüman	
16	Müslüman	3
17	Müslüman	
18	Müslüman	7
19	Müslüman	
20	Müslüman	
21	Müslüman	1
22	Müslüman	
23	Müslüman	
24	Müslüman	
25	Müslüman	
26	Müslüman	

27	Gayr-i Müslim	14
28	Gayr-i Müslim	5
29	Gayr-i Müslim	
30	Gayr-i Müslim	1
31	Gayr-i Müslim	
32	Gayr-i Müslim	
33	Gayr-i Müslim	8
34	Gayr-i Müslim	
35	Gayr-i Müslim	
36	Gayr-i Müslim	
37	Gayr-i Müslim	
Yekun		146

Tablo 6: Karye-i Vatyako'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Vatyako	
En Çok Ağaç	35
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	18
Hane başına Toplam	6,47

Grafik 3: Karye-i Vatyako'da Zeytin Eşcarı'nın 1670-1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.4. Karye-i Ana Meros

Ana Meros, iki deftere de Hass-ı Hümayun olarak kaydedilmişti. 1670 yılında hepsini Gayr-i Müslimlerin oluşturduğu 60 hanesi vardı.[56] Bu hanelerden 20 tanesi hiç zeytin ağacına sahip değildi ve 60 haneden sadece 184 adet ağaç sayılıp kaydedilmişti. *"1705 sayımlarına gelindiğinde hane sayısının 49 olduğu ve bunlardan sadece beşinin Müslüman olduğu görülmektedir.* Zeytin ağacı sayısının ise bizim sayımlarımıza göre 143 ancak tahrir yazıcısına göre 137 olduğunu söyleyebiliriz.[57] Kâtibin hesabına göre köyün zeytinden elde ettiği gelir yalnızca %0,96'iken 142 ağaçtan hesapladığımızda bu gelir %1,00 gibi bir orana denk gelmektedir. Köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısı ise 4,54 olarak hesaplanmıştır. Köyün 1705 sayımlarını 1670'le kıyasladığımızda tarla dönümlerinin azaldığını ve arz-ı hali arazilerin 19 dönüm arttığını söyleyebiliriz.

Tablo 7: Karye-i Ana Meros'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Ana Meros Hass-ı Hümayun Tabi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	4
2	Müslüman	13
3	Müslüman	2
4	Müslüman	
5	Müslüman	4
6	Gayr-i Müslim	32
7	Gayr-i Müslim	
8	Gayr-i Müslim	2
9	Gayr-i Müslim	13
10	Gayr-i Müslim	1
11	Gayr-i Müslim	3
12	Gayr-i Müslim	
13	Gayr-i Müslim	7
14	Gayr-i Müslim	1
15	Gayr-i Müslim	
16	Gayr-i Müslim	
17	Gayr-i Müslim	
18	Gayr-i Müslim	14

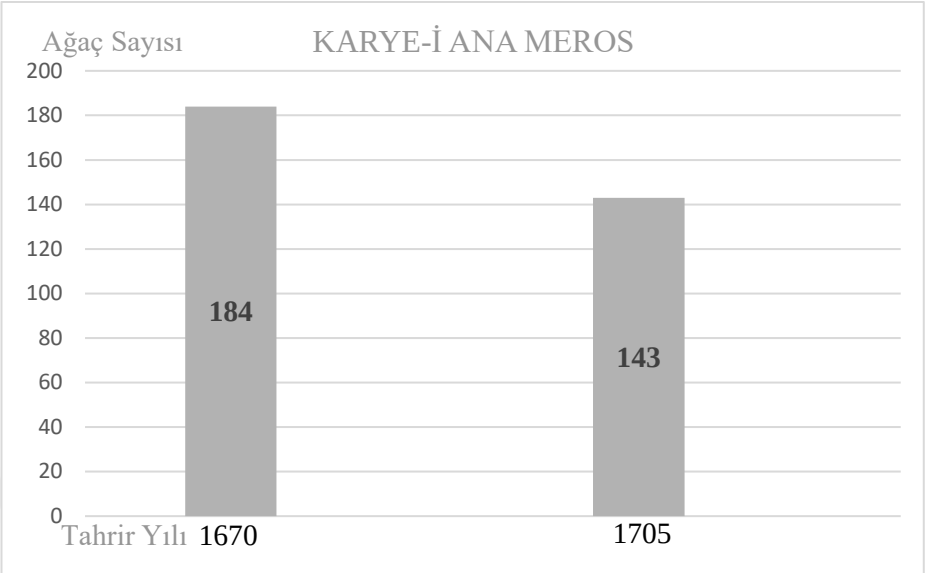
[56]Balta-Oğuz, ss.369-370.
[57] TKA. d. No1, ss.265-266.

19	Gayr-i Müslim	4
20	Gayr-i Müslim	
21	Gayr-i Müslim	
22	Gayr-i Müslim	
23	Gayr-i Müslim	
24	Gayr-i Müslim	
25	Gayr-i Müslim	2
26	Gayr-i Müslim	
27	Gayr-i Müslim	6
28	Gayr-i Müslim	
29	Gayr-i Müslim	1
30	Gayr-i Müslim	1
31	Gayr-i Müslim	4
32	Gayr-i Müslim	13
33	Gayr-i Müslim	
34	Gayr-i Müslim	3
35	Gayr-i Müslim	
36	Gayr-i Müslim	
37	Gayr-i Müslim	
38	Gayr-i Müslim	1
39	Gayr-i Müslim	
40	Gayr-i Müslim	
41	Gayr-i Müslim	1
42	Gayr-i Müslim	
43	Gayr-i Müslim	
44	Gayr-i Müslim	
45	Gayr-i Müslim	
46	Gayr-i Müslim	4
47	Gayr-i Müslim	1
48	Gayr-i Müslim	3
49	Gayr-i Müslim	2
Yekun		142

Tablo 8: Karye-i Ana Meros'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Ana Meros	
En Çok Ağaç	32
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	19
Hane ortalaması	4,54

Grafik 4: Karye-i Ana Meros'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.5. Karye-i Pistagi

Pistagi, köyün tüm nüfusunu gayr-i Müslimlerin oluşturduğu kalabalık bir köydür. 1670 sayımlarında deftere 83 hane kaydedilmiştir.[58] 1705 sayımlarında ise hane sayısı 79'dur. Köyün çoğunluğunu gayr-i Müslimler oluşturuyordu. Sadece 8 hane Müslüman olarak kaydedilmiştir.[59] Bunlar da büyük bir ihtimalle mühtediydi. Çünkü hane sayısında 1670 ile kıyasladığımızda gözle görülür bir artış yoktur. Aksine düşüş yaşanmıştır. 1670'te bu hanelerin sahip olduğu toplam zeytin ağacı sayısı 934'tü ve zeytinden elde edilen gelir köyün toplam gelirinin %18,53'ünü karşılıyordu. Bunun oldukça tatmin edici bir rakam olduğunu ve köy halkının zeytinciliğe yatkın olduğunu söyleyebiliriz. 1705'e baktığımızda ise köydeki ağaç sayısı deftere 1552 olarak kaydedilmişti. Ancak bizim sayımlarımıza göre 1553 ağaç olduğu görülüyor. Ağaç sayısının 1670 verilerine göre 619 adet arttığını gözlemliyoruz. Bu da demek oluyor ki köy halkı zeytincilikten memnun kalarak ağaç dikimlerini arttırma yolunu tercih etmiş olabilir. Tahrir yazıcısının 1 ağaç eksik hesabı köyün toplam gelirine endeksli yüzdelik oranı %13,16 olarak verirken bizim 1553 ağaçtan yaptığımız hesap %13,18'lik bir veri sunuyor. Köyde zeytin ağacına sahip hanelere düşen ortalama ağaç

[58] Balta-Oğuz, ss.370-372.
[59] TKA. d. No1, ss.266-267.

sayısı ise 22,42 olarak hesaplanmıştır. Ek olarak yazıcının yaptığı yanlış sayım ve hesap farkları çok ufak gibi görünse de bazı köylerde benzer birtakım hatalar yapıldığını düşünürsek bu durum hatırı sayılır bir vergi eksikliğine sebep oluyor olmalıydı.

Tablo 9: Karye-i Pistagi'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Pistagi Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	29
2	Müslüman	32
3	Müslüman	22
4	Müslüman	84
5	Müslüman	7
6	Müslüman	11
7	Müslüman	40
8	Müslüman	
9	Gayr-i Müslim	26
10	Gayr-i Müslim	16
11	Gayr-i Müslim	16
12	Gayr-i Müslim	77
13	Gayr-i Müslim	29
14	Gayr-i Müslim	22
15	Gayr-i Müslim	138
16	Gayr-i Müslim	79
17	Gayr-i Müslim	28
18	Gayr-i Müslim	57
19	Gayr-i Müslim	15
20	Gayr-i Müslim	4
21	Gayr-i Müslim	14
22	Gayr-i Müslim	13
23	Gayr-i Müslim	6
24	Gayr-i Müslim	42
25	Gayr-i Müslim	12
26	Gayr-i Müslim	6
27	Gayr-i Müslim	24
28	Gayr-i Müslim	2
29	Gayr-i Müslim	15
30	Gayr-i Müslim	6
31	Gayr-i Müslim	
32	Gayr-i Müslim	7

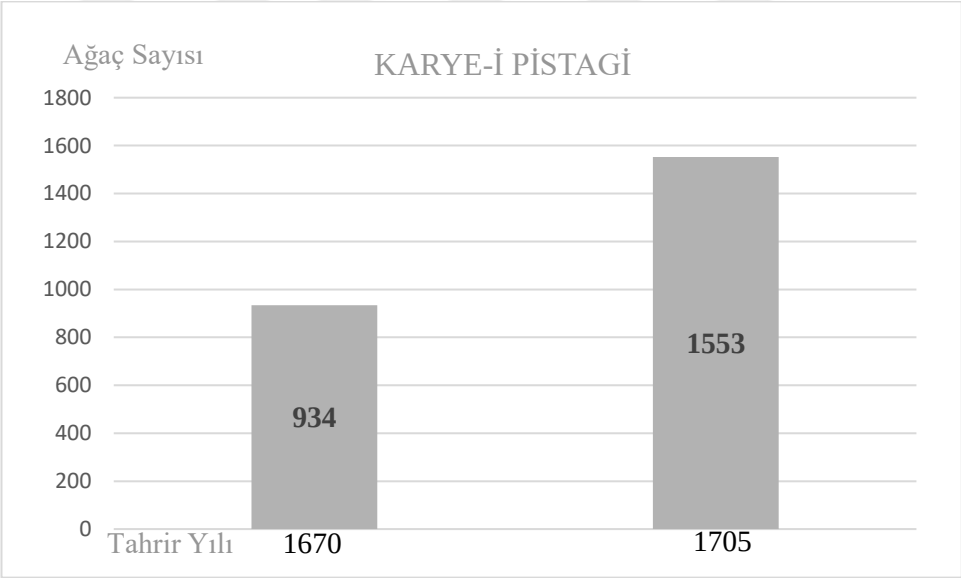
33	Gayr-i Müslim	15
34	Gayr-i Müslim	112
35	Gayr-i Müslim	25
36	Gayr-i Müslim	25
37	Gayr-i Müslim	16
38	Gayr-i Müslim	24
39	Gayr-i Müslim	35
40	Gayr-i Müslim	36
41	Gayr-i Müslim	7
42	Gayr-i Müslim	14
43	Gayr-i Müslim	5
44	Gayr-i Müslim	80
45	Gayr-i Müslim	5
46	Gayr-i Müslim	4
47	Gayr-i Müslim	2
48	Gayr-i Müslim	35
49	Gayr-i Müslim	3
50	Gayr-i Müslim	
51	Gayr-i Müslim	
52	Gayr-i Müslim	2
53	Gayr-i Müslim	
54	Gayr-i Müslim	6
55	Gayr-i Müslim	
56	Gayr-i Müslim	30
57	Gayr-i Müslim	12
58	Gayr-i Müslim	30
59	Gayr-i Müslim	30
60	Gayr-i Müslim	5
61	Gayr-i Müslim	8
62	Gayr-i Müslim	
63	Gayr-i Müslim	6
64	Gayr-i Müslim	15
65	Gayr-i Müslim	8
66	Gayr-i Müslim	
67	Gayr-i Müslim	5
68	Gayr-i Müslim	15
69	Gayr-i Müslim	25
70	Gayr-i Müslim	3
71	Gayr-i Müslim	
72	Gayr-i Müslim	
73	Gayr-i Müslim	
74	Gayr-i Müslim	
75	Gayr-i Müslim	

76	Gayr-i Müslim	5
77	Gayr-i Müslim	5
78	Gayr-i Müslim	21
Yekun		1553

Tablo 10: Karye-i Pistagi'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Pistagi	
En Çok Ağaç	138
En Az Ağaç	2
Ağaçsız Hane	12
Hane ortalaması	22,42

Grafik 5: Karye-i Pistagi'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.6. Karye-i Hordaki (Horidaki)

Karye-i Hordaki, geliri Hass-ı Hümayun olarak alınan bir köydür. Köyün 1670 sayımlarında tümü Gayr-i Müslim olan 35 hanesi bulunmaktaydı. Bu hanelerin toplamda 256 adet zeytin ağacı olduğu deftere kaydedilmişti.[60] Köydeki ekili tarla bağ, bahçe ve bostan çok az olduğundan ya da hiç olmadığından zeytincilik faaliyetleri öne çıkıyordu ve köyün toplam gelirinin 4.551 akçe olduğunu düşünürsek bunun %33,75'i

[60] Balta-Oğuz, ss.372-373.

zeytinden elde ediliyordu. Ayrıca bu sayımda 85 dönüm arz-ı hâli arazi dikkat çekiyordu. 1705 sayımlarına baktığımızda köyün zeytin ağacı sayısı 256'dan 130'a düşmüştü.[61] Ağaç sayısındaki bu düşüşün sebebi iklim koşulları yüzünden telef olan ağaçlar olabilir. Çünkü zeytin ağacı her sene aynı verimlilikte meyve vermeyebilir. Buna karşılık boş arazi miktarı 65 dönüme kadar düşmüş ve köyün zeytinden elde ettiği gelir %9,66'lık bir dilim oluşturmaktaydı. Hane sayısının da 35'ten 20'ye düştüğü ve bu 20 hanenin 7 tanesinin Müslüman sakinlerden oluştuğu görülmektedir. Köyde hane başına düşen toplam ağaç 13,14'tür. Ek olarak köyün toplam gelirinde de yarı yarıya bir düşüş yaşandığı dikkat çekmektedir.

Tablo 11: Karye-i Hordaki'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

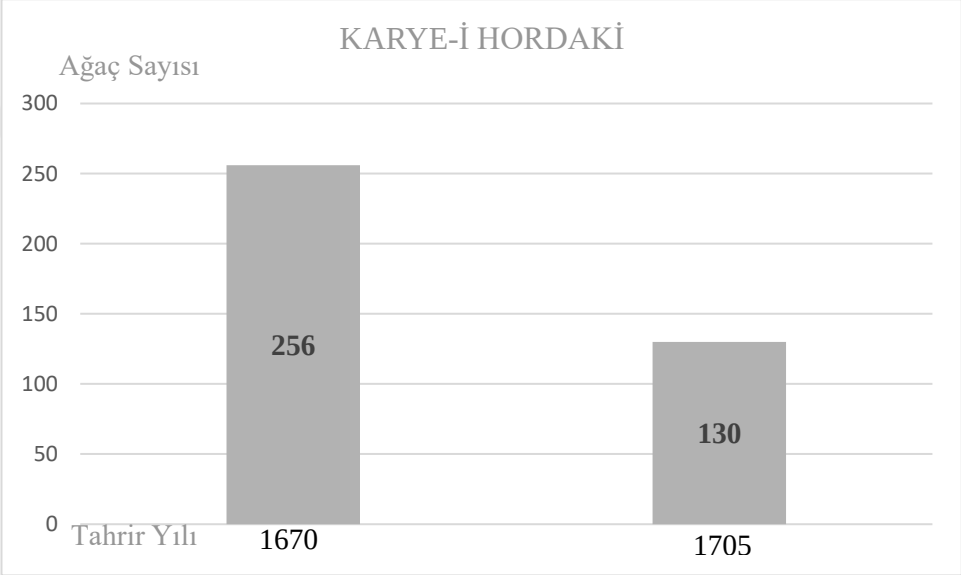
Karye-i Hordaki Hass-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	19
2	Müslüman	23
3	Müslüman	9
4	Müslüman	15
5	Müslüman	9
6	Müslüman	
7	Müslüman	1
8	Gayr-i Müslim	
9	Gayr-i Müslim	
10	Gayr-i Müslim	
11	Gayr-i Müslim	
12	Gayr-i Müslim	37
13	Gayr-i Müslim	
14	Gayr-i Müslim	
15	Gayr-i Müslim	
16	Gayr-i Müslim	15
17	Gayr-i Müslim	2
18	Gayr-i Müslim	
19	Gayr-i Müslim	
20	Gayr-i Müslim	
Yekun		130

[61]TKA. d.No1, s.267.

Tablo 12: Karye-i Hordaki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Horidaki	
En Çok Ağaç	37
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	11
Hane ortalaması	13,14

Grafik 6: Karye-i Horidaki'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.7. Karye-i Kurutes

Karye-i Kurutes, kayıtlara Hass-ı Hümayun olarak geçmiştir. 1671-2'de 15 hanelik cizye ödüyordu.[62] Köyün 1670 sayımlarında 25 hanesi olduğu görülmektedir. Bu hanelerin çoğu gayr-i Müslim olarak kaydedilmiştir. Aralarında Müslüman olanlar da vardır. Köyün toplam zeytin ağacı sayısı 88'dir. 88 ağaçtan 528 akçelik bir gelir elde edilmiştir. 1705 sayımlarında ise bu köyün hane sayısı 20'ye düşmüştür. Bu hanelerin 6 tanesi Müslümandır.[63] Hane sayısında azalmalar olduğu halde ağaç sayısında artış olması dikkat çekicidir. 1705 sayımlarında bu köyün sahip olduğu Eşcar-ı Zeytin adedi 129 olarak kaydedilmiştir. Yani 41 ağaçlık bir artış meydana

[62] Balta-Oğuz s.374.
[63] TKA. d. No1, s.367.

gelmiştir.1670 yılında köyün zeytinden elde ettiği gelir miktarı %16,66'lık bir orana sahiptir. 1705 yılında ise bu oran %8,10'dur. 1705 kayıtlarına bakıldığında hane başına düşen ağaç miktarı ortalama %6,8'dir. Buna ek olarak Köyün arz-ı halisi 1670 yılında 30 dönümken 1705'te 10 dönüme düşmüştür. Bu da köydeki boş arazilerin üretime açıldığının göstergesidir. Köyün bağ bağçe ve bostan dönümünü arttırdığı görülmektedir.

Tablo 13: Karye-i Kurutes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

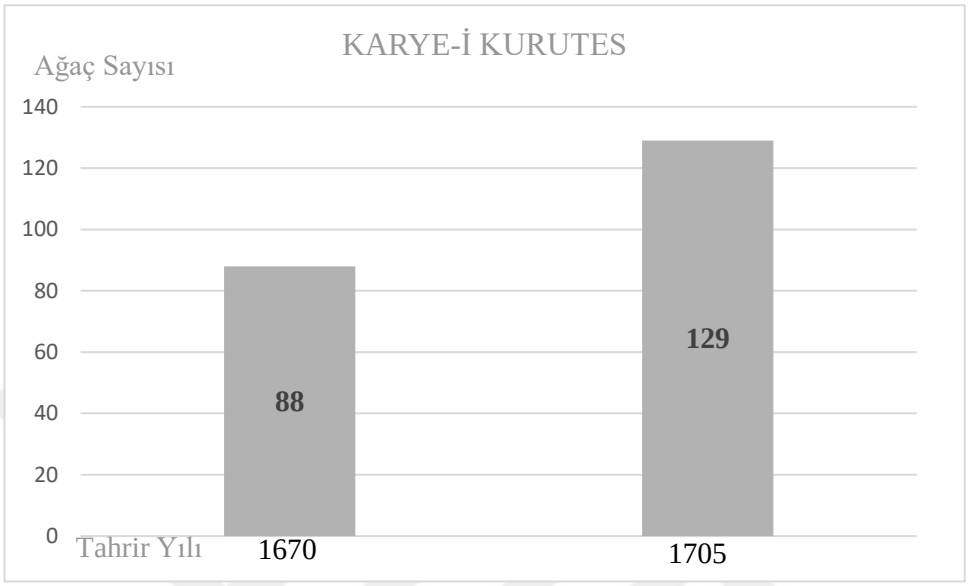
Karye-i Kurutes Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslaman	17
2	Müslaman	1
3	Müslaman	24
4	Müslaman	3
5	Müslaman	2
6	Müslaman	2
7	Gayr-i Müslim	4
8	Gayr-i Müslim	10
9	Gayr-i Müslim	6
10	Gayr-i Müslim	
11	Gayr-i Müslim	1
12	Gayr-i Müslim	
13	Gayr-i Müslim	2
14	Gayr-i Müslim	15
15	Gayr-i Müslim	2
16	Gayr-i Müslim	26
17	Gayr-i Müslim	3
18	Gayr-i Müslim	5
19	Gayr-i Müslim	
20	Gayr-i Müslim	6
Yekun		129

Tablo 14: Karye-i Kurutes'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Kurutes	
En Çok Ağaç	26
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	3

Hane ortalaması	6,8

Grafik 7: Karye-i Kurutes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.8. Karye-i Furfura

Furfura, iki defterde de Hass-ı Hümayun olarak kaydedilmiş olup Horidaki ve Kurutes karyelerine göre hane sayısı daha çok olan bir köydür. Köyün 1670 sayımlarında hepsi gayr-i Müslim olan 47 hanesi bulunuyordu.[64] Ancak bu hanelerin içinde nev müslim haneler de vardı. Bunlar yeni Müslüman olmuş hane sahiplerine deniliyordu. Ayrıca köyde pek çok haraci arazi işleten vatandaşlar da bulunuyordu. Osmanlı'nın toprak organizasyonuna baktığımızda öşri ve haraci olmak üzere iki toprak çeşidi vardı. Öşri topraklar direkt olarak Müslüman vatandaşlar tarafından işleniyordu. Haraci toprakları ise gayr-i Müslim tebaa işletmekteydi. *"Toprakları tasarruf eden kişi daha sonra Müslüman dahi olsa toprağın statüsü değişmiyordu."*[65] Bu açıdan bakıldığında fetih sonrası Girit'te tüm topraklar haraci toprak statüsünde değerlendirilmiştir. 1670 yılında bu hanelerin sahip olduğu toplam zeytin ağacı sayısı 441'di. Bu da %24,37'lik ciddi bir zeytin üretimi olduğu anlamına geliyordu. 1705 sayımlarında ise köyün hane sayısı 35 olarak kaydedilmiş ve bunlardan 9'u Müslüman

[64] Balta-Oğuz, ss.375-376.
[65] Ayşe Nükhet Adıyeke, N. Adıyeke, (Kısa Girit), s. 147.

olarak belgelenmiştir.[66] Ağaç sayısı deftere 539 olarak kaydedilmiş ancak bizim yaptığımız sayımlarda ağaç sayısı 541 bulunmuştur. Bu bağlamda hesapladığımızda yazıcının hesaplarına göre köyün 1705 yılında zeytinden elde ettiği oran %11,73 iken bizim hesaplarımızla bu oran %11,76 çıkmaktadır. Köyde hane başına düşen ağaç miktarı ise ortalama 15,53'tür. Kâtibin yaptığı hesaplama hataları küçük birer fark gibi görünebilir ancak bu hataların hepsi toplandığında ciddi anlamda bir eksik ortaya çıkıyor.

Tablo 15: Karye-i Furfura'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Furfura Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	13
2	Müslüman	19
3	Müslüman	4
4	Müslüman	6
5	Müslüman	23
6	Müslüman	4
7	Müslüman	1
8	Müslüman	
9	Müslüman	13
10	Gayr-i Müslim	5
11	Gayr-i Müslim	8
12	Gayr-i Müslim	60
13	Gayr-i Müslim	30
14	Gayr-i Müslim	12
15	Gayr-i Müslim	55
16	Gayr-i Müslim	5
17	Gayr-i Müslim	1
18	Gayr-i Müslim	11
19	Gayr-i Müslim	57
20	Gayr-i Müslim	22
21	Gayr-i Müslim	
22	Gayr-i Müslim	6
23	Gayr-i Müslim	26
24	Gayr-i Müslim	
25	Gayr-i Müslim	
26	Gayr-i Müslim	105

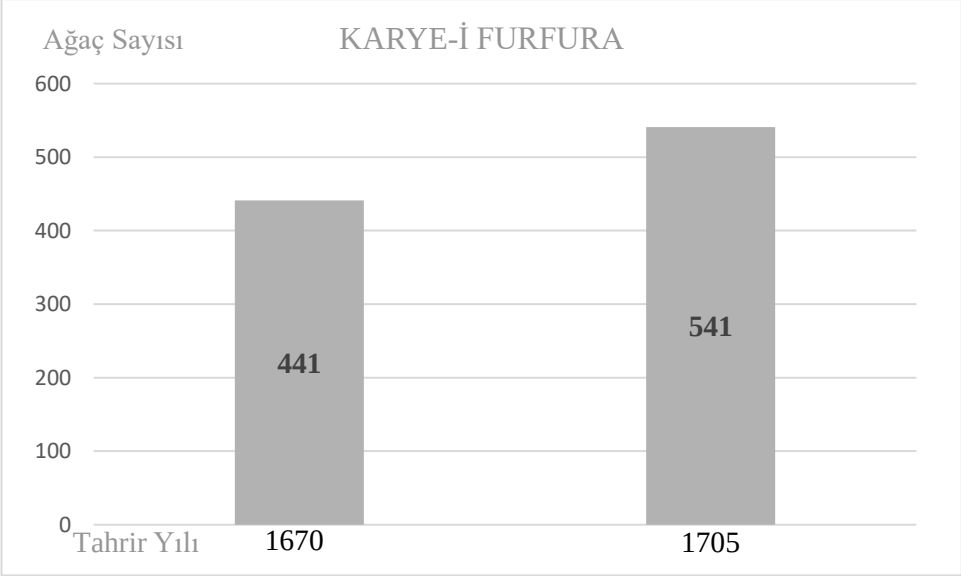
[66] TKA. d. No1, ss.267-268.

27	Gayr-i Müslim	24
28	Gayr-i Müslim	11
29	Gayr-i Müslim	1
30	Gayr-i Müslim	6
31	Gayr-i Müslim	6
32	Gayr-i Müslim	2
33	Gayr-i Müslim	2
34	Gayr-i Müslim	3
35	Gayr-i Müslim	
Yekun		541

Tablo 16: Karye-i Furfura'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Furfura	
En Çok Ağaç	105
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	5
Hane ortalaması	15,53

Grafik 8: Karye-i Furfura'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.9. Karye-i Manastıraki

Manastıraki karyesi *"Venedik döneminde Varuha ailesinin fiyefiydi."*[67] Fief kavramı Orta Çağ toprak organizasyonunda kral tarafından feodal beylere armağan edilen toprak parçalarıydı. Osmanlı yönetiminde ise bu karye defterlere hass-ı hümayun olarak kaydedilmiştir. 1670 defterinde karye 57 haneye sahiptir. Bunların arasında yeni Müslüman olanlar da vardır. 1670 sayımlarına göre Manastıraki karyesinin 648 adet zeytin ağacı vardı.[68] Karyede zeytinden elde edilen gelirin %23,41'lik bir orana tekâmül ettiğini göstermektedir. 1705 sayımlarında ise köyün toplam hane sayısı 65'e yükselmiş bunun 23 tanesi de Müslüman olarak kaydedilmiştir.[69] Yazıcının sayımına göre köyün sahip olduğu zeytin ağacı sayısı 807 iken bizim sağlamalarımıza göre bu sayı 801 olarak hesaplanmıştır. Kâtibin hesabından baktığımızda köyün %8,98'ini zeytin geliri oluştururken bu oran bizim hesaplarımıza göre %8,90'dır. Ayrıca köyde hane başına düşen ağaç miktarı ise ortalama 14,83'tür.

Tablo 17: Karye-i Manastıraki'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Manastıraki Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	3
2	Müslüman	3
3	Müslüman	12
4	Müslüman	7
5	Müslüman	18
6	Müslüman	55
7	Müslüman	
8	Müslüman	
9	Müslüman	
10	Müslüman	12
11	Müslüman	
12	Müslüman	17
13	Müslüman	
14	Müslüman	12

[67] Balta-Oğuz, s.377.
[68] Balta-Oğuz, ss.377-378.
[69] TKA. d.No1, s.268.

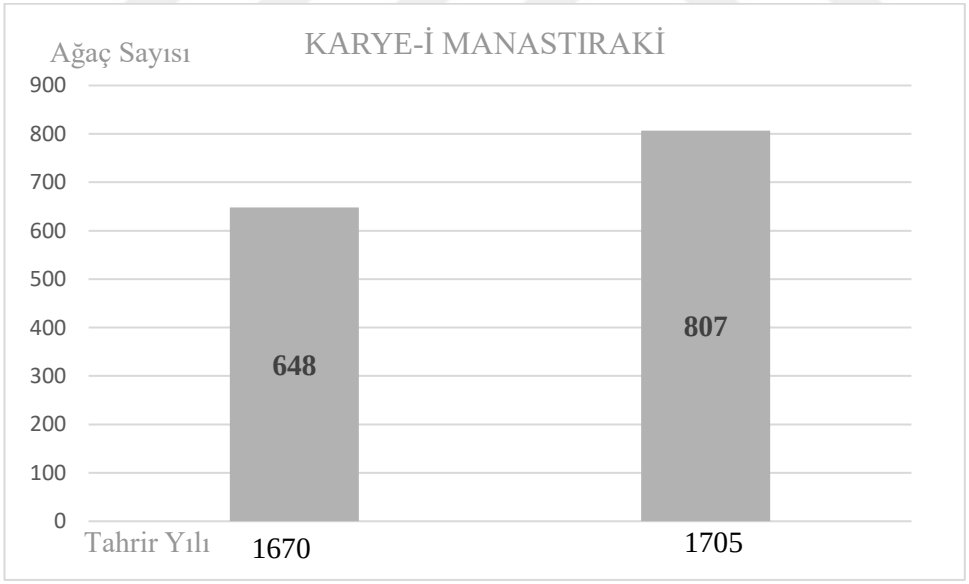
15	Müslüman	
16	Müslüman	
17	Müslüman	8
18	Müslüman	3
19	Müslüman	
20	Müslüman	10
21	Müslüman	1
22	Müslüman	4
23	Müslüman	1
24	Gayr-i Müslim	2
25	Gayr-i Müslim	
26	Gayr-i Müslim	3
27	Gayr-i Müslim	3
28	Gayr-i Müslim	11
29	Gayr-i Müslim	7
30	Gayr-i Müslim	
31	Gayr-i Müslim	123
32	Gayr-i Müslim	
33	Gayr-i Müslim	7
34	Gayr-i Müslim	14
35	Gayr-i Müslim	47
36	Gayr-i Müslim	16
37	Gayr-i Müslim	21
38	Gayr-i Müslim	
39	Gayr-i Müslim	41
40	Gayr-i Müslim	8
41	Gayr-i Müslim	162
42	Gayr-i Müslim	
43	Gayr-i Müslim	
44	Gayr-i Müslim	2
45	Gayr-i Müslim	2
46	Gayr-i Müslim	5
47	Gayr-i Müslim	7
48	Gayr-i Müslim	
49	Gayr-i Müslim	33
50	Gayr-i Müslim	
51	Gayr-i Müslim	
52	Gayr-i Müslim	2
53	Gayr-i Müslim	
54	Gayr-i Müslim	8
55	Gayr-i Müslim	5
56	Gayr-i Müslim	33
57	Gayr-i Müslim	5

58	Gayr-i Müslim	16
59	Gayr-i Müslim	19
60	Gayr-i Müslim	4
61	Gayr-i Müslim	
62	Gayr-i Müslim	
63	Gayr-i Müslim	20
64	Gayr-i Müslim	7
65	Gayr-i Müslim	2
Yekun		801

Tablo 18: Karye-i Manastıraki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Manastıraki	
En Çok Ağaç	162
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	20
Hane ortalaması	14,83

Grafik 9: Karye-i Manastıraki'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.10. Karye-i Aposeti

Aposeti karyesi iki deftere de hass-ı hümayun olarak kaydedilmişti. 1670 sayımında köydeki toplam hane sayısı 21'di ve bunların çoğu gayr-i Müslim sakinlerdi. Köyün bu dönemde toplam ağaç sayısı 169'du.[70] Deftere göre ağaçlardan elde edilen gelir %14,74'lük bir dilimdi. Yani köy mevcuduna göre zeytinden gayet iyi bir gelir sağlıyordu. 1705 sayımlarına baktığımızda ise, hane sayısının 19'a düştüğünü görüyoruz. Hane sayısı azalmış olmasına rağmen ağaç miktarında artış yaşanmıştır. 1705 defterine kaydedilen ağaç sayısı 262'dir.[71] Genel köy yekunundan hesapladığımızda 1705 yılında köyün zeytinden elde ettiği gelir %8,97'dir. Köyün 18 hanesi zeytin ağacına sahip olduğuna göre burada hane başına düşen ağaç miktarı ortalama 14,31'dir.

Tablo 19: Karye-i Aposeti'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Aposeti Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	31
2	Müslüman	12
3	Müslüman	9
4	Müslüman	13
5	Müslüman	20
6	Gayr-i Müslim	24
7	Gayr-i Müslim	17
8	Gayr-i Müslim	39
9	Gayr-i Müslim	28
10	Gayr-i Müslim	2
11	Gayr-i Müslim	9
12	Gayr-i Müslim	4
13	Gayr-i Müslim	7
14	Gayr-i Müslim	13
15	Gayr-i Müslim	18
16	Gayr-i Müslim	4
17	Gayr-i Müslim	5
18	Gayr-i Müslim	7
19	Gayr-i Müslim	

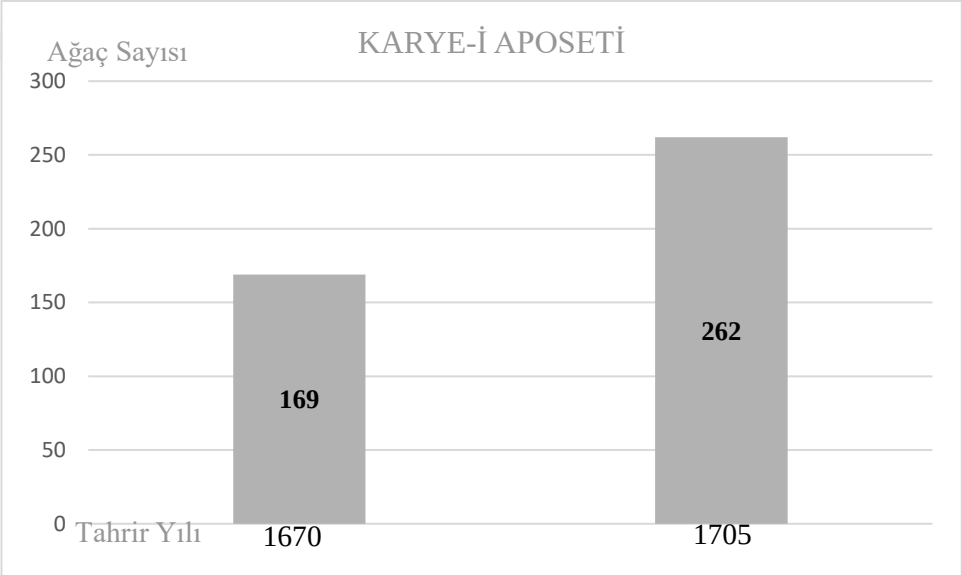
[70] Balta-Oğuz, ss.379-380.
[71] TKA. d.No1, ss.268-269.

Yekun	262

Tablo 20: Karye-i Aposeti'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Aposeti	
En Çok Ağaç	39
En Az Ağaç	2
Ağaçsız Hane	1
Hane ortalaması	14,31

Grafik 10: Karye-i Aposeti'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.11. Mezra'a-i Metoh-ı Labyotes Der Kurb-ı Manastıraki

"Mezraa sözcüğü ekilebilir durumda olan ya da civar köylerde oturanlar, gezici köylüler, göçerler vb. tarafından bilfiil ekilip biçilen tarım toprakları için toplanmıştır."[72] Bazen mezraa önceden köy olan sonradan değişen bölgeler için de kullanılabiliyordu. Ancak Labyotes öyle değildi. 1670 defterlerinde de 1705 defterlerinde de Mezraa olarak yazılmıştı. Değişen tek şey kapı komşusuydu. 1670'te Labyotes'e komşu köy *"Der Kurb-ı Aposeti"* iken 1705'te *"Der Kurb-ı Manastıraki"* olarak kaydedilmiştir.[73] Böylece gezici köy el değiştirmiştir. Labyotes'in 1670

[72]Halil İnalcık, (Ekonomik), s. 193.
[73] TKA.d. No1, s.369.

tahrirlerinde sayılan hane sayısı 15 iken 1705'te hane sayısı 11'e düşmüştür.[74] Müslüman haneler iki deftere de iki hane olarak kaydolmuştur. 1670 sayımlarına baktığımızda zeytin ağacı sayısı 69 iken 1705'te bu sayı 64'e düşmüştür. Boş araziler de artış göstermiştir. 1670 yılında arz-ı hali 21 dönümken 1705'te 23 dönüm olarak kayıtlara geçmiştir. Labyotes'in zeytinden elde ettiği gelirin yüzdeye vurumu 1670 için %18,72 iken 1705 için bu oran %3,94 olarak hesaplanmaktadır. Metohi'nin hane başına düşen ağaç miktarı ortalama 8,6 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 21: Labyotes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

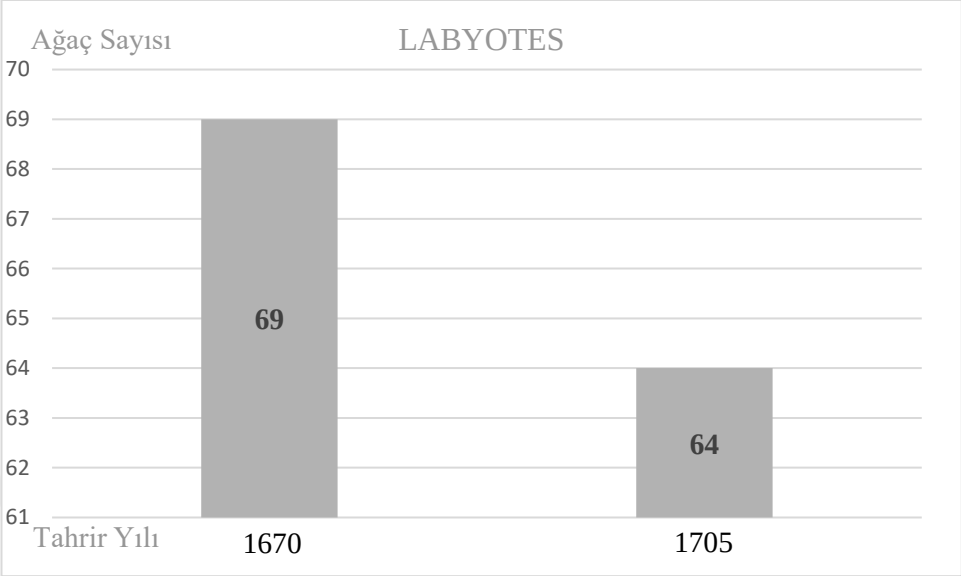
Mezra'a-i Metoh-ı Labyotes Der Kurb-i Manastıraki Hâss-ı Hümâyun Tâbi-İ Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	
3	Gayr-i Müslim	12
4	Gayr-i Müslim	2
5	Gayr-i Müslim	20
6	Gayr-i Müslim	13
7	Gayr-i Müslim	15
8	Gayr-i Müslim	
9	Gayr-i Müslim	1
10	Gayr-i Müslim	1
11	Gayr-i Müslim	
Yekun		64

Tablo 22: Labyotes'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Metoh-ı Labyotes	
En Çok Ağaç	20
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	4
Hane ortalaması	8,6

[74] Balta-Oğuz, ss.380-381.

Grafik 11: Labyotes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.12. Karye-i Vizari

Vizari, 1670 sayımlarına 35 hane ile kaydedilmiştir. Bu hanelerden sadece bir tanesinin sakini Müslüman olarak kaydedilmiştir. 35 haneden toplamda 271 adet zeytin ağacı kayda geçirilmiştir.[75] Bu hesaptan baktığımızda köy zeytinden %11,98 gelir elde etmektedir. 1705 sayımlarında hane sayısı 35'ten 30'a düşmüş Müslüman hane sayısı ise üçe yükselmiştir.[76] Bu hanelerden kayda geçen toplam 465 ağaç vardır. Ancak yazıcının sayımına göre bu miktar 464'tür. Yani bir eksik sayılmıştır. Kâtibin hesabına göre köyün zeytinden elde ettiği gelir %8,19 iken bizim sayımımıza göre bu oran %8,22 çıkmaktadır. Bizim yaptığımız hesaba göre köyde hane başına düşen zeytin ağacı miktarı ortalama 12,79'dur.

Tablo 23: Karye-i Vizari'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Vizari Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	1
2	Müslüman	2
3	Müslüman	

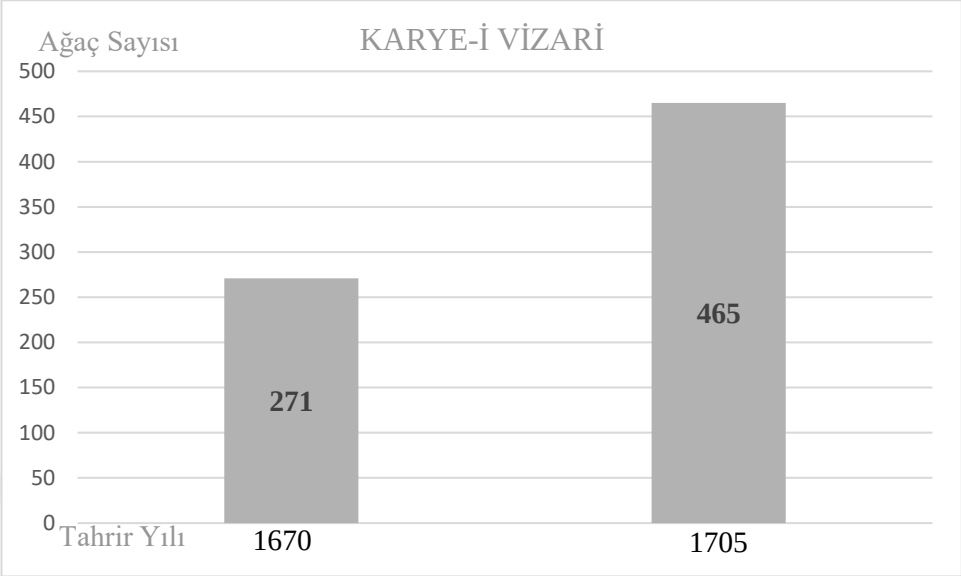
[75] Balta-Oğuz, ss.381-382.
[76] TKA. d. No1, s.269.

4	Gayr-i Müslim	5
5	Gayr-i Müslim	157
6	Gayr-i Müslim	11
7	Gayr-i Müslim	71
8	Gayr-i Müslim	13
9	Gayr-i Müslim	
10	Gayr-i Müslim	1
11	Gayr-i Müslim	14
12	Gayr-i Müslim	3
13	Gayr-i Müslim	2
14	Gayr-i Müslim	6
15	Gayr-i Müslim	
16	Gayr-i Müslim	14
17	Gayr-i Müslim	1
18	Gayr-i Müslim	
19	Gayr-i Müslim	7
20	Gayr-i Müslim	3
21	Gayr-i Müslim	58
22	Gayr-i Müslim	2
23	Gayr-i Müslim	19
24	Gayr-i Müslim	14
25	Gayr-i Müslim	4
26	Gayr-i Müslim	2
27	Gayr-i Müslim	4
28	Gayr-i Müslim	2
29	Gayr-i Müslim	4
30	Gayr-i Müslim	45
Yekun		465

Tablo 24: Karye-i Vizari'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı,

Karye-i Vizari	
En Çok Ağaç	157
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	4
Hane ortalaması	12,79

Grafik 12: Karye-i Vizari'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.13. Karye-i Ardaktos

Bu karyenin 1670 yılında 49 hanesi bulunuyordu. Bu haneler arasında birçoğu din değiştirmiş ve Müslüman olmuştu. Köyün 1670 yılında 49 haneye ait sadece 167 adet zeytin ağacı bulunuyordu.[77] Ancak genel yekundan hesap edildiğinde zeytin ürünü köye %13,03 gibi bir gelir sağlıyordu. 1705 kayıtlarına baktığımızda ise köyde 33 hane bulunuyordu ve 34 hanenin 21'ini Müslüman haneler oluşturuyordu.[78] Bu durum köyün büyük oranda din değiştirdiğinin ve yerli halkın çoğunun İslamiyeti kabul ettiğinin göstergesidir. Yerli halk bunu çoğu zaman vergilerden kaçmak ve Müslümanların sahip olduğu haklardan faydalanmak için yapmıştır. Bir Müslüman Hristiyan bir kadınla evlendiğinde doğacak olan çocukları otomatik olarak Müslüman sayılacağından bazen sadece çocuğa bakılarak haneye Müslüman statüsü verilmiştir. Ayrıca gayr-i Müslim tebaa fetih sonrası artık millet-i mahkume statüsüne geçtiğinden daima Müslüman haneler tahririn en başına yazılmıştır. Müslüman haneler bittikten sonra gayr-i Müslim hanelerin yazımına geçilmiştir. 1705 yılında hane sayısı düşmesine rağmen ağaç sayısında artış yaşanmıştır ve bu da köy için olumlu bir gelişmedir. 1670 yılında 49 haneden 167 ağaç sayılırken 1705'te yalnızca 33 haneden

[77] Balta-Oğuz, ss.383-384.
[78] TKA. d. No1, ss.369-370.

282 adet zeytin ağacı sayıldığını görüyoruz. Ancak köyün toplam gelirinin 1670 sayımlarına göre düşüş yaşadığı görülmektedir. Tüm bunlar dikkate alınarak hesaplandığında 1705 yılında köyün zeytinden elde ettiği gelirin %8,96 olduğu ortaya çıkmaktadır. Köyde hane başına düşen ortalama ağaç miktarı 15,06'dır.

Tablo 25: Karye-i Ardaktos'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

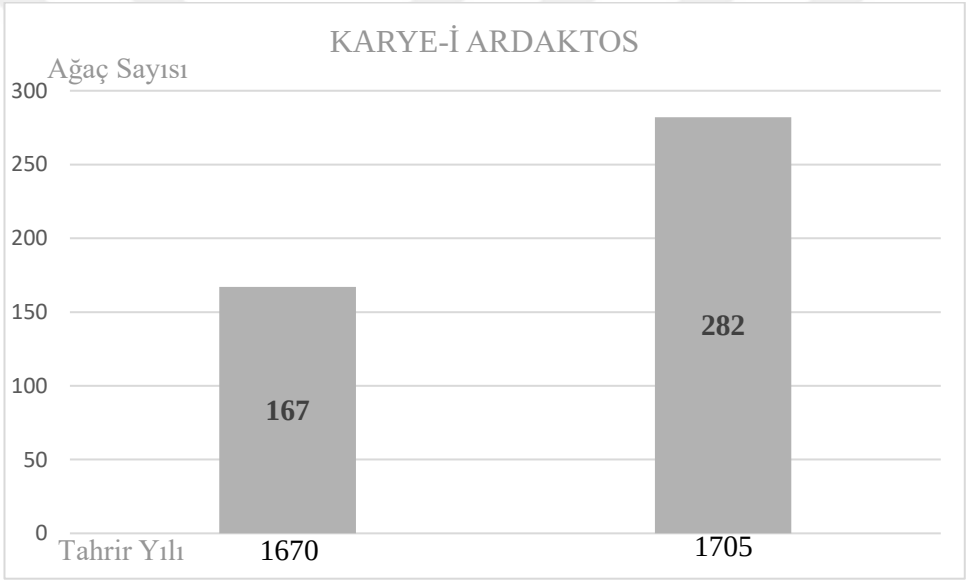
Karye-i Ardaktos Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	1
2	Müslüman	
3	Müslüman	12
4	Müslüman	
5	Müslüman	
6	Müslüman	2
7	Müslüman	
8	Müslüman	
9	Müslüman	
10	Müslüman	
11	Müslüman	55
12	Müslüman	
13	Müslüman	20
14	Müslüman	
15	Müslüman	1
16	Müslüman	
17	Müslüman	30
18	Müslüman	
19	Müslüman	6
20	Müslüman	4
21	Müslüman	32
22	Gayr-i Müslim	9
23	Gayr-i Müslim	
24	Gayr-i Müslim	
25	Gayr-i Müslim	2
26	Gayr-i Müslim	
27	Gayr-i Müslim	
28	Gayr-i Müslim	40
29	Gayr-i Müslim	27
30	Gayr-i Müslim	
31	Gayr-i Müslim	11
32	Gayr-i Müslim	25

33	Gayr-i Müslim	5
Yekun		282

Tablo 26: Karye-i Ardaktos'ta Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Ardaktos	
En Çok Ağaç	55
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	16
Hane ortalaması	15,06

Grafik 13: Karye-i Ardaktos'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.14. Karye-i Apodulu

Bu karye 1670 yılında yapılan sayımlara göre 28 hanelik bir karyeydi ve bunların içinde ihtidalar da bulunuyordu. 28 haneye ait 161 adet zeytin ağacı bulunuyordu.[79] Bu sayı baz alınarak bakıldığında köyün %18,78'ini zeytinden elde edilen gelir oluşturuyordu. Üretim yapılan topraklar boş arazilerden sadece 22 dönüm fazlaydı. Köyde sadece yarım dönümlük bir bahçe işletiliyordu. 1705 sayımlarında köyün hane sayısı 29 olarak kaydedilmiş ve bu hanelerin 11 tanesi deftere Müslüman

[79] Balta-Oğuz, s.384-385.

olarak işlenmişti.[80] Yazıcının kaydettiğine göre 29 haneye karşılık toplam 287 adet zeytin ağacı kaydedilmişti. Ancak bizim sayımlarımıza göre 289 adet ağaç olduğu ortaya çıkmıştır. Bu hata göz önüne alınarak kâtibin hesabına göre 1705 yılında köyün %12,47'sini zeytin geliri oluştururken bizim hesaplarımıza göre köyün %12,54'ü zeytinden gelir elde etmektedir. Bu hesap dikkate alındığında köyün hane başına düşen ortalama ağaç sayısı 9,63'tür. Genel olarak bakıldığında hane sayısında gözle görülür bir artış yaşanmamış ancak ağaç sayısında ciddi bir artış meydana gelmiştir. Buna ek olarak köyün toplam gelirinde artış meydana gelmemiş hatta aksine ufak bir düşüş yaşanmıştır. Arz-ı hali arazilerin dönümünde düşüş yaşanırken meyveli ağaç (eşcar-ı müsmire) adedi epey artmıştır.

Tablo 27: Karye-i Apodulu'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Apodulu Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	6
2	Müslüman	
3	Müslüman	
4	Müslüman	4
5	Müslüman	14
6	Müslüman	2
7	Müslüman	23
8	Müslüman	1
9	Müslüman	
10	Müslüman	3
11	Müslüman	
12	Gayr-i Müslim	14
13	Gayr-i Müslim	9
14	Gayr-i Müslim	29
15	Gayr-i Müslim	6
16	Gayr-i Müslim	17
17	Gayr-i Müslim	18
18	Gayr-i Müslim	76
19	Gayr-i Müslim	3
20	Gayr-i Müslim	2
21	Gayr-i Müslim	9
22	Gayr-i Müslim	19

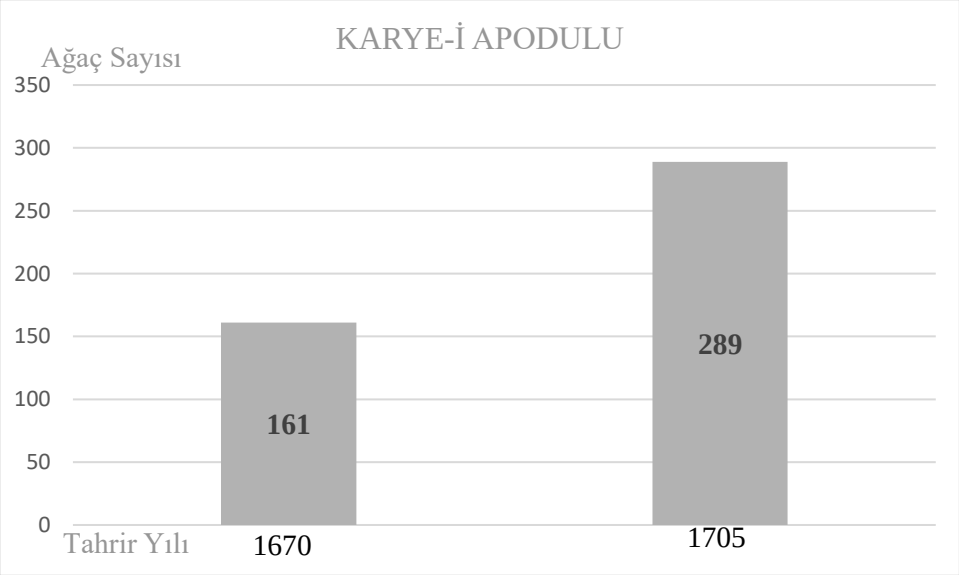
[80] TKA. d. No1, s.270.

23	Gayr-i Müslim	8
24	Gayr-i Müslim	2
25	Gayr-i Müslim	2
26	Gayr-i Müslim	4
27	Gayr-i Müslim	5
28	Gayr-i Müslim	13
29	Gayr-i Müslim	
Yekun		289

Tablo 28: Karye-i Apodulu'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Apodulu	
En Çok Ağaç	76
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	5
Hane ortalaması	9,63

Grafik 14: Karye-i Apodulu'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış- Azalış Oranı

2.1.15. Karye-i Klima

Karyenin 1670 tahrirlerinde 12 hanesi olduğu görülmektedir. 12 hanenin 11'i gayr-i müslim iken sadece bir hane Müslüman olarak kaydedilmiştir. Ancak Mustafa, deftere gayr-i Müslim olarak yazılmıştır. 6 dönümlük haraci toprak işlettiği

görülmektedir.[81] 11 hanenin sahip olduğu toplam ağaç sayısı 112 olarak kayda geçmiştir. Nüfusla kıyasladığımızda karyede kesinlikle bir zeytin üreticiliği yapıldığını ve bu üründen kazanç elde edildiğini söyleyebiliriz 1670'te köy zeytinden %21,71 gelir elde ediyordu. 1705 yılında ise hane sayısı 12'den 6'ya düşmüştü. Bunlardan sadece bir tanesi deftere Müslüman olarak kaydedilmişti ve altı hane toplamda 125 adet zeytin ağacına sahipti.[82] Köy zeytinden %15,44 gelir elde ediyordu. Köyde hane başına düşen ağaç sayısı 18'dir. Genele baktığımızda ise arz-ı hali araziler 40 dönümden 76 dönüme yükselmiş, üretim yapılan arazilerde ise yarı yarıya düşüş yaşanmıştır.

Tablo 29: Karye-i Klima'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

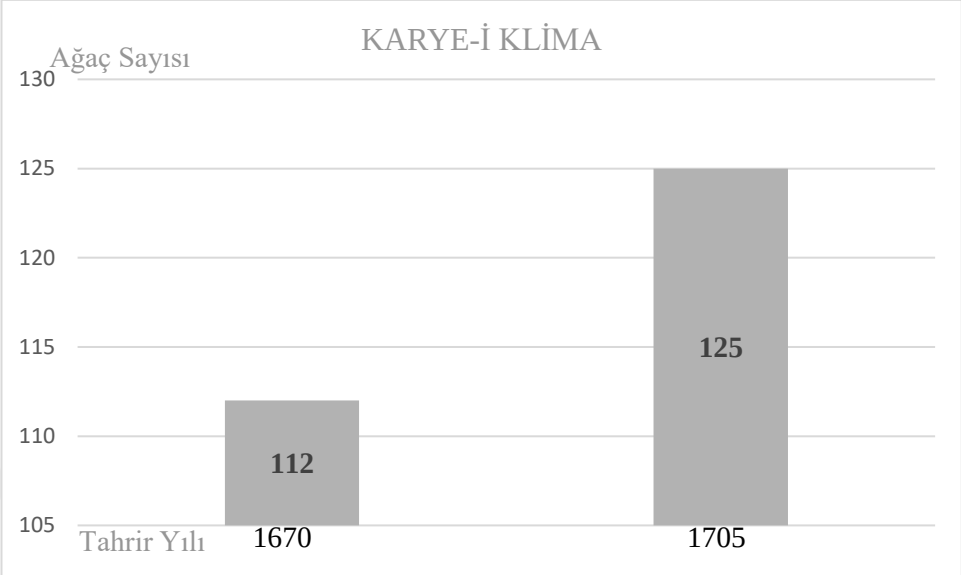
Karye-i Klima Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	15
2	Gayr-i Müslim	60
3	Gayr-i Müslim	19
4	Gayr-i Müslim	11
5	Gayr-i Müslim	20
6	Gayr-i Müslim	
Yekun		125

Tablo 30: Karye-i Klima'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Klima	
En Çok Ağaç	60
En Az Ağaç	11
Ağaçsız Hane	1
Hane ortalaması	18

[81] Balta-Oğuz, s.384.
[82] TKA. d.No1, s.270.

Grafik 15: Karye-i Klima'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.16. Karye-i Sata

Sata 1670 sayımlarında 54 haneye sahip bir köydü. 54 hanenin 8 tanesi Müslümanlığı kabul etmişti. Bunların işlettiği topraklar belgelere haraci toprak olarak kaydedilmişti. Köyün bu yıllarda toplamda 404 adet zeytin ağacı vardı.[83] Bunlardan 27 tanesi Müslümanlara aitti. Köy 1670 yılında zeytinden %34,55 gelir elde ediyordu. İlginçtir ki köyde kimsenin bostanı, bağı bahçesi yoktu. Zeytinden başka meyve ağacı bile bulunmuyordu. Sadece 141 dönüm tarla ile 404 adet zeytin ağacı ve 30 dönümlük arz-ı hali arazi bulunuyordu. Bu yüzden köy zeytinden oldukça iyi bir gelir elde ediyor ve muhtemelen üretimi teşvik ediyordu. 1705 sayımlarına gelindiğinde köyün 21 tanesi Müslüman olan 45 hanesi vardı. Toplam ağaç adedi ise 726'ya yükselmişti.[84] Burada yazıcının ağaç sayısını yine bir eksik yazarak 726 ağaç kaydettiği görülmektedir. Bizim hesabımızdan bakıldığında köyün zeytinden elde ettiği gelirin %33,37 olduğu görülmektedir. Hane başına düşen ağaç sayısı ise ortalama 16,75'tir. Bu iyi bir orandır. Üstelik artık köy sahiplerine ait olan diğer eşcar-ı müsmire ve bağlar da dahil olmuştur. Hane sayısında düşüş olmasına rağmen ağaç sayısı yükselmiştir. Bu da köyün zeytinciliğe verdiği önemi gözler önüne sermektedir.

[83] Balta-Oğuz, ss.386-387.
[84] TKA. d.No1, ss.270-271.

Tablo 31: Karye-i Sata'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

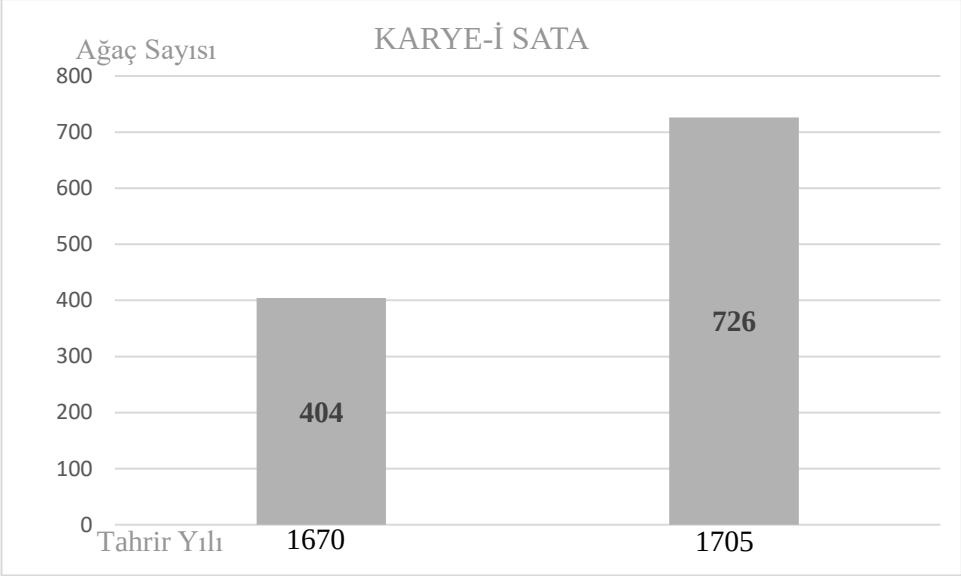
Karye-i Sata Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	31
2	Müslüman	23
3	Müslüman	18
4	Müslüman	27
5	Müslüman	24
6	Müslüman	43
7	Müslüman	10
8	Müslüman	10
9	Müslüman	10
10	Müslüman	13
11	Müslüman	18
12	Müslüman	10
13	Müslüman	9
14	Müslüman	11
15	Müslüman	4
16	Müslüman	10
17	Müslüman	8
18	Müslüman	
19	Müslüman	
20	Müslüman	
21	Müslüman	
22	Gayr-i Müslim	18
23	Gayr-i Müslim	120
24	Gayr-i Müslim	55
25	Gayr-i Müslim	28
26	Gayr-i Müslim	22
27	Gayr-i Müslim	3
28	Gayr-i Müslim	13
29	Gayr-i Müslim	25
30	Gayr-i Müslim	3
31	Gayr-i Müslim	11
32	Gayr-i Müslim	20
33	Gayr-i Müslim	7
34	Gayr-i Müslim	9
35	Gayr-i Müslim	7
36	Gayr-i Müslim	7
37	Gayr-i Müslim	5
38	Gayr-i Müslim	4

39	Gayr-i Müslim	5
40	Gayr-i Müslim	3
41	Gayr-i Müslim	
42	Gayr-i Müslim	
43	Gayr-i Müslim	60
44	Gayr-i Müslim	
45	Gayr-i Müslim	22
Yekun		726

Tablo 32: Karye-i Sata'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Sata	
En Çok Ağaç	120
En Az Ağaç	3
Ağaçsız Hane	7
Hane ortalaması	16,75

Grafik 16: Karye-i Sata'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.17. Karye-i İzmilya

İzmilya'nın eski adı kaynaklarda Smilea veya Smiles olarak geçmektedir.[85]Karye 1670 sayımlarında 22 haneye sahiptir. Bu hanelerin sahip olduğu toplam ağaç sayısı ise 50'dir.[86] Bu da zeytinden elde edilen gelirin %7,11 olduğunun göstergesidir. 1705 sayımlarında köyde 18 hane vardı bunlardan 8'i Müslüman olarak kayıtlara geçmişti ve 18 hanenin sahip olduğu toplam zeytin ağacı sayısı 92'ye yükselmişti.[87] 1705'te köyün zeytinden elde ettiği gelir hesaplarımıza göre, köyün %3,71'ini oluşturmaktaydı. Hane başına düşen ortalama ağaç sayısı ise 14,66'dır.

Tablo 33: Karye-i İzmilya'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

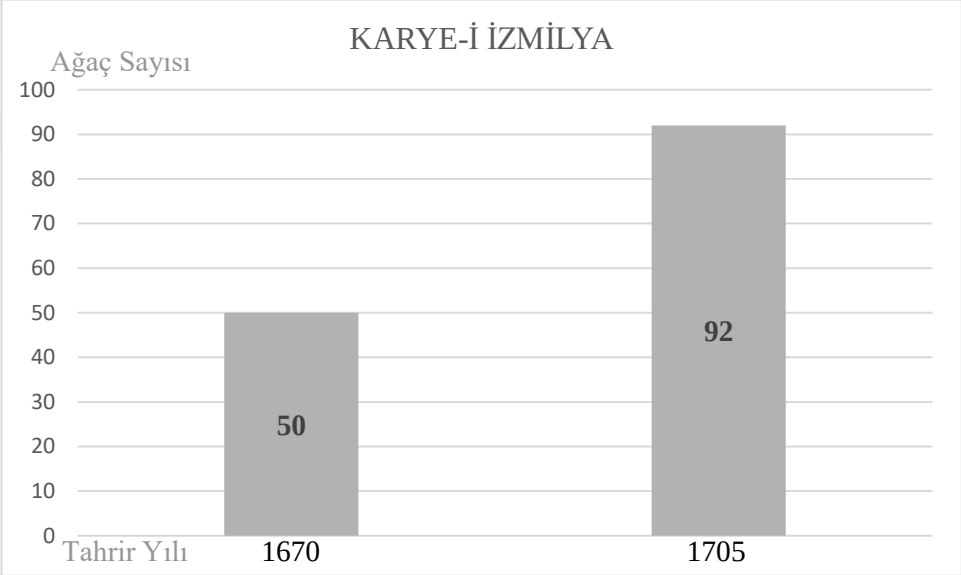
Karye-i İzmilya Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	18
2	Müslüman	
3	Müslüman	
4	Müslüman	6
5	Müslüman	
6	Müslüman	1
7	Müslüman	
8	Müslüman	35
9	Gayr-i Müslim	
10	Gayr-i Müslim	8
11	Gayr-i Müslim	
12	Gayr-i Müslim	
13	Gayr-i Müslim	
14	Gayr-i Müslim	5
15	Gayr-i Müslim	2
16	Gayr-i Müslim	16
17	Gayr-i Müslim	1
18	Gayr-i Müslim	
Yekun		92

[85] Francesco Barozzi, "Descrittione Dell' Isola Dı Creta", Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2004, s.494.
[86] Balta-Oğuz, s.410.
[87] TKA. d.No1, s.271.

Tablo 34: Karye-i İzmilya'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i İzmilya	
En Çok Ağaç	35
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	9
Hane ortalaması	14,66

Grafik 17: Karye-i İzmilya'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.18. Karye-i Kartalos

Kartalos, 1670 sayımlarında 53 haneli bir köydü. Köyün Müslümanlığı kabul etmiş 11 ihtida hanesi bulunuyordu. 1670 yılında köyün toplamda 742 adet zeytin ağacı vardı.[88] Karyenin zeytin dışındaki gelir kapısı üretilen mahsuldü. Ekstra bağ, bağçe bostan ya da eşcar-ı müsmire yoktu. Hal böyle olunca köyün zeytinden elde ettiği toplam gelir %72,24'ü buluyordu. Yani köy gelirinin çok büyük bir kısmını zeytinden elde etmekteydi. Bu durum muhtemelen köyün zeytin üretimini teşvik ettiği ve geliri daha da arttırmaya yönelik faaliyetlerde bulunduğunun göstergesidir. 1705 sayımlarına baktığımızda hane sayısı 46'ydı. 46 hanenin 29'u Müslüman olarak kayıtlara geçmişti. 46 haneden toplamda 1160 adet zeytin ağacı sayılmıştı. Hanelerin

[88] Balta-Oğuz, ss.388-390.

tümünde zeytin üretimi yapılmaktaydı.[89] Hane sayısında artış olmamasına rağmen ağaç sayısında bir artış meydana gelmiştir. Köy 1705'te zeytinden %63,74'lük bir gelir elde ediyordu. Köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısı ise 24,04'tür. Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda köyde zeytinden ciddi bir gelir elde edildiğini söyleyebiliriz.

Tablo 35: Karye-i Kartalos'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Kartalos Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	60
2	Müslüman	60
3	Müslüman	60
4	Müslüman	15
5	Müslüman	100
6	Müslüman	50
7	Müslüman	50
8	Müslüman	25
9	Müslüman	44
10	Müslüman	15
11	Müslüman	15
12	Müslüman	15
13	Müslüman	12
14	Müslüman	15
15	Müslüman	15
16	Müslüman	15
17	Müslüman	10
18	Müslüman	8
19	Müslüman	30
20	Müslüman	18
21	Müslüman	3
22	Müslüman	15
23	Müslüman	2
24	Müslüman	15
25	Müslüman	20
26	Müslüman	20
27	Müslüman	13
28	Müslüman	15
29	Müslüman	12

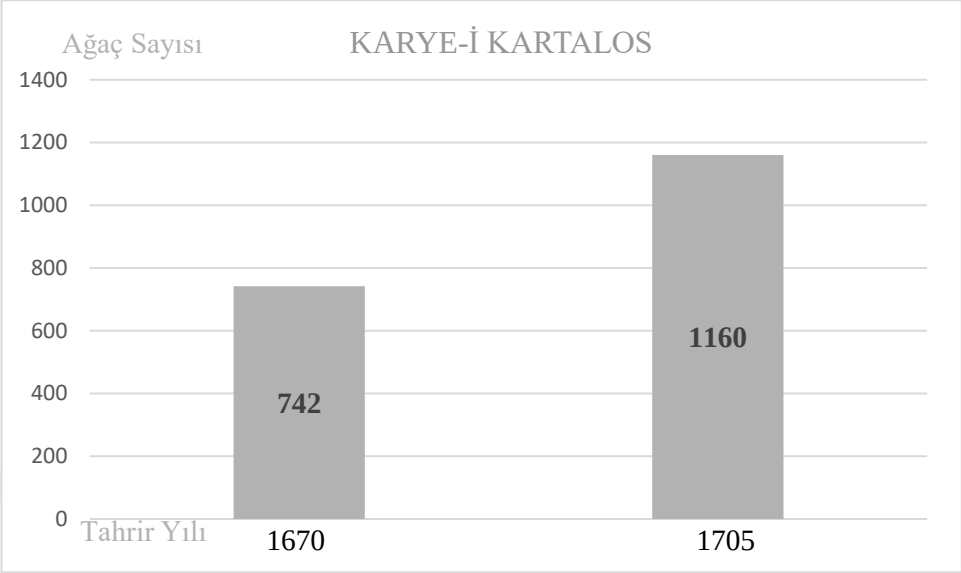
[89] TKA. d.No1, ss.271-272.

30	Gayr-i Müslim	15
31	Gayr-i Müslim	15
32	Gayr-i Müslim	100
33	Gayr-i Müslim	41
34	Gayr-i Müslim	20
35	Gayr-i Müslim	6
36	Gayr-i Müslim	20
37	Gayr-i Müslim	15
38	Gayr-i Müslim	5
39	Gayr-i Müslim	3
40	Gayr-i Müslim	6
41	Gayr-i Müslim	2
42	Gayr-i Müslim	100
43	Gayr-i Müslim	15
44	Gayr-i Müslim	30
45	Gayr-i Müslim	15
46	Gayr-i Müslim	5
Yekun		1160

Tablo 36: Karye-i Kartalos'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Kartalos	
En Çok Ağaç	100
En Az Ağaç	2
Ağaçsız Hane	-
Hane ortalaması	24,04

Grafik 18: Karye-i Kartalos'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.19. Ayo Yani Hliyaru

Ayo Yani Hliyaru Amari'nin küçük bir köyüdür. 1670 yılında köye ait 11 hane bulunuyordu. Bu hanelerden bir tanesi din değiştirerek Müslüman olmuştu. Toplam Eşcar-ı Zeytin adedi 18'di"[90] ve köyün zeytinden elde ettiği gelir %2,1'di. 1705 sayımlarına baktığımızda hane sayısı 17'ye yükselmişti. 17 hanenin ikisi Müslüman olarak kaydedilmişti. 17 haneye ait toplam zeytin ağacı adedi 53 olarak kaydedilmişti.[91] 53 ağaçtan köyün elde ettiği toplam gelir ise 1670'e kıyasla %3,15'e yükselmişti. Köyde hane başına 10 zeytin ağacı düşüyordu. Bu hesabı yaparken sadece zeytin üreten haneleri baz aldığımızı yeniden hatırlatmakta fayda var.

Tablo 37: Karye-i Ayo Yani Hliyaru'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Ayo Yani Hliyaru Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	
3	Gayr-i Müslim	

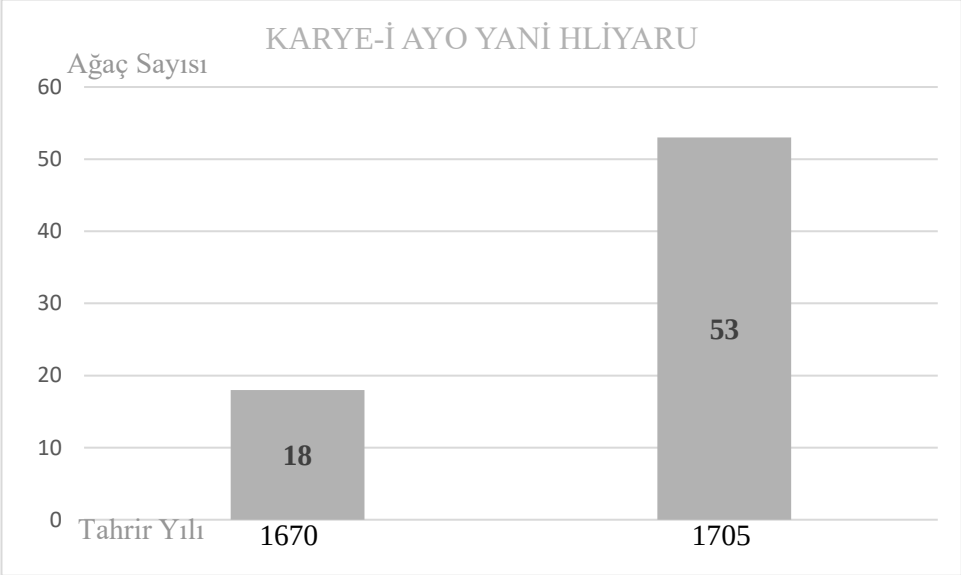
[90] Balta-Oğuz, s.390.
[91] TKA. d.No1, s.272.

4	Gayr-i Müslim	
5	Gayr-i Müslim	31
6	Gayr-i Müslim	
7	Gayr-i Müslim	
8	Gayr-i Müslim	2
9	Gayr-i Müslim	2
10	Gayr-i Müslim	
11	Gayr-i Müslim	
12	Gayr-i Müslim	
13	Gayr-i Müslim	
14	Gayr-i Müslim	
15	Gayr-i Müslim	
16	Gayr-i Müslim	
17	Gayr-i Müslim	18
Yekun		53

Tablo 38: Karye-i Ayo Yani Hliyaru'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Ayo Yani Hliyaru	
En Çok Ağaç	31
En Az Ağaç	2
Ağaçsız Hane	13
Hane ortalaması	10

Grafik 19: Karye-i Ayo Yani Hliyaru'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.20. Karye-i Nişavri

Nişavri 1705 Tahrir sayımında 11 hane olarak kaydedilmiştir. 11 hanenin yalnızca iki tanesi Müslüman hane sakinlerinden oluşmaktadır.[92] 1670 tahririnde ise tüm Nişavri köyü gayr-i Müslim'dir. Buradan yola çıkarak 1670 ile 1705 yılları arasında Köyün Müslüman hane kazandığını söyleyebiliriz. Ek olarak hane sayısındaki azalmalar da göze çarpmaktadır. Karye iki defterde de hass-ı hümayun olarak kaydedilmiş ve başka bir köy ile birleşmesi söz konusu olmamıştır. 1670 tahririnde 16 haneden 26 adet zeytin ağacı kaydedilirken[93] 1705 tarihli defterde 11 haneden 35 ağaç kaydedilmiştir. Köyün toplam yekununda kâtip hatasına rastlanmamıştır. 1670 yılında köyün zeytinden elde ettiği gelir %2,61 iken 1705 yılında bu oran %2,24 olarak hesaplanmaktadır. Köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısı 6,33 olarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamaları yaparken 1670 sayımının 10 kıyyeden mine'l-hums hesabıyla, 1705 sayımının ise 5 kıyyeden mine's-sub hesabıyla yapıldığını unutmamak gerekmektedir.

Tablo 39: Karye-i Nişavri'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

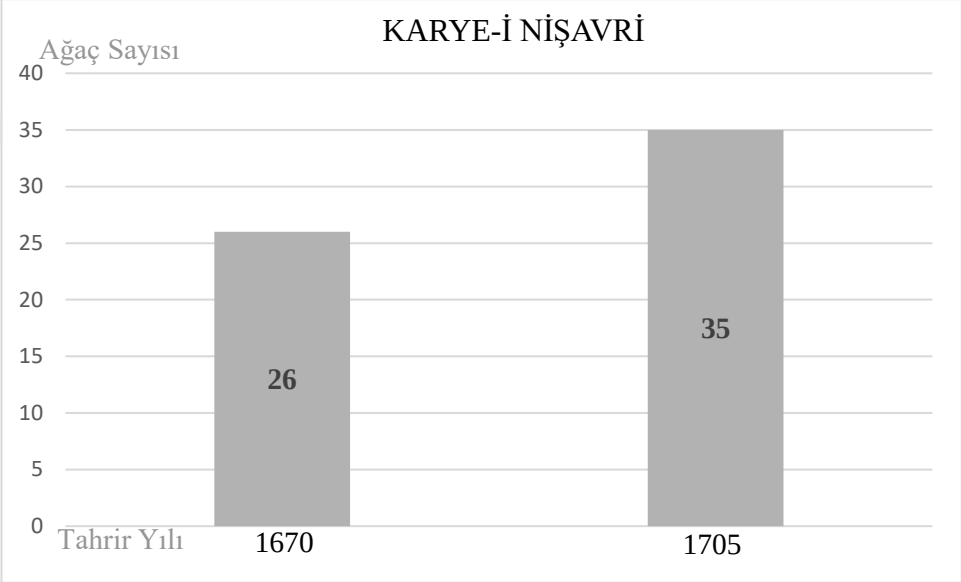
Karye-i Nişavri Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	
3	Gayr-i Müslim	
4	Gayr-i Müslim	12
5	Gayr-i Müslim	15
6	Gayr-i Müslim	1
7	Gayr-i Müslim	
8	Gayr-i Müslim	
9	Gayr-i Müslim	4
10	Gayr-i Müslim	
11	Gayr-i Müslim	3
Yekun		35

[92] TKA. d.No1, s.272.
[93] Balta-Oğuz, s.391.

Tablo 40: Karye-i Nişavri'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Nişavri	
En Çok Ağaç	15
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	6
Hane ortalaması	6,33

Grafik 20: Karye-i Nişavri'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.21. Karye-i Lohirya

Lohrya'nın 1670 sayımlarında hepsini gayr-i Müslimlerin oluşturduğu 24 hanesi mevcuttu. Deftere Müslüman bir hane kaydedilmemişti. 24 haneden toplamda 148 adet eşcar-ı zeytin sayılmıştı.[94] 24 haneye sahip bu köy 103 dönüm tarla işletiyordu. 1670 Tahrir defterine kaydedilen zeytin ağaçları baz alındığında köyün zeytinden elde ettiği toplam gelir %12,92'lik bir veri ortaya çıkarıyordu. 1705 sayımlarına baktığımızda köydeki hane sayısı 16 olarak kaydedilmişti. 16 haneden sayılan toplam eşcar-ı zeytin adedi 194 olarak kayıtlara geçmişti. Bu hanelerden 9'u deftere Müslüman olarak kaydedilmişti.[95] Yani köyün nüfus çoğunluğunu artık

[94] Balta-Oğuz, ss.392-393.
[95] TKA. d.No1, s.272.

Müslüman haneler oluşturmaktaydı. Köyün 1705 tahrirlerine göre zeytinden elde ettiği toplam gelir elde edilen mahsulün %15,45'ini oluşturuyordu. Köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısı ise 12,90'ı buluyordu. Ayrıca diğer meyve ağaçlarında da artışlar meydana gelmişti.

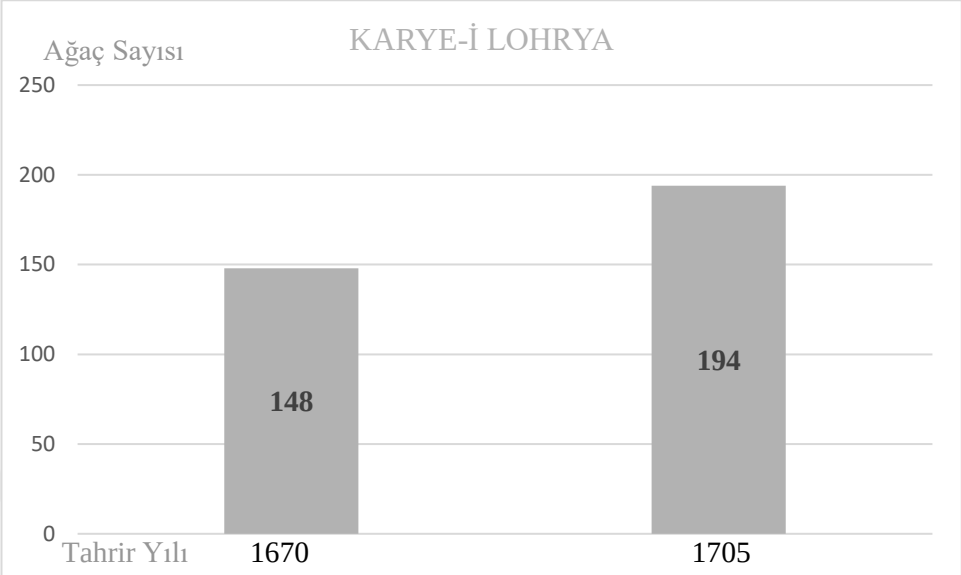
Tablo 41: Karye-i Lohirya'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Lohirya Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	9
3	Müslüman	37
4	Müslüman	10
5	Müslüman	4
6	Müslüman	
7	Müslüman	3
8	Müslüman	12
9	Müslüman	2
10	Gayr-i Müslim	20
11	Gayr-i Müslim	8
12	Gayr-i Müslim	24
13	Gayr-i Müslim	5
14	Gayr-i Müslim	50
15	Gayr-i Müslim	
16	Gayr-i Müslim	10
Yekun		194

Tablo 42: Karye-i Lohirya'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Lohirya	
En Çok Ağaç	50
En Az Ağaç	2
Ağaçsız Hane	3
Hane ortalaması	12,9

Grafik 21: Karye-i Lohrya'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.22. Karye-i Vromonero

Başlığından emin olmamakla birlikte Vromonero karyesi olduğunu düşündüğümüz bu köy 1670 tahririnde 29 haneye sahipti bunların üçü Müslüman olarak kaydedilmişti ve bu hanelerden toplamda 36 adet eşcar-ı zeytin kayda geçirilmişti.[96] Bu veri zeytinin köy gelirine %3,1 oranında katkı sağladığının göstergesidir. 1705 tahririne baktığımızda hane sayısının 20 olduğunu bunlardan üçünün Müslüman olarak kaydedildiğini, ağaç sayısının ise 65 olduğunu görüyoruz.[97] Bu da genel yekuna oranla köyde zeytinden %3,52 oranında bir gelir elde edildiğini gösteriyor. Genel bir değerlendirme yapacak olursak ağaçlarda ufak bir artış hane sayılarında ise ufak bir düşüş olduğunu gözlemliyoruz. 1705 tahririne göre köyde hane başına düşen ağaç sayısı ise hesaplarımıza göre 4,90 olmalıdır.

Tablo 43: Karye-i Vromonero'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Vromonero Hass-ı Hümayun Tabi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	

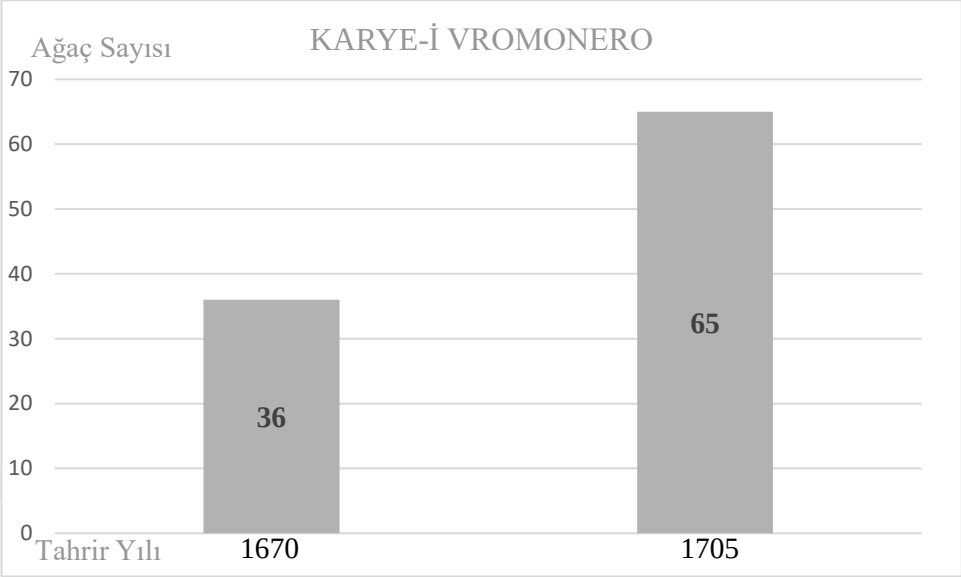
[96] Balta-Oğuz, ss.393-394.
[97] TKA. d.No1, s.273.

2	Müslüman	
3	Gayr-i Müslim	
4	Gayr-i Müslim	1
5	Gayr-i Müslim	7
6	Gayr-i Müslim	7
7	Gayr-i Müslim	4
8	Gayr-i Müslim	8
9	Gayr-i Müslim	3
10	Gayr-i Müslim	4
11	Gayr-i Müslim	4
12	Gayr-i Müslim	10
13	Gayr-i Müslim	4
14	Gayr-i Müslim	4
15	Gayr-i Müslim	2
16	Gayr-i Müslim	
17	Gayr-i Müslim	7
18	Gayr-i Müslim	
19	Gayr-i Müslim	
20	Gayr-i Müslim	
Yekun		65

Tablo 44: Karye-i Vromonero'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Vromonero	
En Çok Ağaç	10
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	7
Hane ortalaması	4,9

Grafik 22: Karye-i Vromonero'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.23. Karye-i Ayo Paraşki

Ayo Paraşki *(Agia Paraskevi)*[98] Amari vadisinin güneyinde yer almaktadır.[99] Köyün 1670 sayımlarında 29 hanesi bulunuyordu. Bu hanelerin yedisi Müslüman olmuştu. 29 hanenin toplamda 80 adet zeytin ağacı bulunuyordu.[100] 80 ağaçtan elde edilen zeytin geliri bu yıllarda köyün %6,92'sini oluşturuyordu. Köyün 70 dönüm arz-ı hali arazisi bulunuyordu. 1705 sayımlarına baktığımızda hane sayısı 39'a yükselmişti. Bunlardan 13 tanesi deftere Müslüman olarak kaydedilmişti.[101] Bu hanelerin sahip olduğu toplam zeytin ağacı sayısı yazıcının hesabına göre 255'e yükselmişti. Ancak bizim sayımlarımıza göre 39 haneye ait 275 adet zeytin ağacı olduğu dikkat çekmektedir. Yazıcının hesaplarına göre 255 zeytin ağacından elde edilen toplam gelir %7,29 olmakla beraber bizim yaptığımız hesaba göre bu oran %7,85'i bulmaktadır. Ayrıca köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısı 9,88'dir. Bu durum köyün zeytinciliği arttırdığının ve zeytinciliği teşvik ettiğinin göstergesidir.

[98] Balta-Oğuz, s.394.
[99] Δημος αμαριου, Municipality of Amari, Agia Paraskevi, www.amariguide.gr/en/project/αγία-παρασκευή/, (07/04/2022).
[100] Balta-Oğuz, s.394-395.
[101] TKA. d.No1, s.273.

Tablo 45: Karye-i Ayo Paraşki'nin 1705 Tahririndeki Zeytin Eşcarı

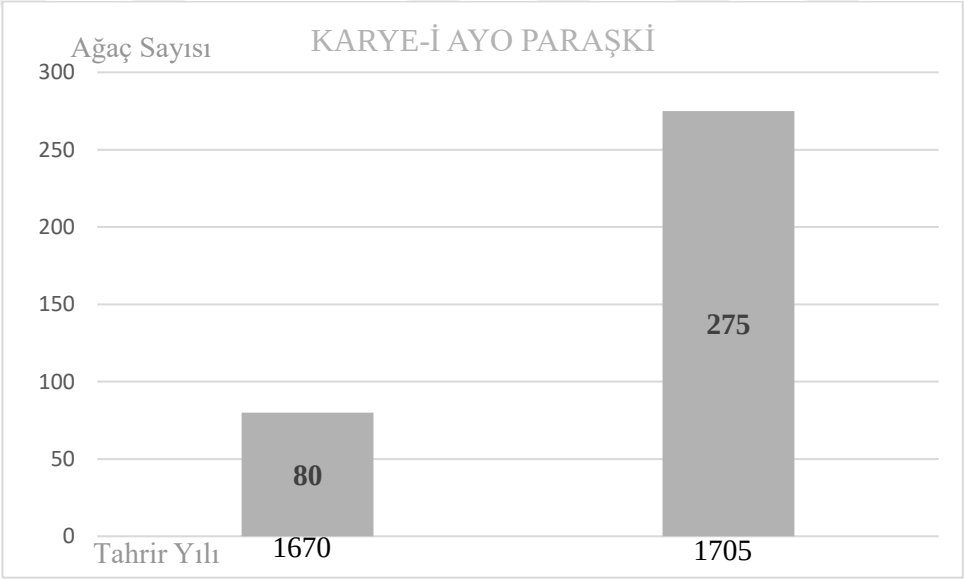
Karye-i Ayo Paraşki Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	
3	Müslüman	1
4	Müslüman	9
5	Müslüman	13
6	Müslüman	27
7	Müslüman	21
8	Müslüman	
9	Müslüman	1
10	Müslüman	21
11	Müslüman	24
12	Müslüman	6
13	Müslüman	20
14	Gayr-i Müslim	
15	Gayr-i Müslim	6
16	Gayr-i Müslim	
17	Gayr-i Müslim	
18	Gayr-i Müslim	
19	Gayr-i Müslim	
20	Gayr-i Müslim	1
21	Gayr-i Müslim	3
22	Gayr-i Müslim	
23	Gayr-i Müslim	
24	Gayr-i Müslim	1
25	Gayr-i Müslim	19
26	Gayr-i Müslim	6
27	Gayr-i Müslim	24
28	Gayr-i Müslim	16
29	Gayr-i Müslim	4
30	Gayr-i Müslim	3
31	Gayr-i Müslim	1
32	Gayr-i Müslim	
33	Gayr-i Müslim	
34	Gayr-i Müslim	8
35	Gayr-i Müslim	10
36	Gayr-i Müslim	2
37	Gayr-i Müslim	3
38	Gayr-i Müslim	8

39	Gayr-i Müslim	17
Yekun		275

Tablo 46: Karye-i Ayo Paraşki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Ayo Paraşki	
En Çok Ağaç	27
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	12
Hane ortalaması	9,88

Grafik 23: Karye-i Ayo Paraşki'de 1670 ve 1705'teki Zeytin Eşcarının Artış-Azalış Oranı

2.1.24. Karye-i Volones

Volones, 1670 sayımlarında 37 haneden oluşuyordu. Bu haneler arasında Müslüman hane sayıları da oldukça fazlaydı. Köyde ciddi anlamda bir ihtida hareketi olduğu görülmekteydi. Köy bu dönemde 37 haneden toplamda 325 adet zeytin ağacına sahipti.[102] Bu da köy gelirinin %13,58'ini zeytin gelirinin oluşturduğunu gösteriyordu. Aynı zamanda köy sakinleri tarafından 235,5 dönüm arazi işletiliyordu. Bu da tarımsal ürünlerden iyi bir gelir elde edildiğinin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1705

[102] Balta-Oğuz, ss.395-396.

sayımlarına baktığımızda hane sayısının 56'ya yükseldiğini görüyoruz. Üstelik 56 hanenin 45'i deftere Müslüman olarak kaydedilmişti.[103] Bu durum köyde hatırı sayılır bir Müslüman nüfus oluştuğunun bir göstergesidir. 56 hanenin sahip olduğu toplam eşcar-ı zeytin sayısı yazıcıya göre 688 ancak bizim sayımlarımıza göre 724 çıkmaktadır. Yazıcı 36 ağaç eksik yazarak diğer köylerde sık rastlamadığımız bir duruma imza atmıştır. Yazıcının hesabından ele aldığımız zaman köyün %10,14'eytin günün zeytinden kazanç elde etmesi beklenirken 724 ağaçtan hesap ettiğimizde köyün %10,68'ini zeytin gelirinin oluşturduğunu görüyoruz. Buna ek olarak hane başına düşen ortalama ağaç sayısının ise 17,18 olduğu görülmektedir.

Tablo 47: Karye-i Volones'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Volones Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	19
2	Müslüman	6
3	Müslüman	16
4	Müslüman	1
5	Müslüman	21
6	Müslüman	37
7	Müslüman	14
8	Müslüman	34
9	Müslüman	5
10	Müslüman	4
11	Müslüman	
12	Müslüman	
13	Müslüman	10
14	Müslüman	23
15	Müslüman	47
16	Müslüman	11
17	Müslüman	
18	Müslüman	5
19	Müslüman	
20	Müslüman	
21	Müslüman	87
22	Müslüman	
23	Müslüman	10
24	Müslüman	5

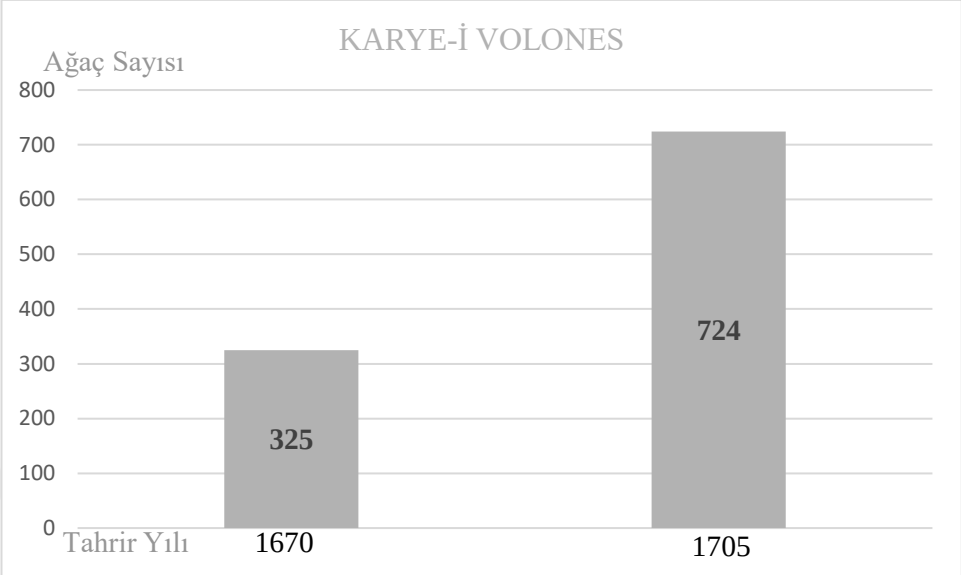
[103] TKA. d.No1, ss.273-274.

25	Müslüman	5
26	Müslüman	7
27	Müslüman	7
28	Müslüman	49
29	Müslüman	21
30	Müslüman	
31	Müslüman	4
32	Müslüman	3
33	Müslüman	17
34	Müslüman	
35	Müslüman	
36	Müslüman	
37	Müslüman	15
38	Müslüman	16
39	Müslüman	9
40	Müslüman	16
41	Müslüman	
42	Müslüman	12
43	Müslüman	
44	Müslüman	
45	Müslüman	2
46	Gayr-i Müslim	53
47	Gayr-i Müslim	23
48	Gayr-i Müslim	
49	Gayr-i Müslim	59
50	Gayr-i Müslim	1
51	Gayr-i Müslim	4
52	Gayr-i Müslim	
53	Gayr-i Müslim	
54	Gayr-i Müslim	29
55	Gayr-i Müslim	
56	Gayr-i Müslim	17
Yekun		724

Tablo 48: Karye-i Volones'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Volones	
En Çok Ağaç	87
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	17
Hane ortalaması	17,18

Grafik 24: Karye-i Volones'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.25. Mezra'a-i Metoh-i Agromulus

"Ağromulus, defter yazıcısının notuna göre Yeniköy yakınlarında bulunan metohidir. Spanakis buranın Apodulu köyünün bir mevkii olarak günümüze kadar geldiğini bildirir."[104] Metohinin hepsi Müslümanlardan oluşan dört hanesi vardı. Bu dört haneden sadece biri beş adet zeytin ağacına sahipti. Hepsinin işlettiği bir tarım arazisi vardı. Bu beş ağaç üzerinden hesap yaparsak yerleşim biriminin %5,2'sini bu tek hanenin zeytin geliri oluşturuyordu. 1705 sayımlarına baktığımızda hane sayısının altı olduğunu ancak ağaç sayısında gözle görülür bir artış yaşandığı dikkat çekicidir. 3 Müslüman 3 gayr-i Müslim haneye sahip olan metohide Müslüman hanelerden birine ait 77 adet zeytin ağacı olduğunu görmekteyiz.[105] Diğer hanelerde bu sayı 8 ile 13 arasında sabit kalırken İlk kaydedilen Müslüman hane ağaç sayısını oldukça arttırmıştır ve sonuç olarak 1705 defterlerine bu metohiye ait toplamda 106 ağaç kaydedilmiştir. 106 ağaçtan elde edilen toplam gelir metohinin toplamına vurulduğunda %27,70'lik bir gelir yüzdesi ortaya çıkartmıştır. Yani kısacası bu metohinin %27,70'ini zeytin geliri oluşturuyordu diyebiliriz. Ayrıca köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısının ise 10,5 olduğunu söyleyebiliriz.

[104] Balta-Oğuz, s.397.
[105] TKA. d.No1, s.274.

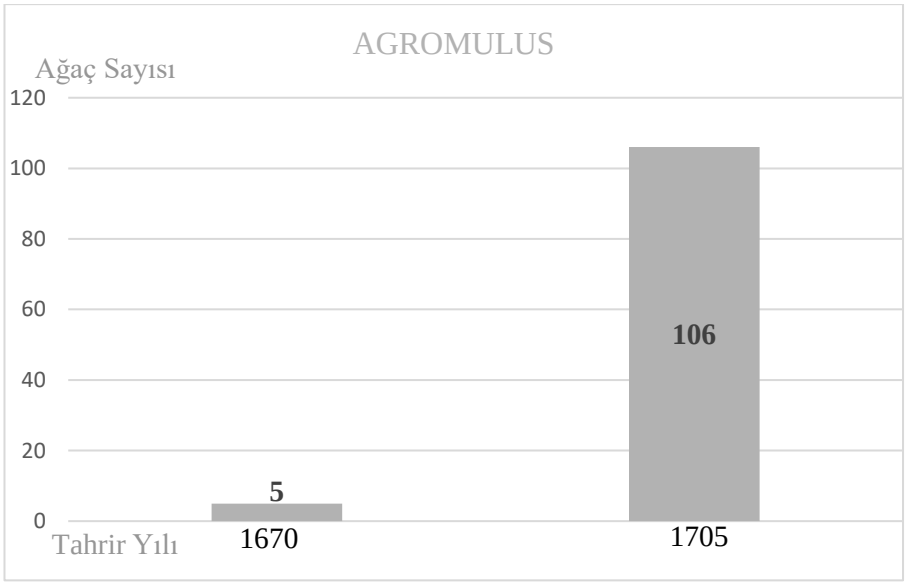
Tablo 49: Agromulus'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Mezra'a-i Metoh-ı Agromulus Hâss-ı Hümâyun Der Kurb-ı Karye-i Yeni Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	77
2	Müslüman	8
3	Müslüman	
4	Gayr-i Müslim	13
5	Gayr-i Müslim	8
6	Gayr-i Müslim	
Yekun		106

Tablo 50: Karye-i Agromulus'ta Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Agromulus	
En Çok Ağaç	77
En Az Ağaç	8
Ağaçsız Hane	2
Hane ortalaması	10,05

Grafik 25: Agromulus'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.26. Karye-i Ayus Apostulus

Karyenin 1670 sayımlarında 44 hanesi bulunuyordu. 44 hanenin yedisi Müslümanlığı kabul etmiş kimselerden oluşuyordu. Bu yıllarda köyün toplamda 54 adet eşcar-ı zeytini vardı.[106] Bu miktar köye %2,8'lik bir gelir sağlıyordu. Köyün zeytincilikten çok bağcılıkla uğraştığını söyleyebiliriz. Çünkü köyde çoğu hanenin en az yarım dönüm bağı olduğunu görmekteyiz. 1705 sayımlarına baktığımızda köyün 34 hanesi olduğu ve bunlardan yalnızca dokuzunun "*Der Tasarruf* " olarak kaydedildiğini görüyoruz.[107] Ancak 1670 sayımlarına kıyasla bu yıllarda köydeki zeytin ağacı sayısının 158'e yükseldiği de görülmektedir. Fakat yazıcı bu sefer ağaç miktarını doğru yazsa da dört işlemde hata yapmıştır. Normalde 158'i 5 ile çarptıktan sonra Çünkü 1705 tahrirlerinde beher draht 5 kıyyeden hesaplanıyor çıkan sonucu 790'ı, 7'ye bölmesi gerekiyor. Bunun sebebi ise mine's-sub cinsinden vergilendirme yapılmasıdır. Yazıcı burada bir bölme hatası yapmış normalde 112 olması gereken sonucu 113 olarak hesaplamıştır. Bu bölme hatası hasılın 339 akçe çıkmasına sebep olmuştur. Bunu 112'den hesapladığımızda hasılın 336 akçe çıkması gerektiğini görüyoruz (158x5=790/7=112x3=336). Doğru verilerle hesapladığımızda köyün zeytinden elde ettiği gelirin 1705 yılında %3,10 olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısı 7'dir.

Tablo 51: Karye-i Ayus Apostulus'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Ayus Apostulus Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	14
2	Müslüman	
3	Müslüman	1
4	Müslüman	
5	Müslüman	
6	Müslüman	
7	Müslüman	1
8	Müslüman	
9	Gayr-i Müslim	20
10	Gayr-i Müslim	6

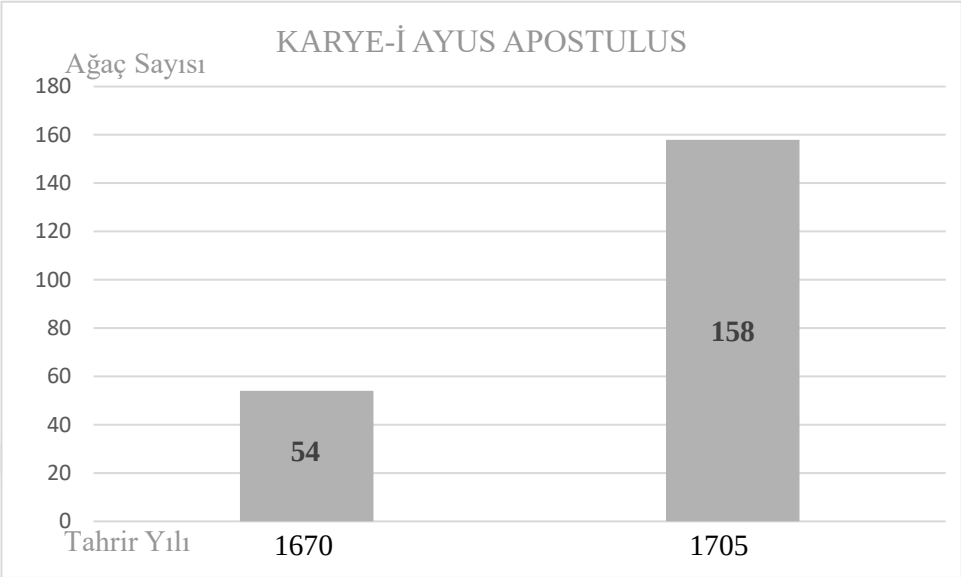
[106] Balta-Oğuz, ss.397-398.
[107] TKA. d.No1, s.274.

11	Gayr-i Müslim	6
12	Gayr-i Müslim	5
13	Gayr-i Müslim	2
14	Gayr-i Müslim	11
15	Gayr-i Müslim	7
16	Gayr-i Müslim	23
17	Gayr-i Müslim	2
18	Gayr-i Müslim	5
19	Gayr-i Müslim	7
20	Gayr-i Müslim	6
21	Gayr-i Müslim	
22	Gayr-i Müslim	24
23	Gayr-i Müslim	3
24	Gayr-i Müslim	2
25	Gayr-i Müslim	1
26	Gayr-i Müslim	
27	Gayr-i Müslim	
28	Gayr-i Müslim	7
29	Gayr-i Müslim	
30	Gayr-i Müslim	
31	Gayr-i Müslim	
32	Gayr-i Müslim	
33	Gayr-i Müslim	
34	Gayr-i Müslim	5
Yekun		158

Tablo 52: Karye-i Ayus Apostulus'ta Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Ayus Apostulus	
En Çok Ağaç	24
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	2
Hane ortalaması	7

Grafik 26: Karye-i Ayus Apostulus'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.27. Karye-i Yeni Ma'a Metoh-ı Kaloyerado ve Ma'a Metoh-ı Asekus

İki ayrı metohinin iki defterde de birlikte yazıldığını görüyoruz. Bu durum bahsi geçen karye ve metohilerin konum olarak birbirlerine yakın olduklarının ve komşuluk ettiklerinin göstergesidir. Bu yerleşim birimlerinden 1670 sayımlarında toplamda 32 hane kaydedilmiştir. Bunlardan beşi Müslüman sakinlerden oluşmaktadır. Bu hanelere ait zeytin ağacı sayısı 110 olarak hesaplanmıştır.[108] Köydeki zeytin geliri köy genelinin %8,88'ini oluşturmaktadır. 1705 sayımlarında ise toplamda 27 hane kaydedilmiş ve bunlardan 13 tanesi Müslüman olarak kayıtlara geçmiştir.[109] Toplam ağaç sayısı yazıcı tarafından 303 olarak sayılırken biz sonucu 307 bulduk. Kâtibin 303 ağacı baz alarak yaptığı hesaba göre köyün %9,60'ını zeytinden elde edilen gelir oluşturuyordu. Biz ise 307 ağaç dikkate alarak hesapladık. Bizim hesabımıza göre zeytin gelirinin köyün %9,74'ünü oluşturması gerekmektedir. Köyde zeytin üreten haneler baz alınarak bir hesap yapıldığında hane başına düşen ortalama ağaç sayısının 12,38 olduğu görülmektedir.

[108] Balta-Oğuz, ss.399-400.
[109] TKA. d.No1, s.275.

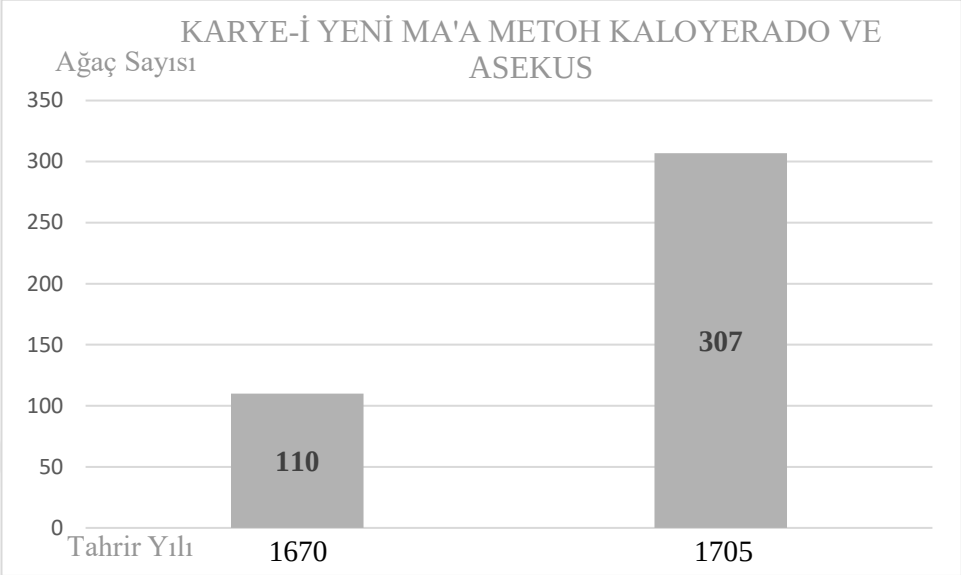
Tablo 53: Karye-i Yeni ve Metohlarında 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Yeni Ma'a Metoh-ı Kaloyerado ve Ma'a Metoh-ı Asekus Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	34
2	Müslüman	14
3	Müslüman	45
4	Müslüman	32
5	Müslüman	14
6	Müslüman	14
7	Müslüman	11
8	Müslüman	9
9	Müslüman	11
10	Müslüman	
11	Müslüman	12
12	Müslüman	
13	Müslüman	4
14	Gayr-i Müslim	5
15	Gayr-i Müslim	4
16	Gayr-i Müslim	
17	Gayr-i Müslim	12
18	Gayr-i Müslim	7
19	Gayr-i Müslim	
20	Gayr-i Müslim	2
21	Gayr-i Müslim	8
22	Gayr-i Müslim	14
23	Gayr-i Müslim	5
24	Gayr-i Müslim	4
25	Gayr-i Müslim	3
26	Gayr-i Müslim	8
27	Gayr-i Müslim	35
Yekun		307

Tablo 54: Karye-i Yeni'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Yeni	
En Çok Ağaç	35
En Az Ağaç	2
Ağaçsız Hane	4
Hane ortalaması	12,38

Grafik 27: Karye-i Yeni ve Metohlarında Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.28. Karye-i Karines

Karines, 1670 sayımlarında deftere 27 hane ve bir manastır olarak eklenmişti. 2 hane Müslüman olarak kayıtlara geçmiştir. Bahsi geçen manastır ise Karines'e yakın olan Ayo Yani Kefala Manastırı'dır.[110] Muhtemelen bu köyün sınırları içerisinde kaldığından Karines'e eklenmiştir. 28 haneden 44 adet zeytin ağacı deftere kaydedilmiştir. Bu 44 ağaç 1670 sayımlarında köyün zeytinden elde ettiği gelirin %2,8 olduğunu ortaya çıkartmaktadır. 1705 tahrir sayımlarına baktığımızda hane sayısının 40'a yükseldiğini görüyoruz. 40 hanenin 8'i Müslüman olarak kaydedilmiştir. Yazıcının hesabına göre köyde toplam 141 zeytin ağacı vardı.[111] Ancak bizim sayımımıza göre bu sayı 141 değil 134 ağaçtı. Bu durum yazıcının hesabına göre köyün zeytinden elde ettiği yüzdeyi %3,37'ye çıkarırken bizim yaptığımız sayıma ve hesaba göre köyün zeytinden %3,20 gelir elde etmesi gerekiyor. Köydeki hanelere düşen ortalama ağaç sayısı 2,38'dir.

[110] Balta-Oğuz, ss.400-401.
[111] TKA. d.No1. s.275.

Tablo 55: Karye-i Karines'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

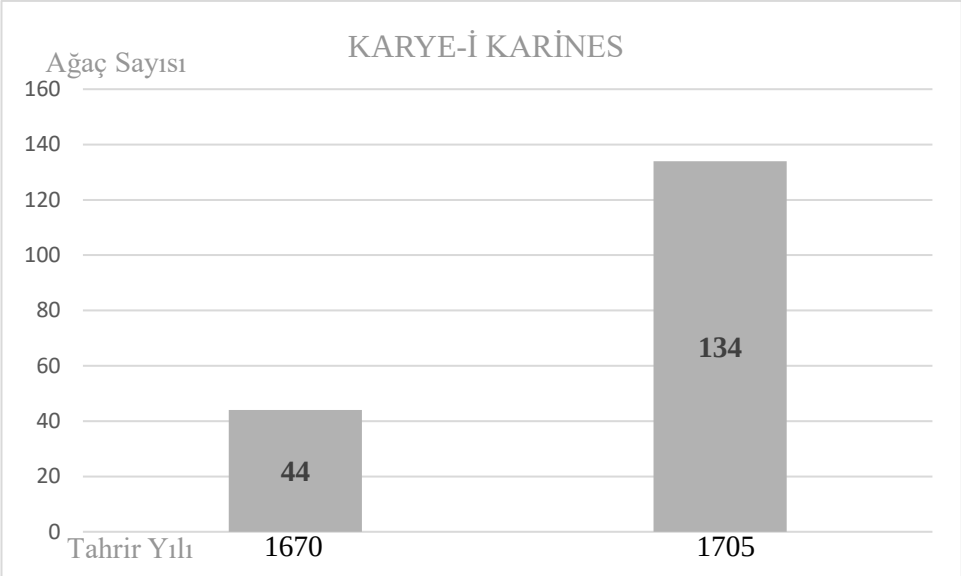
Karye-i Karines Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	
3	Müslüman	3
4	Müslüman	
5	Müslüman	
6	Müslüman	
7	Müslüman	1
8	Müslüman	4
9	Gayr-i Müslim	1
10	Gayr-i Müslim	
11	Gayr-i Müslim	
12	Gayr-i Müslim	
13	Gayr-i Müslim	1
14	Gayr-i Müslim	2
15	Gayr-i Müslim	1
16	Gayr-i Müslim	5
17	Gayr-i Müslim	2
18	Gayr-i Müslim	1
19	Gayr-i Müslim	2
20	Gayr-i Müslim	10
21	Gayr-i Müslim	1
22	Gayr-i Müslim	3
23	Gayr-i Müslim	
24	Gayr-i Müslim	
25	Gayr-i Müslim	1
26	Gayr-i Müslim	
27	Gayr-i Müslim	1
28	Gayr-i Müslim	
29	Gayr-i Müslim	1
30	Gayr-i Müslim	3
31	Gayr-i Müslim	1
32	Gayr-i Müslim	
33	Gayr-i Müslim	
34	Gayr-i Müslim	
35	Gayr-i Müslim	
36	Gayr-i Müslim	
37	Gayr-i Müslim	
38	Gayr-i Müslim	

39	Gayr-i Müslim	90
40	Gayr-i Müslim	
Yekun		134

Tablo 56: Karye-i Karines'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Karines	
En Çok Ağaç	90
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	20
Hane ortalaması	2,38

Grafik 28: Karye-i Karines'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.29. Karye-i Paços

Paços köyü 1670 yılında 18 hanelik bir karyeydi. 18 hanenin ikisi Müslümandı. 18 haneye ait zeytin ağacı sayısı 121 olarak kaydedilmişti.[112] 121 ağaçtan köyün elde ettiği zeytin geliri %13,17'lik bir yüzdelik ortaya çıkarıyordu. 1705 sayımlarına baktığımızda köyün 33 hanesi vardı ve bunlardan 17si Müslüman olarak kaydedilmişti. Bu hanelerin sahip olduğu eşcar-ı zeytin adedi kâtibe göre 360 bize göre

[112] Balta-Oğuz, ss.401-402.

ise 362 hesaplandı.[113] Ayrıca kâtip hesapta yine hata yapmış 1800 olması gereken beher draht hesabına 1825 yazmış bu da sonucu 257 olması gerekirken 260 çıkartmıştır. Sonuç olarak kâtibin işlem hatası normalde 771 olması gereken hasılı 780 akçe olarak hesaplamasına sebep olmuştur. Ancak daha en başında ağaç sayısında hata yaptığı için yazıcının yanlış yaptığı işlem hatası daha en başında hatalı başlamıştır. Olması gereken hesap ise şu şekildedir; 362x=1810/7=258x3=774. Kâtibin hem sayım hem de işlem hatasına göre köy zeytinden %11,38 gelir elde ediyordu. Ancak köy bizim düzeltmelerimize ve hesaplamalarımıza göre zeytinden %10,95'lik bir gelir elde etmeliydi. Köyde hane başına düşen ağaç sayısı ortalama 7,28'dir.

Tablo 57: Karye-i Paços'un 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Paços Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	38
2	Müslüman	9
3	Müslüman	
4	Müslüman	5
5	Müslüman	10
6	Müslüman	
7	Müslüman	11
8	Müslüman	259
9	Müslüman	
10	Müslüman	3
11	Müslüman	
12	Müslüman	
13	Müslüman	11
14	Müslüman	
15	Müslüman	4
16	Müslüman	
17	Müslüman	
18	Gayr-i Müslim	
19	Gayr-i Müslim	2
20	Gayr-i Müslim	3
21	Gayr-i Müslim	1
22	Gayr-i Müslim	1
23	Gayr-i Müslim	
24	Gayr-i Müslim	1

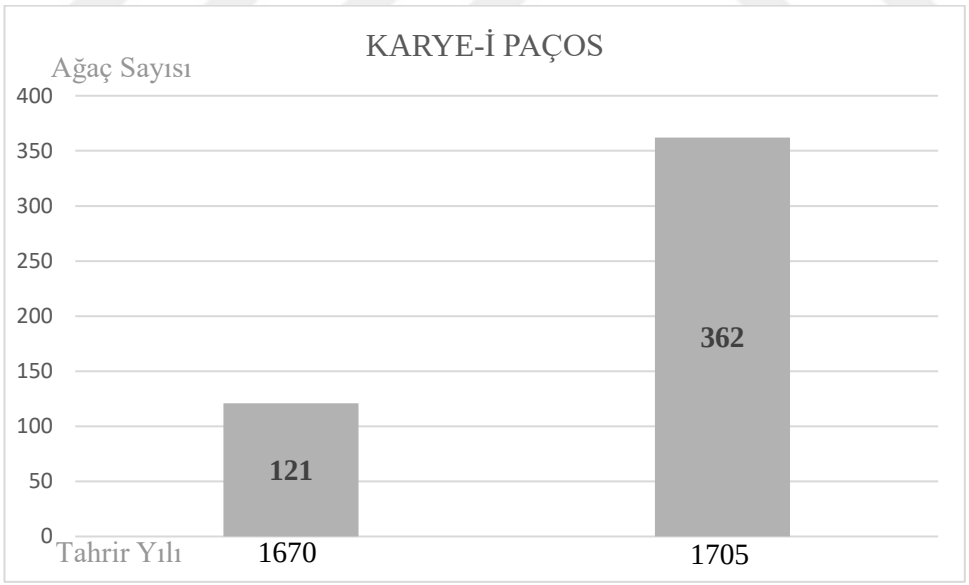
[113] TKA. d.No1, ss.275-276.

25	Gayr-i Müslim	
26	Gayr-i Müslim	
27	Gayr-i Müslim	
28	Gayr-i Müslim	
29	Gayr-i Müslim	
30	Gayr-i Müslim	2
31	Gayr-i Müslim	
32	Gayr-i Müslim	
33	Gayr-i Müslim	2
Yekun		362

Tablo 58: Karye-i Paços'ta Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Paços	
En Çok Ağaç	259
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	17
Hane ortalaması	7,28

Grafik 29: Karye-i Paços'ta Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.30. Karye-i Andanaso

Andanaso, 1670 sayımlarında 29 haneye sahip bir köydü. Bu hanelerin içinde mühtediler de yer alıyordu. Hanelerin toplamda 103 adet zeytin ağacı bulunuyordu.[114] 103 ağaçtan köyün elde ettiği toplam zeytin geliri %8,62'ydi. 1705 sayımlarına baktığımızda hane sayısı 32'ye yükselmişti. Bunlardan 16'sı deftere Gayr-i Müslim olarak kaydedilmişti. Ağaç sayısı ise 480'e yükselerek gözle görülür bir artış yaşamıştır.[115] Burada yazıcı yine ağaç sayısını 479 olarak kaydetmiştir. Yazıcının hesabına göre köy 1705 yılında zeytinden %10,37 gelir elde ederken bizim yaptığımız hesaba göre köy zeytinden %10,43'lük bir gelir elde etmektedir. Ek olarak köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısı 16,66'dır.

Tablo 59: Karye-i Andanaso'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Andanaso Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	2
2	Müslüman	35
3	Müslüman	21
4	Müslüman	10
5	Müslüman	12
6	Müslüman	32
7	Müslüman	16
8	Müslüman	28
9	Müslüman	35
10	Müslüman	2
11	Müslüman	5
12	Müslüman	6
13	Müslüman	2
14	Müslüman	
15	Müslüman	13
16	Müslüman	
17	Gayr-i Müslim	2
18	Gayr-i Müslim	2
19	Gayr-i Müslim	59
20	Gayr-i Müslim	20
21	Gayr-i Müslim	8

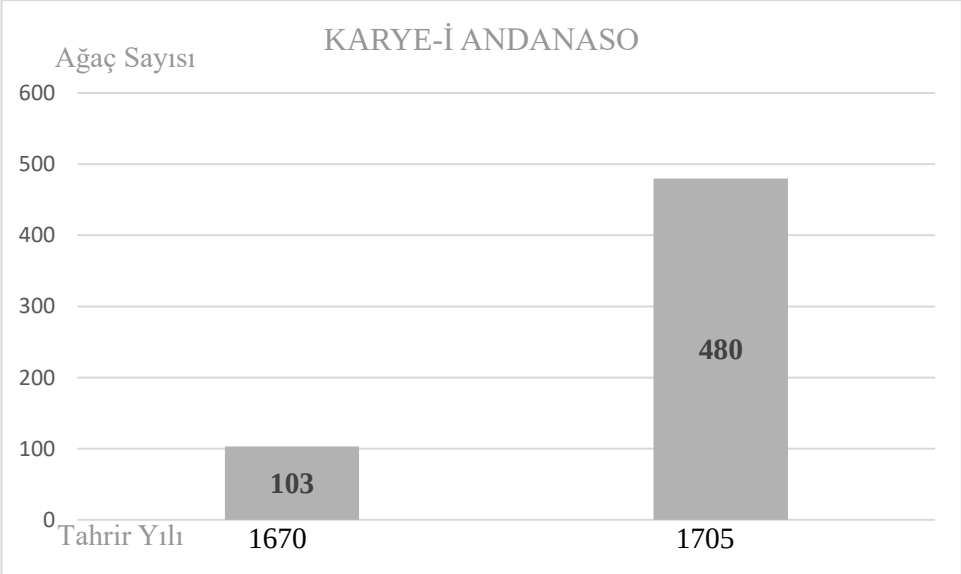
[114] Balta-Oğuz, ss.402-403.
[115] TKA. d.No1, s.276.

22	Gayr-i Müslim	4
23	Gayr-i Müslim	78
24	Gayr-i Müslim	13
25	Gayr-i Müslim	
26	Gayr-i Müslim	
27	Gayr-i Müslim	32
28	Gayr-i Müslim	8
29	Gayr-i Müslim	33
30	Gayr-i Müslim	
31	Gayr-i Müslim	
32	Gayr-i Müslim	2
Yekun		480

Tablo 60: Karye-i Andanaso'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Andanaso	
En Çok Ağaç	78
En Az Ağaç	2
Ağaçsız Hane	6
Hane ortalaması	16,66

Grafik 30 : Karye-i Andanaso'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.31. Karye-i Rizika

Rizika, 1670 sayımlarına göre 21 hanelik ufak bir köydü. Köyde toplamda 127 adet zeytin ağacı bulunuyordu.[116] 127 adet zeytinden elde edilen toplam gelir köye %15,11'lik bir gelir sağlıyordu. 1705 sayımlarına baktığımızda köyde 9 hane bulunduğunu görüyoruz. Bu hanelerden üçü deftere Müslüman olarak kaydedilmiştir. Toplam ağaç sayısı ise 161'dir.[117] Hane sayısı 1670'e göre daha az olmasına rağmen ağaç sayısında artış meydana geldiği görülmektedir. 1705 yılında köy zeytinden %13,65 gelir elde etmektedir. Hane başına düşen ortalama ağaç adedi ise 19,66'dır.

Tablo 61: Karye-i Rizika'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

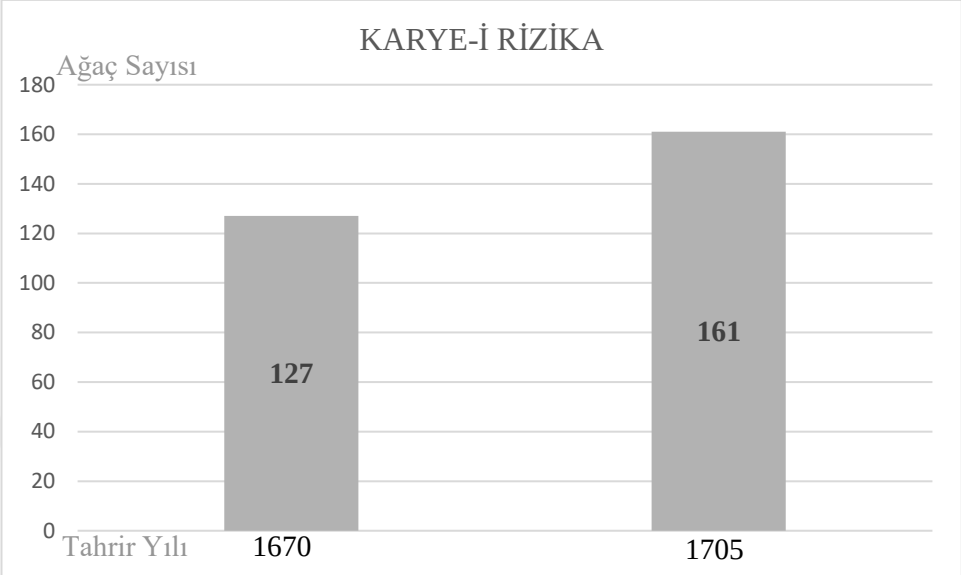
Karye-i Rizika Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	22
2	Müslüman	3
3	Müslüman	6
4	Gayr-i Müslim	40
5	Gayr-i Müslim	
6	Gayr-i Müslim	35
7	Gayr-i Müslim	25
8	Gayr-i Müslim	25
9	Gayr-i Müslim	5
Yekun		161

Tablo 62: Karye-i Rizika'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Rizika	
En Çok Ağaç	40
En Az Ağaç	3
Ağaçsız Hane	6
Hane ortalaması	19,66

[116] Balta-Oğuz, s.404.
[117] TKA.d. No1, s.276.

Grafik 31: Karye-i Rizika'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.32. Karye-i Sagudi

"Sagudi, bugün var olmayan bir yerleşim birimidir. Meronas ve Agia Paraskevi arasında bulunduğu tahmin edilmektedir." [118] Sagudi'nin 1670 sayımlarında 11 hanesi vardı. Bu hanelerden yalnızca bir tanesi Müslümandı. Zeytin ağacı adedi ise sadece 9'du. Bu da 1670 yılında köyün zeytinden elde ettiği gelirin %2,17 olduğunu ortaya çıkarmaktadır. 1705 sayımlarına baktığımızda ise köyde 8 hane olduğunu bunlardan üçünün deftere Müslüman olarak kaydedildiğini görüyoruz. Bu tarihlerde köydeki ağaç sayısının ise 44'e yükseldiği görülmektedir.[119] Köyün zeytinden elde ettiği gelir ise 4,40'a yükselmiştir. Bu sayımlara göre hane başına düşen ortalama ağaç sayısının 8 olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 63: Karye-i Sagudi'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Sagudi Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	

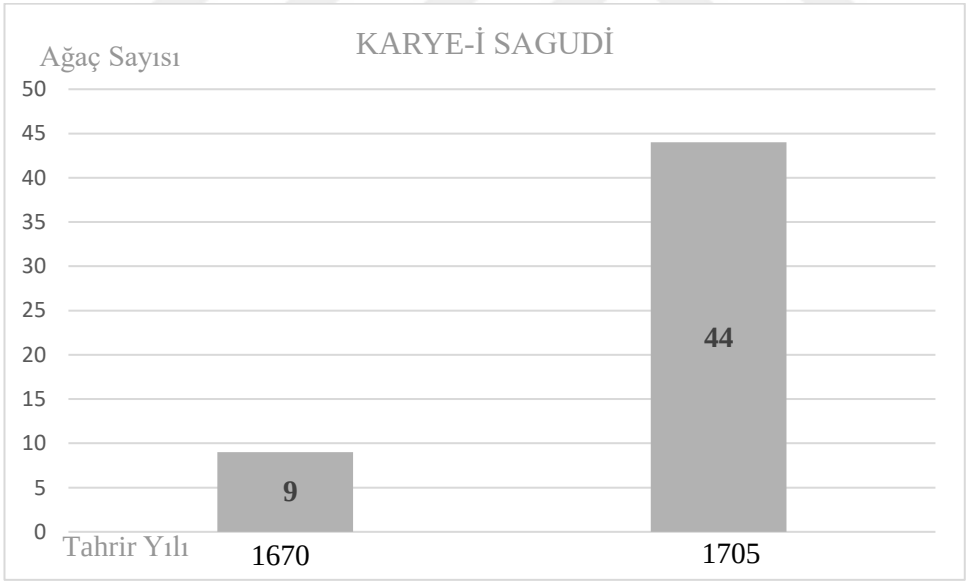
[118] Balta-Oğuz, s.405.
[119] TKA.d. No1, s.277.

2	Müslüman	
3	Müslüman	
4	Gayr-i Müslim	8
5	Gayr-i Müslim	15
6	Gayr-i Müslim	8
7	Gayr-i Müslim	5
8	Gayr-i Müslim	8
Yekun		44

Tablo 64: Karye-i Sagudi'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Sagudi	
En Çok Ağaç	15
En Az Ağaç	5
Ağaçsız Hane	3
Hane ortalaması	8

Grafik 32: Karye-i Sagudi'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.33. Karye-i Kardaki (Karidaki)

Karidaki köyü, 1670 sayımlarında deftere "*Mezra'a-i Metoh-ı Kardaki der kurb-ı Virişeş"*[120] olarak kaydedilirken 1705 sayımlarında deftere Karye-i Kardaki der kurb-ı Virişeş olarak kaydedilmiştir. Buradan yola çıkacak olursak köyün sınırında Virişeş'in bulunduğu ve 1670'te Virişeş'e bağlı bir mezra olduğu çıkarımı yapılabilir. 1670 kayıtlarında köyde toplam 25 hane ve sadece 4 adet zeytin ağacı bulunduğu görülmektedir. Bu da karşımıza %0,47 gibi düşük bir oran çıkarmaktadır. 1705 sayımlarına baktığımızda 23 hanenin toplamda 34 adet ağacı olduğunu görüyoruz.[121] Ancak bu sayı yazıcıya göre 33 olarak kaydedilmiştir. Bizim sayımımıza göre köyün zeytinden elde ettiği gelir 2,10 iken yazıcının hesabına göre bu gelir 2,02'dir. Zeytin ağacına sahip olan hanelere düşen ortalama ağaç sayısı ise 2,4 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 65: Karye-i Karidaki'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Kardaki Der Kurb-ı Virşeş Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	9
2	Müslüman	3
3	Müslüman	
4	Müslüman	
5	Müslüman	
6	Müslüman	
7	Gayr-i Müslim	2
8	Gayr-i Müslim	3
9	Gayr-i Müslim	2
10	Gayr-i Müslim	2
11	Gayr-i Müslim	2
12	Gayr-i Müslim	1
13	Gayr-i Müslim	
14	Gayr-i Müslim	2
15	Gayr-i Müslim	3
16	Gayr-i Müslim	
17	Gayr-i Müslim	2

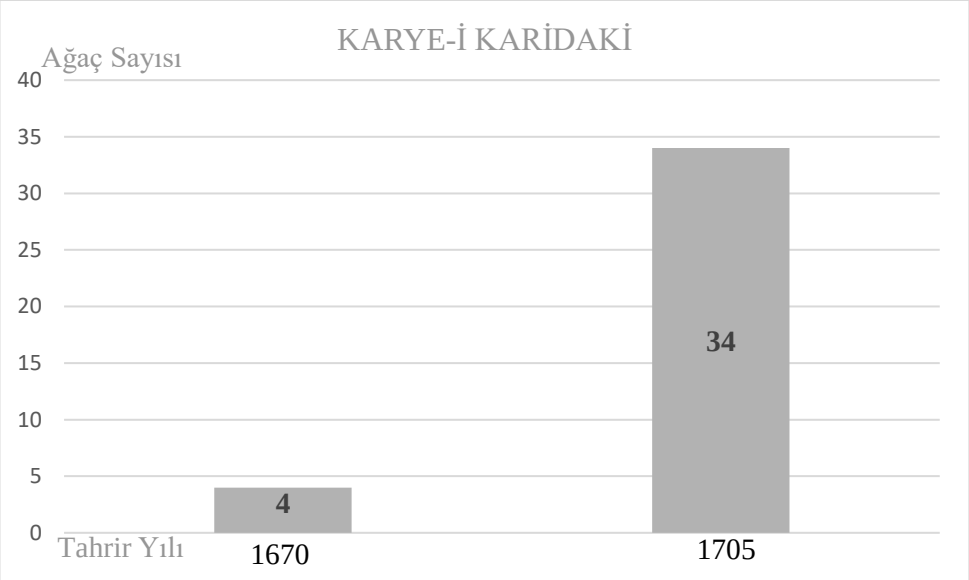
[120] Balta-Oğuz, s.409.
[121] TKA. d.No1, s.277.

18	Gayr-i Müslim	
19	Gayr-i Müslim	
20	Gayr-i Müslim	
21	Gayr-i Müslim	
22	Gayr-i Müslim	3
Yekun		34

Tablo 66: Karye-i Karidaki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Karidaki	
En Çok Ağaç	9
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	9
Hane ortalaması	2,4

Grafik 33 : Karye-i Karidaki'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.34. Karye-i İzminya

1670 sayımında 17 haneye sahip köyün dördünü ihtidalar oluşturuyordu. Bu haneler toplamda 72 adet zeytin ağacına sahipti.[122] 72 ağaçtan elde edilen zeytin geliri köyün toplam gelirinin %28,01'ini oluşturuyordu. 1705 sayımlarında ise hane sayısının 5 olduğu görülmektedir. Bu hanelerin hepsi deftere Müslüman olarak

[122] Balta-Oğuz, s.388.

kaydedilmiştir. Bu beş Müslüman hanenin sahip olduğu toplam ağaç miktarı ise 172 olarak sayılmıştır.[123] Hane sayısında düşüş yaşanmasına rağmen ağaç sayısındaki artış dikkat çekicidir. Dolayısıyla 1705 yılında köy sadece zeytinden 33,48 gelir elde etmektedir. Köyde bu yıllarda hane başına düşen ortalama ağaç miktarı ise 14,66'dır.

Tablo 67: Karye-i İzminya'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

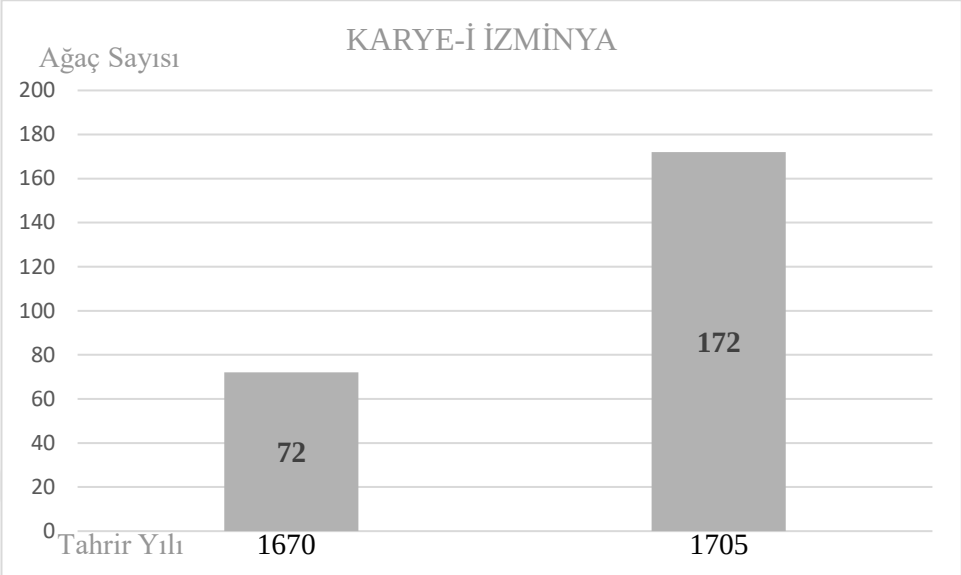
Karye-i İzminya Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	122
2	Müslüman	18
3	Müslüman	10
4	Müslüman	6
5	Müslüman	16
Yekun		172

Tablo 68: Karye-i İzminya'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i İzminya	
En Çok Ağaç	122
En Az Ağaç	6
Ağaçsız Hane	-
Hane başına Toplam	14,66

[123] TKA. d.No1, s. 277.

Grafik 34: Karye-i İzminya'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.35. Karye-i Virişeş

Virişeş köyü 1670 defterlerine "*Diraku metohisi ile kaydedilmiştir.*"[124] 1705 defterine ise yalnızca Karye-i Virişeş olarak kaydedilmiştir. 1670 sayımlarında köyde 46 hane bulunuyordu. Bunlardan 6'sı Müslümanlığı kabul eden hane sahipleriydi. 46 hanenin içinden sadece bir tanesi 5 adet ağaca sahipti. Geri kalan 45 hanede zeytin ağacı yoktur.[125] Bu da bu sayımlarda köyün zeytinden neredeyse hiç gelir elde etmediğini, sadece beş adet ağaca sahip olan hanenin köyün gelirine %0,25'lik bir destek sağladığının göstergesidir. 1705 defterine baktığımızda hane sayısının 33 olduğunu görüyoruz. Bu 33 hanenin 12'si deftere Müslüman olarak kaydedilmiştir. Hanelerin sahip olduğu toplam ağaç sayısı ise yazıcının sayımlarına göre 167 bizim sayımlarımıza göre ise 166'dır.[126] Kâtibin hesabından baktığımızda köyün zeytinden elde ettiği gelirin 3,04 olduğu görülürken bizim hesabımıza göre köy zeytinden 3,02'lik bir gelir elde ediyordu. Köyde hane başına düşen ortalama ağaç miktarı ise, 6,5'tir.

[124] Balta-Oğuz, s.411.
[125] Balta-Oğuz, ss.411-412.
[126] TKA.d. No1, ss.277-278.

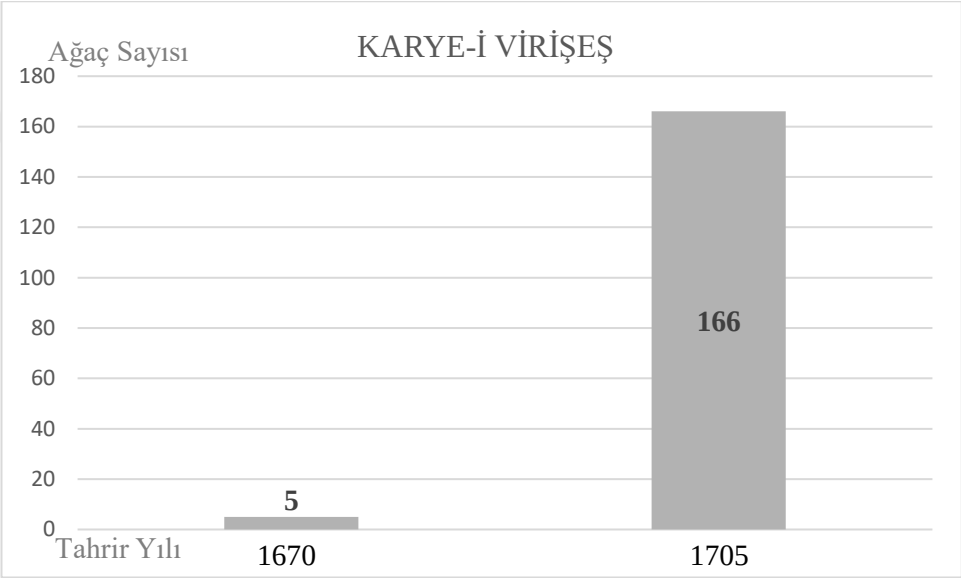
Tablo 69: Karye-i Virişeş'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Virişeş Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	8
2	Müslüman	1
3	Müslüman	20
4	Müslüman	3
5	Müslüman	
6	Müslüman	
7	Müslüman	1
8	Müslüman	1
9	Müslüman	
10	Müslüman	
11	Müslüman	4
12	Müslüman	6
13	Gayr-i Müslim	5
14	Gayr-i Müslim	
15	Gayr-i Müslim	1
16	Gayr-i Müslim	2
17	Gayr-i Müslim	
18	Gayr-i Müslim	28
19	Gayr-i Müslim	4
20	Gayr-i Müslim	35
21	Gayr-i Müslim	13
22	Gayr-i Müslim	2
23	Gayr-i Müslim	5
24	Gayr-i Müslim	13
25	Gayr-i Müslim	7
26	Gayr-i Müslim	
27	Gayr-i Müslim	
28	Gayr-i Müslim	4
29	Gayr-i Müslim	2
30	Gayr-i Müslim	
31	Gayr-i Müslim	
32	Gayr-i Müslim	1
33	Gayr-i Müslim	
34	Gayr-i Müslim	
Yekun		166

Tablo 70: Karye-i Virişeş'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Virişeş	
En Çok Ağaç	35
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	12
Hane ortalaması	6,5

Grafik 35: Karye-i Virişeş'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.36. Mezra'a-i Metoh-ı Diryes

Diryes metohisi iki defterde de Virişeş köyüne sınırı olan bir mezra olarak kaydedilmiştir. 1670 defterinde mezranın 11 hanesi bulunuyordu. Hanelerin hepsi Gayr-i Müslimdi ve toplamda 8 adet zeytin ağaçları olduğu kayıtlara geçmişti.[127] Bu da köyün bu tarihlerde zeytinden %2,47 gelir elde ettiğini gösteriyordu. 1705 defterlerinde ise köyde mevcut hane sayısı 16'ydı. Sadece bir hane Müslüman olmuştu. Toplamda 12 adet zeytin ağacına sahiptiler.[128] Bu da köyün bu tarihlerde zeytinden elde ettiği gelirin 1,15 olduğunu göstermektedir. Köyde hane başına düşen ortalama ağaç miktarı ise 2'dir.

[127] Balta-Oğuz, s.413.
[128] TKA. d.No1, s.278.

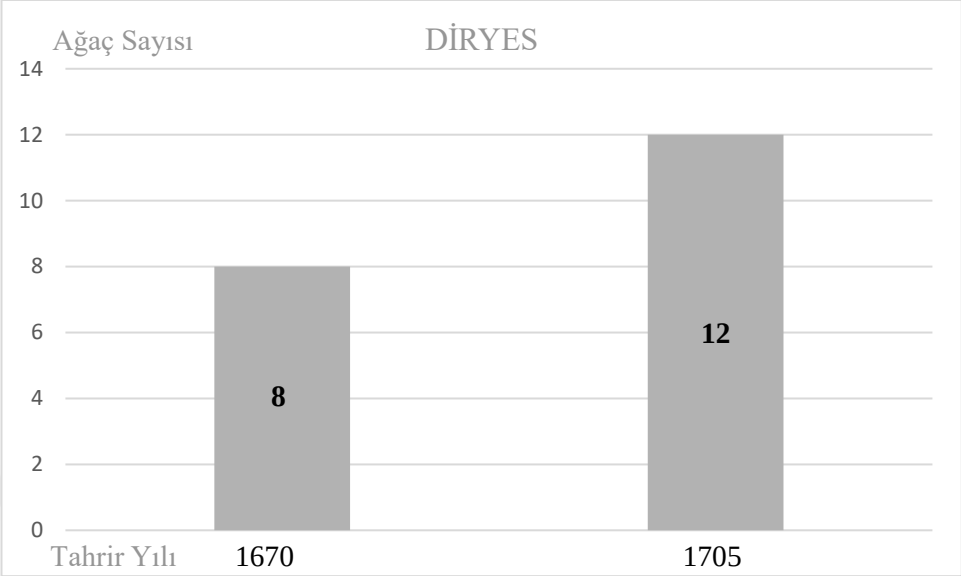
Tablo 71: Diryes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Mezra'a-i Metoh-ı Diryes Der Kurb-ı Virişeş Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Gayr-i Müslim	
3	Gayr-i Müslim	1
4	Gayr-i Müslim	1
5	Gayr-i Müslim	
6	Gayr-i Müslim	4
7	Gayr-i Müslim	
8	Gayr-i Müslim	
9	Gayr-i Müslim	5
10	Gayr-i Müslim	
11	Gayr-i Müslim	
12	Gayr-i Müslim	
13	Gayr-i Müslim	1
14	Gayr-i Müslim	
15	Gayr-i Müslim	
16	Gayr-i Müslim	
Yekun		12

Tablo 72: Diryes'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Metoh-ı Diryes	
En Çok Ağaç	5
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	11
Hane ortalaması	2

Grafik 36: Diryes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.37. Mezra'a-i Gedukla

Kenduklas Ano Meros köyünün kuzeybatısında yer alan eski bir yerleşim birimidir. 1670 sayımlarında köyde 11 hane bulunuyordu. Bu hanelerden sadece bir tanesi Müslüman olarak kaydedilmişti.[129] Köydeki toplam zeytin ağacı sayısı 33 olarak kaydedilmiş olup bu ağaçlar köye %7,71 oranında bir gelir sağlıyordu. 1705 defterine baktığımızda köyde 11 hane olduğu, bunlardan bir tanesinin deftere Müslüman olarak kaydedildiği ve köyde toplamda 64 adet eşcar-ı zeytin sayıldığı görülmektedir.[130] 64 ağaç köye %7,01 oranında bir gelir sağlamaktadır. Köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısı ise 4,16 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 73: Gedukla'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Mezra'a-i Gedukla Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	38
2	Gayr-i Müslim	4
3	Gayr-i Müslim	1
4	Gayr-i Müslim	4

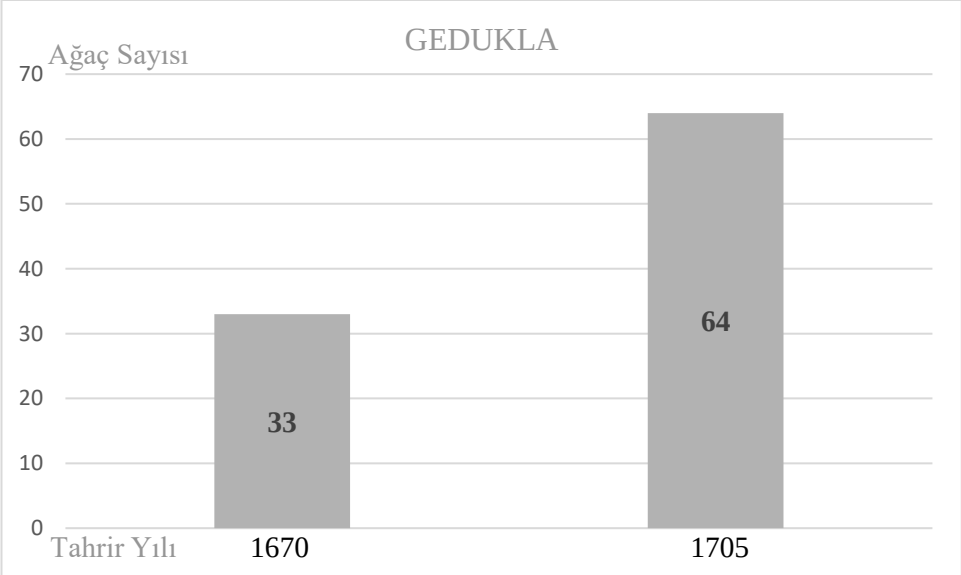
[129] Balta-Oğuz, ss.413-414.
[130] TKA.d. No1, s.278.

5	Gayr-i Müslim	
6	Gayr-i Müslim	3
7	Gayr-i Müslim	
8	Gayr-i Müslim	2
9	Gayr-i Müslim	3
10	Gayr-i Müslim	
11	Gayr-i Müslim	9
Yekun		64

Tablo 74: Gedukla'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Mezra-i Gedukla	
En Çok Ağaç	38
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	3
Hane ortalaması	4,16

Grafik 37: Gedukla'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.38. Karye-i Torno Ma'a İklisidi

Torno iki defterde de İklisidi ile kaydedilmiştir. 1670 kayıtlarında birlikte kaydedilen bu iki yerleşim biriminin hane sayısı 78'di. Ancak ağaç sayısı sadece 109'du.[131] Bu miktar baz alınarak bir hesaplama yapıldığında 1670'te köyün zeytinden elde ettiği toplam gelir %7,01'dir. 1705 defterine baktığımızda hane sayısının 62 olduğu görülmektedir. Bunlardan 42'si Müslüman olarak kaydedilmiştir.[132] Köyde büyük oranda bir Müslüman nüfus söz konusudur. Yazıcının sayımlarına göre ağaç sayısı 242'dir." Zeytinden elde edilen gelir ise %4,04'tür. Ancak bizim sayımlarımıza göre köyde bulunan toplam zeytin ağacı sayısı 239'dur. Bu da elde edilen gelirin %3,99 olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda hane başına düşen ortalama ağaç sayısı 4,97'dir.

Tablo 75: Karye-i Torno'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Torno Ma'a İklisidi Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	11
2	Müslüman	39
3	Müslüman	5
4	Müslüman	1
5	Müslüman	7
6	Müslüman	12
7	Müslüman	3
8	Müslüman	3
9	Müslüman	4
10	Müslüman	14
11	Müslüman	7
12	Müslüman	
13	Müslüman	4
14	Müslüman	
15	Müslüman	1
16	Müslüman	7
17	Müslüman	3
18	Müslüman	4
19	Müslüman	5

[131] Balta-Oğuz, ss.414-416.
[132] TKA. d.No1, ss.278-279.

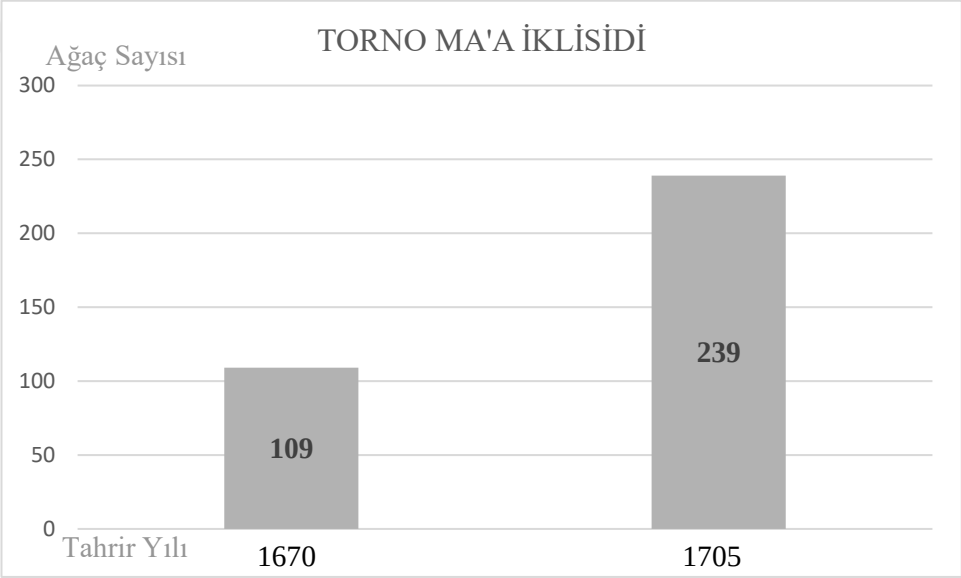
20	Müslüman	6
21	Müslüman	19
22	Müslüman	1
23	Müslüman	5
24	Müslüman	3
25	Müslüman	
26	Müslüman	3
27	Müslüman	3
28	Müslüman	2
29	Müslüman	1
30	Müslüman	
31	Müslüman	
32	Müslüman	7
33	Müslüman	1
34	Müslüman	9
35	Müslüman	
36	Müslüman	
37	Müslüman	1
38	Müslüman	
39	Müslüman	3
40	Müslüman	1
41	Müslüman	3
42	Müslüman	4
43	Gayr-i Müslim	
44	Gayr-i Müslim	3
45	Gayr-i Müslim	
46	Gayr-i Müslim	6
47	Gayr-i Müslim	
48	Gayr-i Müslim	
49	Gayr-i Müslim	4
50	Gayr-i Müslim	2
51	Gayr-i Müslim	
52	Gayr-i Müslim	
53	Gayr-i Müslim	2
54	Gayr-i Müslim	12
55	Gayr-i Müslim	
56	Gayr-i Müslim	
57	Gayr-i Müslim	
58	Gayr-i Müslim	4
59	Gayr-i Müslim	4
60	Gayr-i Müslim	
61	Gayr-i Müslim	
62	Gayr-i Müslim	

Yekun	239

Tablo 76: Torno'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Torno ve İklisidi	
En Çok Ağaç	39
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	3
Hane ortalaması	4,97

Grafik 38: Karye-i Torno'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış Azalış Oranı

2.1.39. Mezra'a-i Metoh-ı İspilo

Bu mezra iki defterde de Torno'ya sınır olarak kaydedilmiştir. Köyün 1670 sayımlarında 20 hanesi olduğu bilinmektedir. Köyde toplamda 27 adet zeytin ağacı olduğu görülmektedir.[133] Bu da köyün zeytinden elde ettiği gelirin %5,32 olduğunun göstergesidir. 1705 sayımlarında ise hane sayısı 14 ağaç sayısı ise 37 olarak kaydedilmiştir.[134] Köyün zeytinden elde ettiği gelir %5,11 olarak hesaplanmaktadır. Hane başına düşen ortalama ağaç sayısı ise 3,57'dir.

[133] Balta-Oğuz, s.417.
[134] TKA. d.No1, s.279.

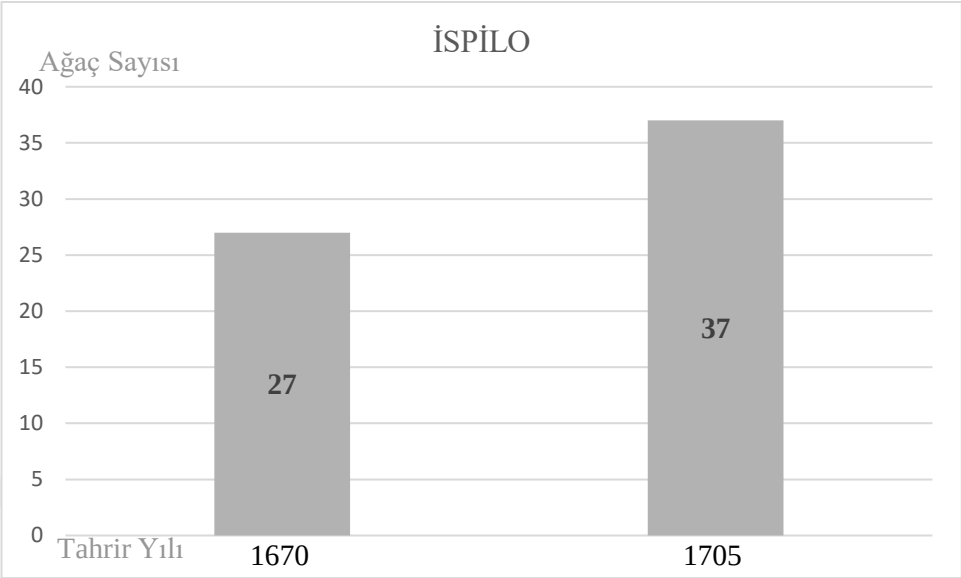
Tablo 77: İspilo'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Mezra'a-i Metoh-ı İspilo Der Kurb-ı Torno Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	11
2	Müslüman	1
3	Müslüman	5
4	Müslüman	1
5	Müslüman	
6	Müslüman	
7	Müslüman	
8	Müslüman	
9	Müslüman	
10	Müslüman	4
11	Gayr-i Müslim	4
12	Gayr-i Müslim	1
13	Gayr-i Müslim	2
14	Gayr-i Müslim	8
Yekun		37

Tablo 78: İspilo'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Metoh-ı İspilo	
En Çok Ağaç	11
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	5
Hane ortalaması	3,57

Grafik 39: İspilo'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.40. Karye-i Yerakari

Yerakari köyü 1670 sayımlarında 93 hane olarak kaydedilmiş ve bu hanelere ait toplam zeytin ağacı sayısı ise 146 olarak belirtilmiştir.[135] 146 ağacın köye sağladığı toplam zeytin geliri %1,78 olarak hesaplanmıştır. Bu 93 hanenin yalnızca 9'u deftere Müslüman olarak kaydedilmiştir. Yani köyde nüfus çoğunluğunu gayr-i müslimler oluşturmaktadır. Köyün zeytincilikle ün yapmadığı bir gerçektir. Bağ ve bağçelerin yoğunluğundan anlaşıldığı üzere bu köyün daha ziyade sebze ve meyve yetiştiriciliğiyle ön plana çıktığı söylenebilir. 1705 sayımlarında ise köyün 110 hanesi bulunuyordu. Bunların 45'i Müslüman olarak kaydedilmişti. Toplam ağaç sayısı ise yazıcının kaydına göre 611 bizim sayımlarımıza göre ise 614'tür.[136] Kâtibin hesabı ciddiye alınarak bakıldığında köyün zeytinden elde ettiği gelir %2,92 iken bizim hesabımızla bu oran %2,94'tür. Köyde hane başına düşen ağaç sayısı ise 10,78'dir.

[135] Balta-Oğuz, ss.421-423.
[136] TKA. d. No1, ss.279-280.

Tablo 79: Karye-i Yerakari'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Yerakari Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	
3	Müslüman	
4	Müslüman	
5	Müslüman	4
6	Müslüman	21
7	Müslüman	6
8	Müslüman	25
9	Müslüman	
10	Müslüman	
11	Müslüman	3
12	Müslüman	
13	Müslüman	
14	Müslüman	5
15	Müslüman	
16	Müslüman	
17	Müslüman	
18	Müslüman	
19	Müslüman	
20	Müslüman	
21	Müslüman	
22	Müslüman	3
23	Müslüman	2
24	Müslüman	
25	Müslüman	
26	Müslüman	1
27	Müslüman	
28	Müslüman	
29	Müslüman	
30	Müslüman	46
31	Müslüman	19
32	Müslüman	3
33	Müslüman	4
34	Müslüman	
35	Müslüman	8
36	Müslüman	7
37	Müslüman	
38	Müslüman	

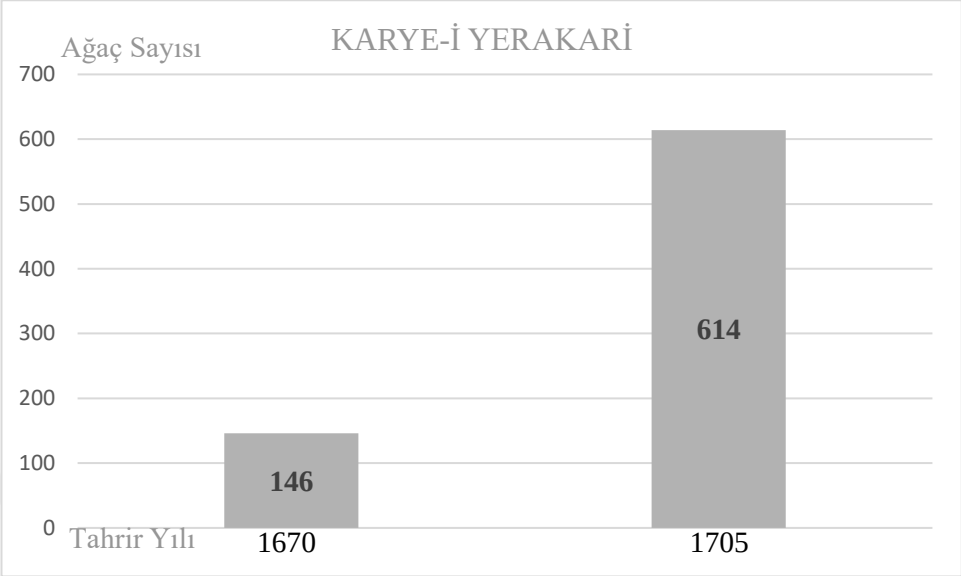
39	Müslüman	
40	Müslüman	1
41	Müslüman	
42	Müslüman	
43	Müslüman	
44	Müslüman	
45	Müslüman	
46	Gayr-i Müslim	
47	Gayr-i Müslim	
48	Gayr-i Müslim	7
49	Gayr-i Müslim	15
50	Gayr-i Müslim	13
51	Gayr-i Müslim	3
52	Gayr-i Müslim	
53	Gayr-i Müslim	
54	Gayr-i Müslim	24
55	Gayr-i Müslim	2
56	Gayr-i Müslim	
57	Gayr-i Müslim	5
58	Gayr-i Müslim	40
59	Gayr-i Müslim	
60	Gayr-i Müslim	8
61	Gayr-i Müslim	
62	Gayr-i Müslim	
63	Gayr-i Müslim	9
64	Gayr-i Müslim	8
65	Gayr-i Müslim	1
66	Gayr-i Müslim	
67	Gayr-i Müslim	
68	Gayr-i Müslim	9
69	Gayr-i Müslim	
70	Gayr-i Müslim	
71	Gayr-i Müslim	1
72	Gayr-i Müslim	8
73	Gayr-i Müslim	
74	Gayr-i Müslim	
75	Gayr-i Müslim	3
76	Gayr-i Müslim	15
77	Gayr-i Müslim	2
78	Gayr-i Müslim	3
79	Gayr-i Müslim	10
80	Gayr-i Müslim	
81	Gayr-i Müslim	17

82	Gayr-i Müslim	9
83	Gayr-i Müslim	19
84	Gayr-i Müslim	2
85	Gayr-i Müslim	11
86	Gayr-i Müslim	4
87	Gayr-i Müslim	
88	Gayr-i Müslim	20
89	Gayr-i Müslim	74
90	Gayr-i Müslim	12
91	Gayr-i Müslim	5
92	Gayr-i Müslim	15
93	Gayr-i Müslim	12
94	Gayr-i Müslim	3
95	Gayr-i Müslim	
96	Gayr-i Müslim	
97	Gayr-i Müslim	
98	Gayr-i Müslim	
99	Gayr-i Müslim	26
100	Gayr-i Müslim	
101	Gayr-i Müslim	
102	Gayr-i Müslim	
103	Gayr-i Müslim	
104	Gayr-i Müslim	
105	Gayr-i Müslim	
106	Gayr-i Müslim	
107	Gayr-i Müslim	
108	Gayr-i Müslim	17
109	Gayr-i Müslim	
110	Gayr-i Müslim	24
Yekun		614

Tablo 80: Karye-i Yerakari'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Yerakari	
En Çok Ağaç	74
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	58
Hane ortalaması	10,78

Grafik 40: Karye-i Yerakari'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.41. Mezra'a-i Metoh-ı Mesoniso

"*Yerakari karyesine komşu olan Mesoniso Elenes beldesinin yerleşim birimidir."*[137]1670 sayımlarında köyde 28 hane bulunuyordu. Bunlardan sadece ikisi Müslüman olarak kaydedilmiştir. 28 haneye ait toplamda 28 adet zeytin ağacı sayılmıştır.[138] Bu 60 ağaç köye %2,82 oranında gelir sağlıyordu. 1705 sayımlarında köydeki hane sayısı 30'a yükselmiştir. Müslüman olarak kaydedilen hane sayısı ise 5'e çıkmıştır. Ağaç sayısı ise yazıcının hesabına göre 166 bizim sayımlarımıza göre ise 164 olarak belirlenmiştir. [139] Yazıcının hesabına göre 1705 yılında köy zeytinden %4,83'lük bir gelir elde ederken bizim hesaplarımıza göre köy zeytinden %4,79 oranında gelir elde etmelidir. Köyde hane başına düşen ağaç sayısı ise 6,08 olarak karşımıza çıkmaktadır.

[137] Balta-Oğuz, ss.423-424.
[138] Balta-Oğuz, ss.423-424.
[139] TKA. d. No1, ss.280-281.

Tablo 81: Mesoniso'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Mezra'a-i Metoh-ı Mesoniso Der Kurb-ı Yerakari Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	9
2	Müslüman	
3	Müslüman	4
4	Müslüman	3
5	Müslüman	
6	Gayr-i Müslim	8
7	Gayr-i Müslim	23
8	Gayr-i Müslim	
9	Gayr-i Müslim	8
10	Gayr-i Müslim	8
11	Gayr-i Müslim	2
12	Gayr-i Müslim	2
13	Gayr-i Müslim	2
14	Gayr-i Müslim	4
15	Gayr-i Müslim	1
16	Gayr-i Müslim	2
17	Gayr-i Müslim	6
18	Gayr-i Müslim	8
19	Gayr-i Müslim	8
20	Gayr-i Müslim	4
21	Gayr-i Müslim	13
22	Gayr-i Müslim	22
23	Gayr-i Müslim	5
24	Gayr-i Müslim	
25	Gayr-i Müslim	5
26	Gayr-i Müslim	8
27	Gayr-i Müslim	
28	Gayr-i Müslim	9
29	Gayr-i Müslim	
30	Gayr-i Müslim	
Yekun		164

Tablo 82: Mesoniso'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Metoh-ı Mesoniso	
En Çok Ağaç	23
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	7
Hane ortalaması	6,08

Grafik 41: Mesoniso'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.42. Mezra'a-i Metoh-ı Foti

Yerakari'nin komşusu olan Foti 1670 defterlerine 34 hanelik bir metoh olarak kaydedilmiştir. Bunlardan 5'i Müslümandır. 1670 sayımlarında deftere kaydedilen ağaç sayısı 24'tür.[140] Köyün 24 ağaçtan elde ettiği toplam gelir %1,93 olarak hesaplanmıştır. 1705 sayımlarında köyde bulunan hane sayısı 31'dir. Bu hanelerin 10'u deftere Müslüman olarak kaydedilmiştir. Toplam eşcar-ı zeytin sayısı yazıcıya göre 93 bize göre 91'dir.[141] Yazıcının hesabına göre köy zeytinden toplamda %3,99'luk bir gelir elde ederken bizim yaptığımız

[140] Balta-Oğuz, ss.425-426.
[141] TKA. d. No1, s.281.

hesaba göre köyün zeytinden elde etmesi gereken toplam gelir %3,93 olmalıdır. Köyde hane başına düşen toplam ağaç sayısı ise 5'tir.

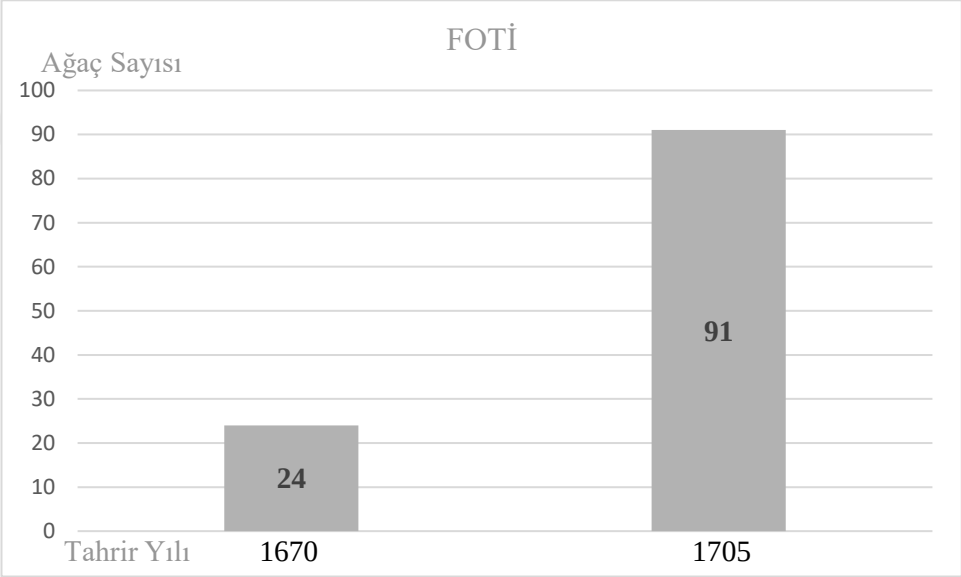
Tablo 83: Foti'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Mezra'a-i Metoh-ı Foti Der Kurb-ı Virişeş Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	
3	Müslüman	1
4	Müslüman	
5	Müslüman	13
6	Müslüman	
7	Müslüman	
8	Müslüman	
9	Müslüman	1
10	Müslüman	
11	Gayr-i Müslim	
12	Gayr-i Müslim	
13	Gayr-i Müslim	
14	Gayr-i Müslim	3
15	Gayr-i Müslim	
16	Gayr-i Müslim	
17	Gayr-i Müslim	
18	Gayr-i Müslim	
19	Gayr-i Müslim	
20	Gayr-i Müslim	
21	Gayr-i Müslim	
22	Gayr-i Müslim	10
23	Gayr-i Müslim	
24	Gayr-i Müslim	
25	Gayr-i Müslim	60
26	Gayr-i Müslim	1
27	Gayr-i Müslim	
28	Gayr-i Müslim	
29	Gayr-i Müslim	2
30	Gayr-i Müslim	
31	Gayr-i Müslim	
Yekun		91

Tablo 84: Foti'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Metoh-ı Foti	
En Çok Ağaç	60
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	23
Hane ortalaması	5

Grafik 42: Foti'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.43. Mezra'a-i Metoh-ı Gurgutyes

Yerakari'ye komşu olan metoh 1670 sayımlarında deftere 18 hane olarak kaydedilmiştir. Bu hanelerden ikisi Müslümandır. Köyün bu yıllarda hiç zeytin ağacı yoktur.[142] Bu yüzden belli bir yüzde veremiyoruz. *Ancak 1705 yılında metoh, deftere kaydedilirken* Yerakari'ye değil Virişeş ya da Diryes'e sınır gösterilmiştir. Köydeki hane sayısının ise 28'e yükseldiği, bunlardan 9'unun Müslüman olarak kaydedildiği görülmektedir. 1670'e nazaran ağaç sayısı yazıcıya göre 11 bize göre ise 9 olarak sayılmıştır.[143] Kâtibin kaydettiği ağaçları sayarken sayım hatası yaptığı aşikardır. Yazıcının hesabına göre metoh 1705'te zeytinden %0,39 gelir elde ederken bizim

[142] Balta-Oğuz, s.426.
[143] TKA. d.No1, ss.281-282.

hesabımıza göre %0,33 gelir elde etmelidir. Bu oran metoh içinde üretim yapanların zeytinciliği tercih etmediğinin bir göstergesidir. Karyede hane başına düşen ağaç sayısı 1'dir.

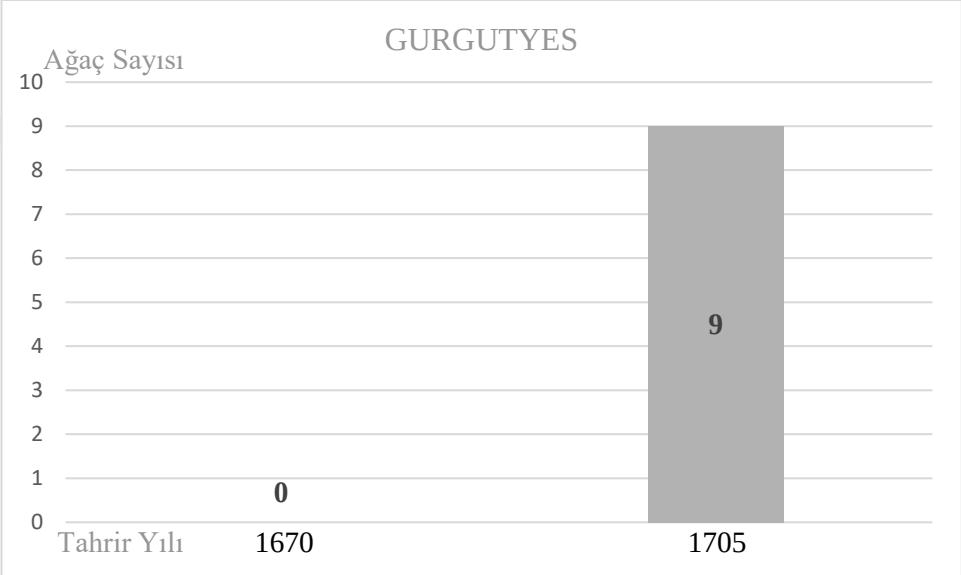
Tablo 85: Gurgutyes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Mezra'a-i Metoh-ı Gurgutyes Der Kurb-ı Virişeş Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	4
3	Müslüman	
4	Müslüman	1
5	Müslüman	
6	Müslüman	
7	Müslüman	
8	Müslüman	
9	Müslüman	
10	Gayr-i Müslim	
11	Gayr-i Müslim	
12	Gayr-i Müslim	
13	Gayr-i Müslim	
14	Gayr-i Müslim	
15	Gayr-i Müslim	1
16	Gayr-i Müslim	2
17	Gayr-i Müslim	
18	Gayr-i Müslim	
19	Gayr-i Müslim	
20	Gayr-i Müslim	
21	Gayr-i Müslim	
22	Gayr-i Müslim	
23	Gayr-i Müslim	
24	Gayr-i Müslim	
25	Gayr-i Müslim	1
26	Gayr-i Müslim	
27	Gayr-i Müslim	
28	Gayr-i Müslim	
Yekun		9

Tablo 86: Gurgutyes'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Metoh-ı Gurgutyes	
En Çok Ağaç	4
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	23
Hane ortalaması	1

Grafik 43: Gurgutyes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.44. Karye-i Platano

Platano karyesinin 1670 sayımlarında 109 hanesi ve 687 adet eşcar-ı zeytini bulunuyordu. 109 hanenin 22'si Müslüman köy sakinlerinden oluşuyordu.[144] Köyün 1670 yılında zeytinden elde ettiği toplam gelir %24,25'ti. 1705 sayımlarında ise köyde yalnızca 16 hane vardı. Bu düşüşün meydana geliş sebebi bilinmemekle birlikte zeytin sayısının da 687'den 393'e düştüğü bilinmektedir.[145] Kâtibe göre bu sayı 385 olarak kaydedilmiştir. Bizim hesabımıza göre köy bu yılda zeytinden %22,27 oranında bir gelir elde ederken yazıcının hesabına göre %21,87'dir. Köyde hane başına düşen ortalama ağaç sayısı ise 26,30'dur.

[144] Balta-Oğuz, ss.431-432.
[145] TKA. d.No1, s.282.

Tablo 87: Karye-i Platano'nun 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

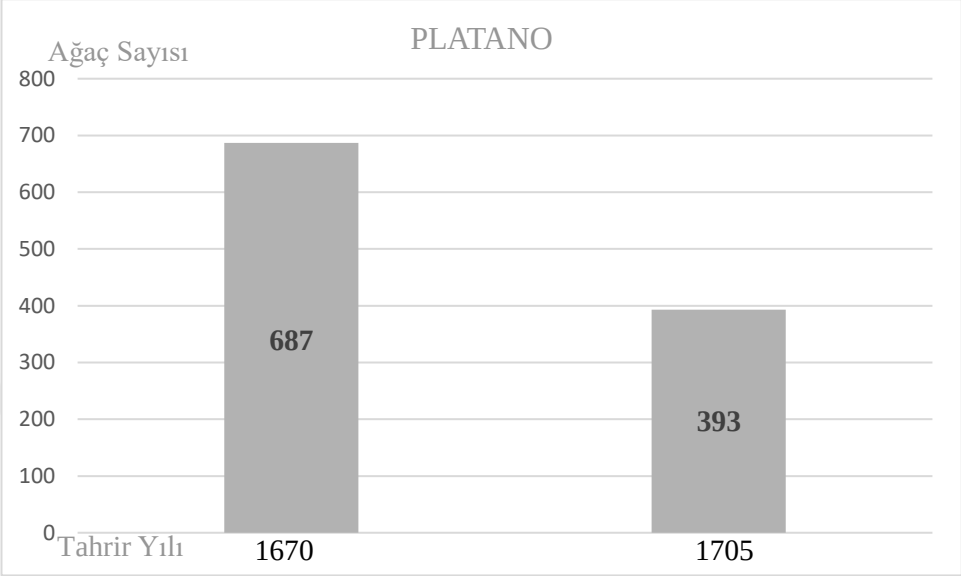
Karye-i Platano Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	12
2	Müslüman	17
3	Müslüman	12
4	Müslüman	29
5	Müslüman	10
6	Müslüman	4
7	Müslüman	
8	Gayr-i Müslim	28
9	Gayr-i Müslim	23
10	Gayr-i Müslim	10
11	Gayr-i Müslim	3
12	Gayr-i Müslim	45
13	Gayr-i Müslim	5
14	Gayr-i Müslim	48
15	Gayr-i Müslim	19
16	Gayr-i Müslim	15
17	Gayr-i Müslim	15
18	Gayr-i Müslim	
19	Gayr-i Müslim	2
20	Gayr-i Müslim	6
21	Gayr-i Müslim	15
22	Gayr-i Müslim	6
23	Gayr-i Müslim	8
24	Gayr-i Müslim	2
25	Gayr-i Müslim	
26	Gayr-i Müslim	
27	Gayr-i Müslim	7
28	Gayr-i Müslim	6
29	Gayr-i Müslim	40
30	Gayr-i Müslim	6
Yekun		393

Tablo 88: Karye-i Platano'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Platano	
En Çok Ağaç	48
En Az Ağaç	2
Ağaçsız Hane	3

Hane ortalaması	26,30

Grafik 44: Karye-i Platano'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.45. Mezra'a-i Gomara ve Taksiyarki

Gomaras, bugün var olmayan eski bir yerleşim birimidir. Yıkıntıları Agios Vasilios nahiyesi köylerinden Orne'nin doğusunda yer alır. Gomaras, deftere mezra olarak kaydedilmiş olup, vergi gelirlerine Taksiarhi metohisinin vergileri de eklenmiştir. Gomara'nın mevki'nin Ano Meros köyü sınırlarında olduğu belirtilir[146]

Köyün 1670 tahririnde 3 hanesi bulunuyordu. Bunların hepsi gayr-i Müslim olup toplamda 12 adet zeytin ağaçları vardı.[147] Bu da zeytinin bölge gelirine %1,68 oranında bir katkı sağladığı anlamına geliyordu. 1705 sayımlarına baktığımızda ise, Hane sayısının 6 olduğunu, bunların hepsinin gayr-i Müslim olarak kaydedildiğini ve 6 haneden toplamda 30 adet zeytin ağacı sayıldığını görüyoruz.[148] Bu da bu yerleşim biriminin zeytinden %2,25 oranında bir gelir elde ettiğinin göstergesidir. Hane başına düşen ortalama ağaç sayısı ise 5'tir.

[146] Balta-Oğuz, s.374.
[147] Balta-Oğuz, s.374.
[148] TKA. d.No1, s.282.

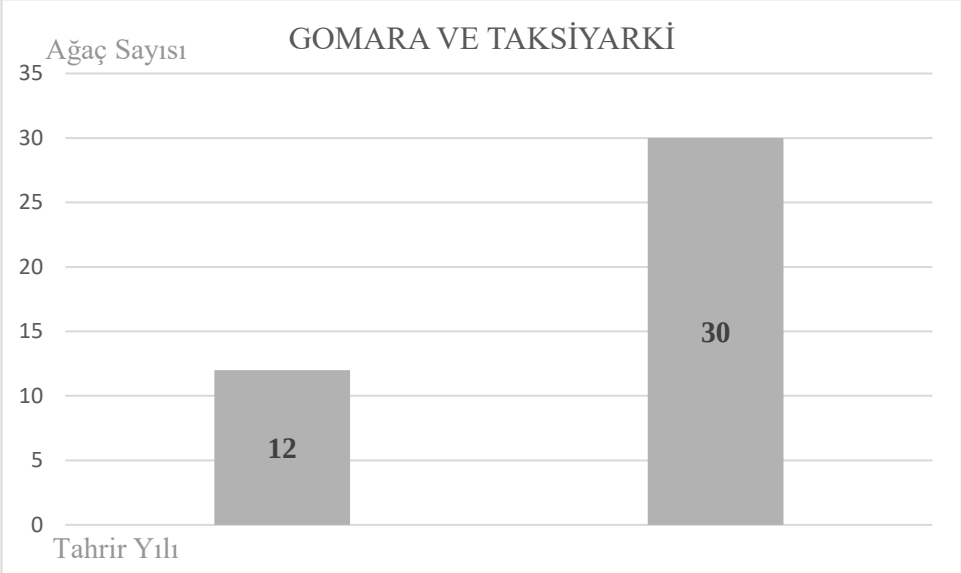
Tablo 89: Gomara ve Taksiyarki'nin 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Mezra'a-i Gomara ve Taksiyarki Der Kurb-ı Ana Meros Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Gayr-i Müslim	5
2	Gayr-i Müslim	5
3	Gayr-i Müslim	5
4	Gayr-i Müslim	5
5	Gayr-i Müslim	5
6	Gayr-i Müslim	5
Yekun		30

Tablo 90: Gomara ve Taksiyarki'de Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Merza-ı Gomara ve Taksiyarki	
En Çok Ağaç	5
En Az Ağaç	5
Ağaçsız Hane	-
Hane ortalaması	5

Grafik 45: Gomara ve Taksiyarki'de Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.46. Karye-i Elenes

1670 sayımlarında Elenes köyünde 21 hane bulunuyordu. 22. si ise Ayo Nikola kilisesine ait arazileri kapsıyordu.[149] Hanelerden iki tanesi Müslümanlığı kabul etmişti. Çoğunluğu gayr-i müslimler oluşturuyordu. 1670 sayımlarına göre köydeki toplam ağaç sayısı 88'di.[150] 88 ağaçtan elde edilen gelir ise köye %5,89'luk bir katkı sağlıyordu. "1705 sayımlarına göre ise hane sayısı 19'du. Bunlardan 6'sı deftere Müslüman olarak kaydedilmişti. Ağaç sayısı yazıcının hesabına göre 190'dı. Ancak kâtibin tuttuğu kayıtları hesaplayıp topladığımızda ağaç sayısının 190 değil 181 olduğu ortaya çıktı. [151] Yazıcının sayım hatasıyla hesaplanan gelir %5,63'ü oluştururken bizim hesabımıza göre köy zeytinden %5,38'lik bir gelir elde etmekteydi. Bu hesap göz önünde bulundurulduğunda 1705 yılında hane başına düşen ortalama ağaç sayısı 12'dir.

Tablo 91: Karye-i Elenes'in 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Elenes Hâss-ı Hümâyun Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	
2	Müslüman	
3	Müslüman	29
4	Müslüman	2
5	Müslüman	1
6	Müslüman	
7	Gayr-i Müslim	3
8	Gayr-i Müslim	
9	Gayr-i Müslim	
10	Gayr-i Müslim	9
11	Gayr-i Müslim	3
12	Gayr-i Müslim	20
13	Gayr-i Müslim	16
14	Gayr-i Müslim	
15	Gayr-i Müslim	15
16	Gayr-i Müslim	19
17	Gayr-i Müslim	60

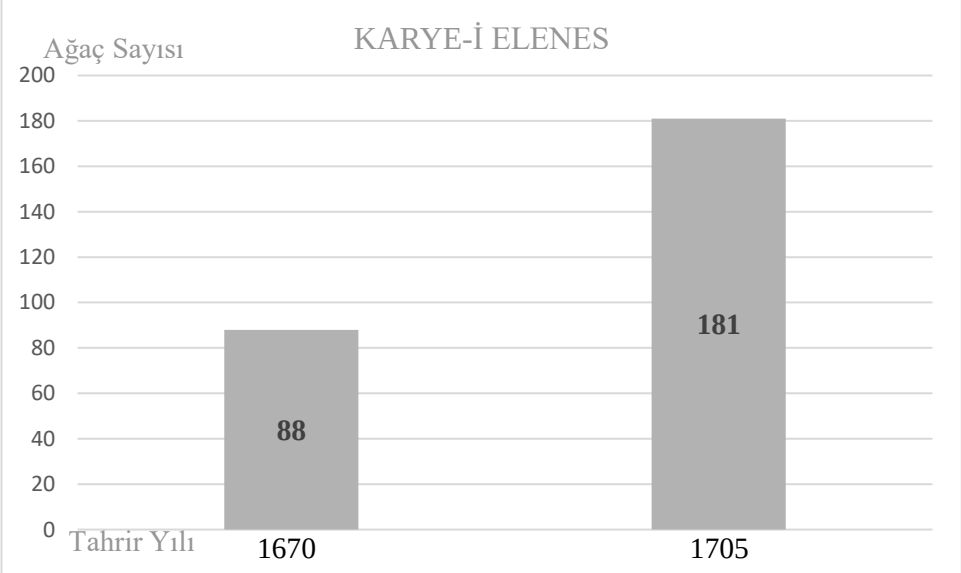
[149] Balta-Oğuz, s.408.
[150] Balta-Oğuz, s.408.
[151] TKA. d.No1, ss.282-283.

18	Gayr-i Müslim	4
19	Gayr-i Müslim	
Yekun		181

Tablo 92: Karye-i Elenes'te Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Elenes	
En Çok Ağaç	60
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	7
Hane ortalaması	12

Grafik 46: Karye-i Elenes'te Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.47. Karye-i Merona

Meronas, 1670 ve 1705 Tapu Tahrir Defterlerinde Vakf-ı Cami-i Şerif-i Merhum Sultan İbrahim Han olarak kaydedilmiştir.

> *Vakıf en genel şekliyle; gelir getiren bir servetin sonsuza kadar bir hayır işine hapsedilmesidir. Bunun bir uzantısı olarak vakıf kurucusunun bu serveti bir yere bağlayabilmesi için bu servetin kendi mülkiyetinde olması zorunluluğu vardır. Osmanlı padişahları, valide sultanlar ve üst düzey devlet yöneticileri konumları gereği yeni fethedilen memleketlerde devletin olması gereken toprakları doğrudan vakıflara kaydedebiliyorlardı. Bu çerçevede Osmanlı topraklarındaki*

birçok köy bütün olarak belli vakıflara kaydedilerek, vakıf köyleri oluşturulmuştur.[152]

Bu bağlamda Merona köyünün toplam vergi geliri de Osmanlı padişahı merhum Sultan İbrahim Han Cami-i Şerifi vakfına aktarılmıştır. 1670 defterlerinde köyde 138 hane vardır. Bu hanelerin sahip olduğu toplam Eşcar-ı Zeytin sayısı 953'tür.[153] Bu da köyün zeytinden elde ettiği toplam gelirin %11,06 olduğunun göstergesidir. 1705 defterlerinde ise hane sayısı 167'ye yükselmiştir. Ancak bu hanelerin yalnızca 47'si "*Der Tasarruf"* olarak kaydedilmiştir. Yani köyde Müslüman nüfus azınlığı oluşturmaktadır. 167 hanenin sahip olduğu toplam ağaç sayısı yazıcıya göre 482 bize göre 504'tür.[154] Burada kâtibin sayımda büyük bir hataya düştüğü görülmektedir. Bu kayıtlara göre yazıcının hesabıyla zeytinden toplamda %6,39 gelir elde edilirken bizim yaptığımız hesaba göre köy zeytinden %6,69'luk bir gelir elde etmelidir. Köyde hane başına düşen ağaç miktarı ise 6,12'dir.

Tablo 93: Karye-i Merona'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Karye-i Merona Vakf-ı Cami-i Şerif Merhum Sultan İbrahim Han		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	8
2	Müslüman	9
3	Müslüman	5
4	Müslüman	20
5	Müslüman	20
6	Müslüman	2
7	Müslüman	3
8	Müslüman	15
9	Müslüman	10
10	Müslüman	
11	Müslüman	5
12	Müslüman	8
13	Müslüman	6
14	Müslüman	3

[152] Nuri Adıyeke, "Osmanlı Girit'inde Vakıf Köyler "**Üçüncü İktisat Kongresi Bildirileri,** C: I, (Edit: Mustafa Öztürk, Ayşe Değerli), İzmir, 2019, s.345.
[153] Balta-Oğuz, ss.417-421.
[154] TKA. d. No1, ss.283-284.

15	Müslüman	15
16	Müslüman	25
17	Müslüman	15
18	Müslüman	10
19	Müslüman	20
20	Müslüman	10
21	Müslüman	12
22	Müslüman	
23	Müslüman	13
24	Müslüman	2
25	Müslüman	3
26	Müslüman	10
27	Müslüman	3
28	Müslüman	
29	Müslüman	2
30	Müslüman	
31	Müslüman	2
32	Müslüman	
33	Müslüman	
34	Müslüman	
35	Müslüman	
36	Müslüman	
37	Müslüman	
38	Müslüman	
39	Müslüman	
40	Müslüman	
41	Müslüman	
42	Müslüman	
43	Müslüman	
44	Müslüman	
45	Müslüman	
46	Müslüman	
47	Müslüman	
48	Gayr-i Müslim	3
49	Gayr-i Müslim	10
50	Gayr-i Müslim	5
51	Gayr-i Müslim	10
52	Gayr-i Müslim	6
53	Gayr-i Müslim	8
54	Gayr-i Müslim	20
55	Gayr-i Müslim	5
56	Gayr-i Müslim	5
57	Gayr-i Müslim	2

58	Gayr-i Müslim	2
59	Gayr-i Müslim	2
60	Gayr-i Müslim	5
61	Gayr-i Müslim	3
62	Gayr-i Müslim	6
63	Gayr-i Müslim	3
64	Gayr-i Müslim	2
65	Gayr-i Müslim	5
66	Gayr-i Müslim	
67	Gayr-i Müslim	7
68	Gayr-i Müslim	5
69	Gayr-i Müslim	5
70	Gayr-i Müslim	3
71	Gayr-i Müslim	2
72	Gayr-i Müslim	1
73	Gayr-i Müslim	10
74	Gayr-i Müslim	2
75	Gayr-i Müslim	3
76	Gayr-i Müslim	10
77	Gayr-i Müslim	4
78	Gayr-i Müslim	5
79	Gayr-i Müslim	10
80	Gayr-i Müslim	5
81	Gayr-i Müslim	3
82	Gayr-i Müslim	7
83	Gayr-i Müslim	1
84	Gayr-i Müslim	5
85	Gayr-i Müslim	10
86	Gayr-i Müslim	3
87	Gayr-i Müslim	7
88	Gayr-i Müslim	
89	Gayr-i Müslim	
90	Gayr-i Müslim	3
91	Gayr-i Müslim	
92	Gayr-i Müslim	
93	Gayr-i Müslim	
94	Gayr-i Müslim	
95	Gayr-i Müslim	10
96	Gayr-i Müslim	1
97	Gayr-i Müslim	2
98	Gayr-i Müslim	5
99	Gayr-i Müslim	5
100	Gayr-i Müslim	2

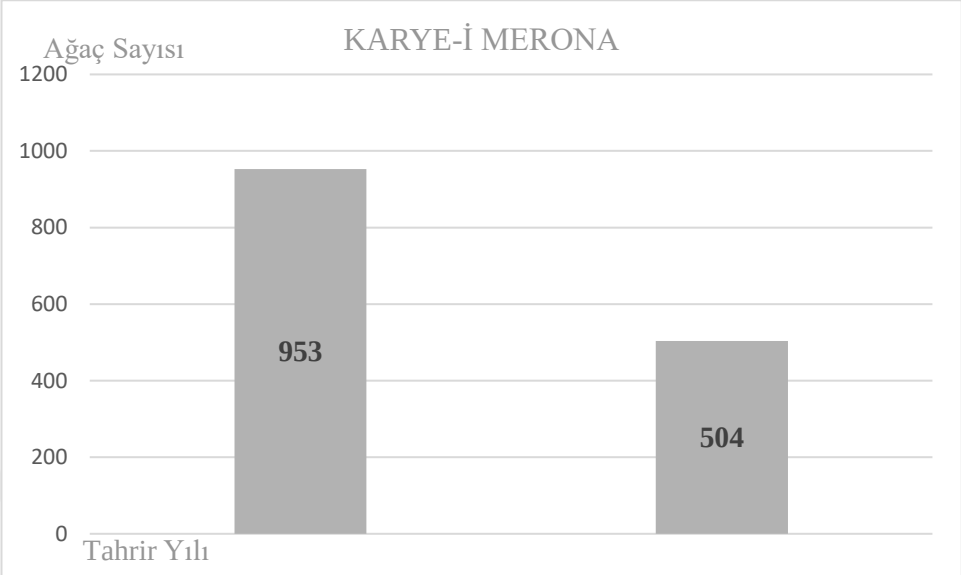
101	Gayr-i Müslim	
102	Gayr-i Müslim	1
103	Gayr-i Müslim	1
104	Gayr-i Müslim	1
105	Gayr-i Müslim	
106	Gayr-i Müslim	
107	Gayr-i Müslim	3
108	Gayr-i Müslim	3
109	Gayr-i Müslim	
110	Gayr-i Müslim	1
111	Gayr-i Müslim	
112	Gayr-i Müslim	
113	Gayr-i Müslim	
114	Gayr-i Müslim	
115	Gayr-i Müslim	
116	Gayr-i Müslim	
117	Gayr-i Müslim	
118	Gayr-i Müslim	
119	Gayr-i Müslim	
120	Gayr-i Müslim	
121	Gayr-i Müslim	
122	Gayr-i Müslim	
123	Gayr-i Müslim	
124	Gayr-i Müslim	
125	Gayr-i Müslim	
126	Gayr-i Müslim	
127	Gayr-i Müslim	
128	Gayr-i Müslim	
129	Gayr-i Müslim	
130	Gayr-i Müslim	
131	Gayr-i Müslim	
132	Gayr-i Müslim	
133	Gayr-i Müslim	
134	Gayr-i Müslim	
135	Gayr-i Müslim	
136	Gayr-i Müslim	
137	Gayr-i Müslim	
138	Gayr-i Müslim	
139	Gayr-i Müslim	
140	Gayr-i Müslim	
141	Gayr-i Müslim	
142	Gayr-i Müslim	
143	Gayr-i Müslim	

144	Gayr-i Müslim	
145	Gayr-i Müslim	
146	Gayr-i Müslim	
147	Gayr-i Müslim	
148	Gayr-i Müslim	
149	Gayr-i Müslim	
150	Gayr-i Müslim	
151	Gayr-i Müslim	
152	Gayr-i Müslim	
153	Gayr-i Müslim	
154	Gayr-i Müslim	
155	Gayr-i Müslim	
156	Gayr-i Müslim	
157	Gayr-i Müslim	
158	Gayr-i Müslim	
159	Gayr-i Müslim	
160	Gayr-i Müslim	
161	Gayr-i Müslim	
162	Gayr-i Müslim	
163	Gayr-i Müslim	
164	Gayr-i Müslim	
165	Gayr-i Müslim	
166	Gayr-i Müslim	
167	Gayr-i Müslim	
Yekun		504

Tablo 94: Karye-i Merona'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Karye-i Merona	
En Çok Ağaç	25
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	88
Hane ortalaması	6,12

Grafik 47: Karye-i Merona'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.1.48. Mezra'a-i Metoh-ı Anasuvari Mesakes ve Kardamyana

Anasuvari Mesakes ve Kardamyana normalde üç ayrı bölgedir. 1670 defterlerine de ayrı ayrı yazılmıştır. Ancak üçünün de gelirleri Sultan İbrahim Vakfı için ayrılmıştır. Birbirlerine çok yakın olan ve Yena'ya komşu olan bu birimler 1670'te ayrı kaydedilmesine rağmen 1705 defterlerine bir arada kaydedilmiştir. Bunun sebebi muhtemelen hem üçünün de birbirine yakın olup Yena'ya sınır olmaları hem de üç yerleşim biriminin de gelirinin vakıf için ayrılmasıdır. 1670 kayıtlarına baktığımızda Anasuvari'nin 17 hanesi ve bu hanelere ait toplamda 22 adet zeytin ağacı bulunuyordu.[155] 22 ağacın bölge gelirine sağladığı gelir %7,08 civarındaydı. Mesakes'te 7 hane ve14 adet zeytin ağacı bulunuyordu.[156] Bu da toplam gelire %16,66 oranında bir katkı sağlıyordu. Kardamyana'nın ise 1670 kayıtlarında 15 hanesi ve bu hanelere ait toplamda 45 adet zeytin ağacı bulunuyordu.[157] Bu da köye zeytinden toplamda %16,98'lik bir gelir sağlıyordu. 1705 kayıtlarına baktığımızda birlikte kaydedilen iki birimin toplamda 109 hane bulunuyordu. Bunlardan 65'i deftere

[155] Balta-Oğuz, ss.428-429.
[156] Balta-Oğuz, s.429.
[157] Balta-Oğuz, s.430.

Müslüman olarak kaydedilmişti. Bu hanelerin sahip olduğu toplam eşcar-ı zeytin adedi yazıcıya göre 388 bizim sayımımıza göre ise 398'di.[158]

Burada yazıcı hesabı tamamen yanlış yapmıştır. Yazıcının hesabı daha ağaç sayısını hesaplarken yanlış olmakla birlikte dört işlemde de hata yapmış ve tamamen yanlış bir sonuç elde etmiştir. Yazıcının hesabına göre, 388x5=1940/7=227 (burada bölme işlemini yanlış yapıyor sonucun 277 olması gerekiyor. 227x3=681 buluyor. Ancak bu tamamen hatalı) bu işlem hatası sebebiyle köyün zeytinden elde ettiği gelir de %3,72 çıkıyor. Doğru sonuca ulaşmamız için yapmamız gereken hesap şu şekilde olmalıydı, 398x5=1990/7=284x3=852 hasıl bizi doğru sonuca ulaştırmaktadır. 852 hasıl ile köy zeytinden toplamda %4,65 oranında bir gelir elde etmektedir. Ancak yazıcının hesabı köyün zeytinden elde ettiği gelirde %0,93 civarında bir oynamaya sebep olmuştur. Bu hesaplama dikkate alındığında hane başına düşen ortalama ağaç sayısı, ise 6,08'dir.

Tablo 95: Anasuvari, Mesakes ve Kardamyana'nın 1705 Tahririndeki Toplam Zeytin Eşcarı

Mezra'a-i Metoh-ı Anasuvari Mesakes ve Kardamyana Der Kurb-ı Yena Vakf-ı Cami-i Şerif-i Merhum Sultan İbrahim Han Tâbi-i Amari		
Hane	**Etnisite**	**Zeytin Ağacı Sayısı**
1	Müslüman	5
2	Müslüman	
3	Müslüman	2
4	Müslüman	
5	Müslüman	10
6	Müslüman	2
7	Müslüman	
8	Müslüman	10
9	Müslüman	8
10	Müslüman	
11	Müslüman	
12	Müslüman	15
13	Müslüman	20
14	Müslüman	
15	Müslüman	
16	Müslüman	10
17	Müslüman	4
18	Müslüman	10

[158] TKA. d.No1, ss.284-285.

19	Müslüman	10
20	Müslüman	5
21	Müslüman	15
22	Müslüman	5
23	Müslüman	1
24	Müslüman	15
25	Müslüman	12
26	Müslüman	2
27	Müslüman	10
28	Müslüman	8
29	Müslüman	12
30	Müslüman	26
31	Müslüman	5
32	Müslüman	2
33	Müslüman	2
34	Müslüman	10
35	Müslüman	
36	Müslüman	
37	Müslüman	2
38	Müslüman	3
39	Müslüman	1
40	Müslüman	3
41	Müslüman	2
42	Müslüman	2
43	Müslüman	1
44	Müslüman	
45	Müslüman	
46	Müslüman	2
47	Müslüman	
48	Müslüman	5
49	Müslüman	5
50	Müslüman	5
51	Müslüman	10
52	Müslüman	4
53	Müslüman	10
54	Müslüman	5
55	Müslüman	10
56	Müslüman	5
57	Müslüman	2
58	Müslüman	3
59	Müslüman	3
60	Müslüman	5
61	Müslüman	5

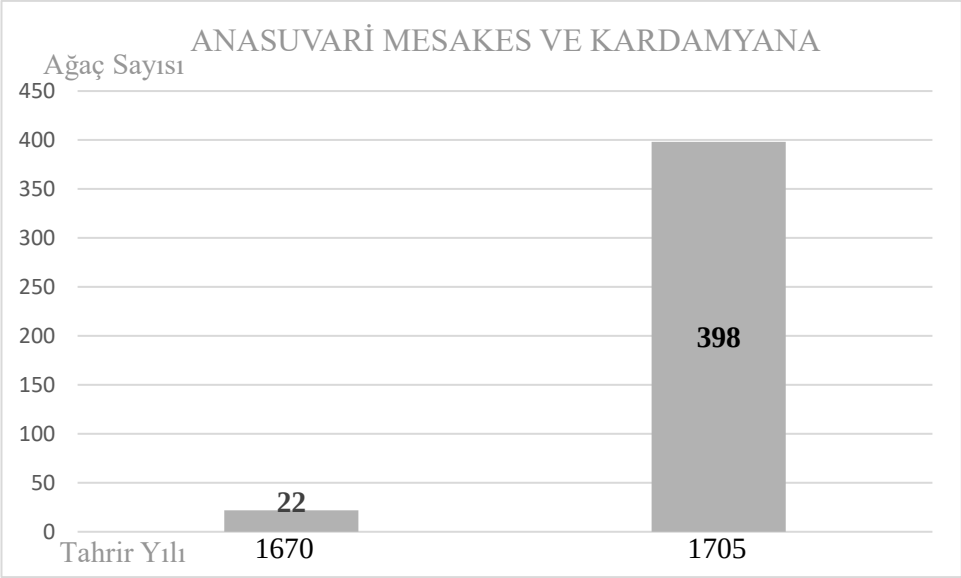
62	Müslüman	
63	Müslüman	
64	Müslüman	2
65	Müslüman	2
66	Gayr-i Müslim	
67	Gayr-i Müslim	5
68	Gayr-i Müslim	
69	Gayr-i Müslim	
70	Gayr-i Müslim	
71	Gayr-i Müslim	5
72	Gayr-i Müslim	4
73	Gayr-i Müslim	
74	Gayr-i Müslim	7
75	Gayr-i Müslim	
76	Gayr-i Müslim	2
77	Gayr-i Müslim	
78	Gayr-i Müslim	
79	Gayr-i Müslim	5
80	Gayr-i Müslim	1
81	Gayr-i Müslim	
82	Gayr-i Müslim	
83	Gayr-i Müslim	6
84	Gayr-i Müslim	3
85	Gayr-i Müslim	3
86	Gayr-i Müslim	2
87	Gayr-i Müslim	2
88	Gayr-i Müslim	
89	Gayr-i Müslim	
90	Gayr-i Müslim	
91	Gayr-i Müslim	
92	Gayr-i Müslim	
93	Gayr-i Müslim	
94	Gayr-i Müslim	
95	Gayr-i Müslim	
96	Gayr-i Müslim	
97	Gayr-i Müslim	
98	Gayr-i Müslim	
99	Gayr-i Müslim	
100	Gayr-i Müslim	
101	Gayr-i Müslim	
102	Gayr-i Müslim	
103	Gayr-i Müslim	
104	Gayr-i Müslim	

105	Gayr-i Müslim	
106	Gayr-i Müslim	
107	Gayr-i Müslim	
108	Gayr-i Müslim	
109	Gayr-i Müslim	
Yekun		398

Tablo 96: Anasuvari Mesakes ve Kardamyana'da Hane Başına Düşen Ağaç Sayısı

Metoh-ı Anasuvari Mesakes ve Kardamyana	
En Çok Ağaç	26
En Az Ağaç	1
Ağaçsız Hane	46
Hane başına Toplam	6,08

Grafik 48: Anasuvari, Mesakes ve Kardamyana'da Zeytin Eşcarının 1670 ve 1705'teki Artış-Azalış Oranı

2.2. MANASTIRLAR

Girit adasında Osmanlı yönetimi sırasında, yerli Rum-Ortodoks halka hizmet sunan çok sayıda manastır bulunmaktadır. Bu manastırların kendilerine ait vakıfları ve gelir getiren gayrimenkulleri ve ağaçları vardı.

Resmo'daki manastır vakıflarını kuruluş olarak ikiye ayırmak mümkündür. Birincisi; seleften intikal eden eski vakıflardır. Bu vakıflar Venedik döneminde de

Ortodoks ibadethaneleri için hapsedilmiş mülklerdir. İkinci tür manastır vakıfları; Osmanlı idaresi altında bazı Ortodoks reayanın mallarını manastırlara vakfedip bu işlemi kadı mahkemesince onaylatmaları suretiyle yeni oluşan vakıflardır.[159]

"Büyük mülkün Osmanlı'nın yönetici sınıfının eline geçmesine karşın İslam hukukuna göre vakıf kuruluşları sayılan manastırlar kendi arazilerini korudular ve kırsal alandaki mülkün çoğu küçük toprak sahiplerinin elinde kaldı." [160] Vakıf mülklerde önemli olan bir amaca hizmet etmesidir. Osmanlı, sonradan vakfedilen manastır mülkleri ile ilgili bazı gerekçeler ileri sürmüştür. Osmanlı Devleti'nde, özel mülkiyete rastlanmaması ve Girit sakinlerinin de bu duruma alışık olmaması onları mülklerini ve emlaklarını vakıflara bağışlamaya itmiştir. Köylerde mülkü bulunan bazı vakıflar ya vakıf yetkilisinin adıyla ya da direkt Manastırın adıyla kaydedilmiştir. Bizim tezimize konu olan Amari kazasında 1670 kayıtlarına göre 6 manastır bulunuyordu.[161] Bunlardan ilki Manastır-ı Ayo Yorgi Moşkoti'dir. Bu manastır, iki defterde de Merona'ya sınırı olan bir Manastır olarak kaydedilmiştir. *"Osmanlı kâtibi, yönetiminin Arkadi Manastırı başkeşişi Yerasimo Vlasto'nun elinde olduğunu belirtmiştir."*[162] Manastırın 1670 defterlerine göre toplamda 58 adet zeytin ağacı bulunuyordu. 1705'te ise bu sayının 83'e yükseldiğini görüyoruz.[163] Bu da manastırın zeytinden elde ettiği gelirin %13,15 olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Amari'de bulunan bir diğer manastır ise Manastır-ı Ayo Yorgi İlya'dır. İki deftere de Yena'ya sınır olarak kaydedilmiştir. Osmanlı kâtibi mülklerin keşişlere ait olduğunu kaydetmiştir.[164] 1670 kayıtlarında manastırın toplamda 10 adet zeytin ağacı bulunurken 1705 kayıtlarında ağaç sayısı 44'e yükselmiştir.[165] Bu da manastırın zeytinden elde ettiği gelirin %1,02 olduğunun göstergesidir.

Amari'de bulunan bir başka manastır da Manastır-ı Ayo Andoni'dir. İki defterde de Volones sınırlarında kaydedilmiştir. Manastırın 1670'te toplamda 4 adet

[159] Nuri Adıyeke, "XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Resmo (Girit) Manastır Vakıfları" **Belleten,** Cilt:79, Sayı: 285, 2015, s.564.
[160] Brumfield, s.51.
[161] Balta-Oğuz, ss.434-438.
[162] Balta-Oğuz, s.434.
[163] TKA. d.No1, s.286.
[164] Balta-Oğuz, s.435.
[165] TKA. d.No1, s.286.

zeytin ağacı bulunurken 1705'te manastıra ait zeytin ağacı sayısı 117'ye yükselmiştir.[166] Bu ciddi yükseliş sonucu manastır zeytinden %16,74 oranında bir gelir elde etmeye başlamıştır.

Amari'de bulunan dördüncü manastır ise Manastır-ı Asamatos'tur. İki defterde de Pistagi ve Manastıraki köyleri ile sınırı olduğu kaydedilmiştir. 1670'te manastıra ait toplamda 66 adet zeytin ağacı bulunuyordu. 1705'te ise manastırın toplam ağaç sayısının 307'ye yükseldiği görülmektedir.[167] Bu oran göz önüne alındığında manastır zeytinden %15,71 oranında bir gelir elde ediyordu.

Bölgede bulunan beşinci manastır ise Manastır-ı Ayo Yani Kefala ve Aya İrini Gremu'dur. İki deftere de Karines ve Paços'a sınır olarak kaydedilmiştir. 1670 defterinde manastıra ait 21 adet zeytin ağacı kaydedilirken 1705 defterine 17 ağaç kaydedilmiştir.[168] Bu da manastırın zeytinden elde ettiği geliri %3,63 bandında tutmaktadır. Ayrıca 1670 defterlerine 6 manastır kaydedilirken 1705 defterinde yalnızca 5 adet manastır olması ilgi çekicidir. 1670 defterine kaydedilmiş olan Manastır-ı Hristu Kaloyidena'ya 1705 defterinde rastlayamadık.

1705 yazımlarında manastır mülklerinin hepsi hass-ı hümayuna kayıtlıdır. Manastırların hepsi rahipler tarafından işletilmektedir, hepsinde "*der yed-i rahiban*" kaydı bulunmaktadır. 1705 sayımlarına göre manastır vakıfları ve zeytin ağaçları tablo 49 da görüldüğü gibidir.

Tablo 97: 1705 Tapu Tahrir Sayımlarına Göre Amari'deki Manastır Vakıflarına Ait Zeytin Ağaçları

Manastır İsmi	Manastırın Bağlı Köyü/Mevkisi	Zeytinliğin Mevkisi	Zeytin Ağacı Sayısı	Toplam Zeytin Ağacı Sayısı
Manastır-ı Ayo Yorgi Moşkoti	Der Sınır-ı Karye-i Merona	Der kurb-ı Manastır-ı Mezbur	60	83
		Der sınır-ı Metoh-ı Aya Der Karye-i Mezbur	23	

[166] TKA. d.No1, s.286.
[167] TKA. d.No1, s.286.
[168] TKA. d.No1, s.286.

Manastır-ı Ayo Yorgi İlya	Der Sınır-ı Karye-i Yena	Der Sınır-ı Manastır-ı Mezbur	2	44
		Der Sınır-ı Karye-i Yena	17	
		Der Sınır-ı Karye-i Trono	25	
Manastır-ı Ayo Yani Kefala ve Aya İrini Gremu	Der Sınır-ı Karye-i Karines ve Paço	Der Sınır-ı Manastır-ı Mezbure	17	17
Manastır-ı Asamatos	Der Sınır-ı Karye-i Pistagi ve Manastıraki	Der Sınır-ı Manastır-ı Mezbur	145	307
		Der Sınır-ı Karye-i Hordaki Metoh-ı Faneromeni	55	
		Der Sınır-ı Karye-i Vromonero	4	
		Der Sınır-ı Karye-i Manastıraki	103	
Manastır-ı Hristu Kaloyidena	Der Sınır-ı Karye-i Ana Meros	Der Sınır-ı Manastır-ı Mezbure	53	289
		Der Sınır-ı Karye-i Hordaki	233	
		Der Sınır-ı Karye-i Gurgutyes	3	
Manastırların Toplam Zeytin Ağacı Sayısı				740

2.3. Amari Kazasına Genel Bakış

Amari kazası genelinde, 1670 tahririnden 1705 tahririne kadar geçen sürede zeytin ağacı sayısında %60'a yakın bir artış kaydedildiği görülmektedir. Sadece 5 köyde zeytin ağacı sayısında düşüş yaşanmıştır. Diğer köylerin hepsinde zeytin ağacı sayısında artış vardır. Zeytin ağacı sayısında düşüş olan köylerde bariz bir sayı farklılaşması görülmemektedir. Sadece Merona köyünde 1670 yılında 953 olan zeytin ağacı sayısı 1705 yılında 504'e düşmüştür. Ağaç sayısı artan köylerin birkaçında bariz bir artış dikkati çekmektedir. Agromulus köyünde 1670 tahririnde 5 olan zeytin ağacı sayısı 106'ya, Virişeş köyünde de 5 olan zeytin ağacı sayısı 35 yılda 166'ya

yükselmiştir. 1670 tahririnde hiç zeytin ağacına rastlanmayan Gurgutyes köyünde ise son tahrirde 9 tane zeytin ağacı bulunmaktadır. Kazanın genel bilançosu tablo 98'dedir.

Tablo 98: Tapu Tahrir Defterleri Çerçevesinde Amari Kasabası ve Kırsal Alanına Toplu bakış

Köy / Yerleşim İsmi	1670 Yılı Zeytin Ağacı Sayısı	1705 Yılı Zeytin Ağacı Sayısı	Değişim Oranı (%)
Amari	244	318	30,32
Platana	262	922	251,90
Vatyako	77	146	89,61
Ana Meros	184	143	-22,28
Pistagi	934	1.552	66,16
Horidaki	256	130	-49,21
Kurutes	88	129	46,59
Furfura	441	541	22,67
Manastıraki	648	807	24,53
Aposeti	169	262	55,02
Labyotes	69	64	-7,24
Vizari	271	465	71,58
Ardaktos	167	282	68,86
Apodulu	161	289	79,50
Klima	112	125	11,60
Sata	404	726	79,70
İzmilya	50	92	84,00
Kartalos	742	1.160	56,33
Ayo Yani Hliyaru	18	53	194,44
Nişavri	26	35	34,61
Lohrya	148	194	31,08
Vromonero	36	65	80,55
AyoParaşki	80	275	242,75
Volones	325	724	122,76
Agromulus	5	106	2.020,00
Ayus Apostulus	54	158	192,59
Kaloyerado-Asekus	110	307	179,09
Karines	44	134	204,54
Paços	121	362	199,17
Andanaso	103	480	366,01
Rizika	127	161	26,77
Sagudi	9	44	388,88
Karidaki	4	34	750,00

İzminya	72	172	138,88
Virişeş	5	166	3.220,00
Diryes	8	12	50,00
Gedukla	33	64	93,93
Torno-İklisidi	109	239	119,26
İspilo	27	37	37,03
Yerakari	146	614	320,54
Mesoniso	28	164	485,71
Foti	24	91	279,16
Gurgutyes	0	9	900,00
Platano	687	393	-42,79
Gomara- Taksiyarki	12	30	149,99
Elenes	88	181	105,68
Merona	953	504	-47,11
Anasuvari Mesakes Kardamyana	22	398	1.709,00
Manastırlar	165	740	348,48
YEKUN	8.868	15.099	+64

Tablo 99: Amari Kazasının Eşcar-ı Zeytin Adedine Hane Bazında Bakış

Zeytin Ağacına Sahip Haneler	
50 ve üzeri	46 hane
25-50 arası	96 hane
10-25 arası	309 hane
1-10 arası	632 hane
Toplam	1083 hane
Zeytinsiz Haneler	546 hane

Tablo 99'a göre 1705 tahrir sayımlarında 1083 haneye ait zeytin ağacı hesaplanmıştır. Bir sınıflandırma yaptığımızda en çok ağaç 1-10 arası olan grupta sayılmıştır. Ancak Amari'nin 1629 haneli bir kaza olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda 1083 hanede en az bir zeytin ağacının olması Osmanlı Devleti'nin yaptığı teşvik politikasının işe yaradığının göstergesidir. Osmanlı Devleti'nin vakıflara uyguladığı organizasyon farklı olduğundan tabloya yalnızca kazanın haneleri dahil edilmiş manastır vakıfları ise ayrı bir başlık altında tablo haline getirilmiştir.

SONUÇ

Zeytin Girit'te antik çağlardan beri süregelen bir öneme sahip olmuştur. Bu bağlamda hayatın pek çok alanında ihtiyaç duyulan ve talep edilen bir mahsul haline gelmiştir. Zeytin önemini, bir Akdeniz imparatorluğu olan Osmanlı'da da korumuştur. Devletin coğrafi konumu ve buna bağlı olarak yaşanan iklim koşulları İmparatorluğun birçok bölgesinde zeytin üretimini mümkün kılmıştır. Bu durum Osmanlı Devleti'ni zeytini hayatın her alanında kullanmaya itmiştir. Aydınlanmada, beslenmede, kozmetik ve şifacılıkta ordu cephanelerinin bakımında, donanma onarım ve bakımlarında zeytine maksimum ihtiyaç duyulmuştur.

Osmanlı Devleti uzun uğraşlar sonucu Girit'i ele geçirdiğinde adada büyük çaplı zeytincilik faaliyetlerine rastlamamış, bunun yerine bağcılıkla geçinen bir adayla tanışık olmuştur. Çeyrek asır süren savaş sonucunda adada hakimiyet kurar kurmaz yerel düzenlemelere başlamıştır. Devlet hem kendi ihtiyaçları doğrultusunda hem de diğer devletlerin ihtiyacı ve talebi doğrultusunda adanın üretime elverişli iklimini ve konumunu değerlendirerek Girit'te zeytincilik faaliyetlerine başlamıştır. Öyle ki 1705 yılına gelindiğinde adada yaşayan hanelerin çoğu en az bir adet zeytin ağacına sahip hale gelmiştir.

Tezimizdeki tablo ve grafiklerden 1670 yılından itibaren adadaki zeytincilik faaliyetlerinin genelinde artışlar yaşandığı anlaşılmaktadır. Yukarıda tablosunu vermiş olduğumuz köy geneli zeytin artış oranlarına baktığımızda bunun ispatını görmekteyiz. Bu artış miktarı tablo ve grafiklerde çok net olarak ele alınmıştır. Birkaç köy hariç genel olarak Amari'de zeytincilik adına yapılan teşvik uygulamasının başarıyla sonuçlandığını gördük. Bu teşviki sağlayan kanunnameyi giriş kısmımızda ekledik. Kazaya bağlı 48 köyün 43 tanesinde zeytin üretiminde önemli artışlar gözlenmektedir. Bu çerçevede kaza bütününde 1670 tahririnden 1705 tahririne zeytin üretiminde %60 oranında bir artış görülmektedir.

Kaza sınırlarında bulunan manastırların da gelirleri içinde zeytinciliğin önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Manastır servetleri arasında çok sayıda zeytin ağacı bulunmaktadır. Hatta Osmanlı hakimiyetiyle birlikte özel mülkiyetin ortadan kalkması

Girit reayasının Manastır vakıflarına bağış yapmasını beraberinde getirmiştir. Bu durum manastır vakıflarının mülkiyetinde artışlar yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

Zeytin ağacı mülkiyeti açısından Müslüman reaya ile Rum reaya arasında dikkat çekici bir farklılaşma söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

TKA. d. No:1.

BOA. C. ML. 00612-25248-001

II. Araştırma ve İnceleme Eserler

Adıyeke, A. Nükhet, "18. Yüzyılda Girit Mukataaları", **Üçüncü İktisat Tarihi Kongresi Bildirileri,** Cilt:2, (Ed. Mustafa Öztürk ve Ayşe Değerli), İzmir Demokrasi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, İzmir, 25-27.04.2019, ss.11-24.

Adıyeke, A. Nükhet. "Üzümün ve Zeytinin Kesişen Yolları: Girit'te Osmanlı Egemenliğinin Kurulmasıyla Üzümün Yerini Zeytine Bırakması" **Üzümün Akdeniz'deki Yolculuğu Konferans Bildirileri,** İzmir Akdeniz Akademisi, İzmir, 2017.

Adıyeke, A. Nükhet. "XVII. Yüzyıl Girit (Resmo) Şeriye Sicillerine Göre İhtida Hareketleri ve Girit'te Etnik Dönüşüm", **XIV. Uluslararası Türk Tarih Kongresi**, 9-13 Eylül 2002, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2006, ss. 557-568.

Adıyeke, Nuri ve Adıyeke, A. Nükhet. "Girit'in "Hakk ve Adl ile Cediden Tahriri": 1705 Yılında Girit'te Yapılan Tahrir ve Düzenlemeler", **Belleten**, Cilt:84, Sayı:299, 2020.

Adıyeke A. Nükhet ve Adıyeke Nuri, "Olive Production in Crete in 19th Century" **Bulgarian Historical Review-Revue Bulgare d'Histoire,** Cilt:34, Sayı:3-4, 2006, ss.155-167.

Adıyeke, A. Nükhet ve Adıyeke. Nuri, **"Osmanlı Dönemi Kısa Girit Tarihi",** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021.

Adıyeke, Nuri, "Girit Seferine Konulan Nokta: Kandiye'nin Fethi ve Psikolojik Sonuçları" **XIII. Uluslararası Türk Tarih Kongresi,** 4-8 Ekim 1999, Kongreye Sunulan Bildiriler, Cilt:3, Kısım:1, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2002, ss.153-161.

Adıyeke, Nuri. "Fatih Paşalar'in Kendilerine Armağanı: Osmanlı Girit'inde Temlik/Mülk Köyler", **Hilal Studi Turchi e Ottomani (Venetians and Ottomans in**

the Early Modern Age Essays on Economic and Social Connected History), v:6, 2018, ss. 97-110.

Adıyeke, Nuri, Osmanlı Girit'inde Vakıf Köyler "**Üçüncü İktisat Kongresi Bildirileri Kitabı,** İzmir Demokrasi Üniversitesi Yayınları, Cilt:1 İzmir, 2019, ss.343-364.

Adıyeke, Nuri, "XVII. XVIII. Yüzyıllarda Resmo (Girit) Manastır Vakıfları" **Belleten,** Cilt:79, Sayı:285, 2015, ss. 559-589.

Arıkan, Zeki, "İstanbul-Midilli Arasında Zeytinyağı Ticareti" **Tarih Araştırmaları Dergisi,** Cilt:25, Sayı:40, 2006, ss.1-28.

Balta, Evangelia, "Olive Cultivation In Crete At The Time Of The Ottoman Conquest", **The Journal of Ottoman Studies,** v:20, İstanbul, 2000, ss.143-164.

Balta, Evangelia, ve Oğuz, Mustafa, **Liva-i Resmo Tahrir Defteri**, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2009.

Banoğlu, N. Ahmet, **Tarihte Girit ve Osmanlılar Dönemi,** Kırmızı Beyaz Yayınları, İstanbul, 2005.

Barozzi, Francesco. "Descrittione Dell' Isola Dı Creta", Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο, 2004.

Baykara, Taşkaya, Arzu. "Olive and Its Trade On The Crete Island" **Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 2022, ss.1-35.

Brumfield, Allaire. "Osmanlı Girit'inde Tarım ve Kırsal Yerleşme 1669-1898 Modern Bir Kazı Alanının Yüzey Araştırması" **Osmanlı Arkeolojisi,** Ed. Uzi Baram ve Lynda Carroll, Çev. Bilgi Altınok, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2004.

Cengiz, H. Ali. "Osmanlı Kaynaklarında Girit Seferi" **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,** Cilt:9, Sayı: 17, 2019, ss. 105-133.

Eryılmaz, Aytaç. **"Geçmişten Günümüze Zeytin ve Zeytinyağı Dünya-Akdeniz-Türkiye"** Mart Yayınları, İstanbul, 2020,

Faroqhi, Suraiya, "Erken Modern Osmanlı İmparatorluğu'nda Zeytin ve Zeytinyağı Tüketimi" Çev. Ali Çakıroğlu, **Zeytinin Akdeniz'deki Yolculuğu Konferans Bildirileri,** İzmir Akdeniz Akademisi, İzmir, 2018, ss.106-121.

Genç, Mehmet, **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi,** Ötüken Yayınları, İstanbul, 2014.

Genç, Mehmet, "Klâsik Osmanlı Sosyal-İktisadî Sistemi ve Vakıflar," **Vakıflar Dergisi,** Sayı, 42, 2014, ss.9-17.

Genç, Mehmet, "19. Yüzyılda Osmanlı İktisadi Dünya Görüşünün Klasik Prensiplerindeki Değişmeler" **Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi,** Cilt:4, Sayı:6, 1999, ss.1-8.

Greene, Molly, **A Shared World: Christians and Muslims in the Early Modern Mediterranean,** Princeton University, Press, 2000.

Gülsoy, Ersin, **Girit'in Fethi ve Osmanlı İdaresinin Kurulması**, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2004.

İnalcık, Halil, Devlet-**i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar –II Tagayyür ve Fesad (1603-1656) Bozuluş ve Kargaşa Dönemi,** 9. Baskı**,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020.

İnalcık, Halil, **"Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi – I 1300-1600"** Çev. Halil Berktay, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020.

Mehmed, M. Tahmiscizade, **Girit Hatıralarım,** Tercüman Yayınları, İstanbul, 1977.

Peker, Rıza, **"Tarihsel Süreçte Aydın'da Zeytin ve Zeytincilik",** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2019.

Tukin, Cemal, "Osmanlı İmparatorluğunda Girit İsyanları 1821 Yılına Kadar Girit" **Belleten-TTK,** Cilt:9, Sayı:34, Ankara, 1945, ss.163-206.

III. Elektronik Kaynaklar

Δημος αμαριου, Municipality of Amari, Agia Paraskevi, www.amariguide.gr/en/project/αγία-παρασκευή/, (21/04/2022).

Δημος αμαριου, Municipality of Amari, Agia Paraskevi, www.amariguide.gr/en/project/αγία-παρασκευή/, (07/04/2022)

EKLER

EK 1- Girit'te Bulunan Nahiyelerin Listesi ve Konumları: 8 Amari

Nahiye

1. Kissamos	6. Rethymno	11. Kainourio	16. Rizo
2. Selino	7. Agios Vasilios	12. Malevizi	17. Lasithi
3. Chania	8. Amari	13. Temenos	18. Merabello
4. Sphakia	9. Mylopotamos	14. Monofatsi	19. Ierapetra
5. Apokoron	10. Pyrgiotissa	15. Pediada	20. Sitia

EK 2: Tapu Kadastro Arşivi 1 No'lu 1705 Tarihli Girit Tapu Tahrir Defteri

